

KIRKEPOLITISKE FORTELLINGER

*En analyse av historiebruken i kirkepolitiske prosesser
fra 1975 til 2008*

av
Christian Florelius

**Masteroppgave i Historie
Institutt for arkeologi, historie,
kultur- og religionsvitenskap
Det humanistiske fakultet**

Universitetet i Bergen

20.11.2015

KIRKEPOLITISKE FORTELLINGER

***En analyse av historiebruken i kirkepolitiske prosesser
fra 1975 til 2008***

***av
Christian Florelius***

Abstract

The subject of this master thesis is what role did historical narratives play in political processes regarding the relationship between the church and the state in Norway. I have chosen two specific political processes as subjects for my analysis. The time frame of the first process is from 1975 to 1981. The second process lasted from 2006 to 2008. Both of these processes are what one might call background processes where the ground work for later policy making was laid. The aftermath of the process from 1975 and 1981 was amendments to *the church law of 1953* in 1984 and a new church law in 1996. The aftermath of the process from 2006 to 2008 was the initiation of a democratisation process of the church in 2009 and constitutional amendments to the parts in the Norwegian constitution that regulated the relationship between the church and the state in 2012. As already stated what is of interest in this thesis is what role historical narratives played in these processes. Historical narratives in this context, can be understood as story's about the past found in political documents or in the argumentation of political party's or politicians. I have in this thesis looked in particular for two types of historical narratives: Main narratives and master narratives. A main narrative can be understood as the main story about the past in a political document or in a politicians argument. A master narrative are historical narratives that are shared and used by many individuals, political party's etc. In the two political processes regarding the relationship between the state and the church there was three master narratives in particular that was used frequently. I have called these three master narratives: *The social conservative narrative*, *The progressive narrative* and *The story about the paternalistic state*. *The social conservative narrative* is in short a story about how the christian values are the historical foundation for the nations values. This narrative is an argument for a preservation of the state church and/or a preservation of a special position for the church and Christianity in the Norwegian society. *The progressive narrative* is in short a success story about how the state have been able to reform the church in a more progressive direction. This narrative is also an argument for the preservation of the state church, but the aspect of the state church the users of this narrative is in particular interested in preserving is the ability of the state to intervene in the matters of the church and reform it. *The story about the paternalistic state* is in short form a story about how the church subjected to state control has been in conflict with the autonomy of the church. This story comes in two variations, one liberal and one conservative. In the liberal variation the focus is only on the church's right to autonomy and this argument is often rooted in the principle of religious freedom. The conservative variation is more detailed and can be understood as a counter narrative to *The progressive narrative*. Both variations however where used as an argument for more autonomy for the church.

IV

Sammendrag

Temaet for denne oppgaven er hvilken rolle historiske fortellinger spillte i politiske prosesser vedrørende forholdet mellom staten og kirken. Jeg har valgt å analysere historiebruken i to kirkepolitiske prosesser og de er den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 og den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008. Begge disse politiske prosessene kan kalles bakgrunnsprosesser, hvor kirkepolitiske agendaer for videre reformarbeid ble lagt. Konsekvensene av prosessen fra 1975 til 1981 var endringer av *kirkeloven av 1953* i 1984 og en ny kirkelov i 1996. Konsekvensene av prosessen fra 2006 til 2008 var at en demokratisering av kirken ble startet i 2009 og grunnlovsendringer av de paragrafer som regulerte statskirkeordningen i 2012. Som nevnt er det som er av interesse i denne oppgaven å finne ut hvilken rolle historiske fortellinger spillte i disse to prosessene. I oppgaven er det spesielt to fortellingsbegreper jeg har brukt og de er hovedfortelling og grunnfortelling. En hovedfortelling kan forstås som hovedbudskapet i en fortelling som man finner i et politisk dokument eller i argumentasjonen til en politisk aktør. En grunnfortelling kan forstås som en fortelling som er delt og brukt av flere. I min analyse av disse to kirkepolitiske prosessene fant jeg tre grunnfortellinger som ble brukt ofte og av mange kirkepolitiske aktører. Jeg har valgt å kalle disse tre fortellingene: *Den verdikonservative fortellingen*, *den progressive fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. Den førsnevnte fortellingen er kort en fortelling om hvordan kristendommen er det historiske fundamentet for nasjonens verdigrunnlag. Den ble brukt som et argument for å bevare statskirken og/eller kirken og kristendommens særstilling. Den andre fortellingen er kort en fortelling om hvordan det statlige kirkestyret har sikret en åpen og inkluderende kirke. Den ble som fortellingen over brukt som et argument for å bevare statskirkeordningen, men hvor det spesielt var det statlige kirkestyret brukerne av denne var interessert i å bevare. Fortellingen om statlig paternalisme er kort en fortelling om hvordan det statlige kirkestyret har vart i konflikt med kirkens selvstendighet. Den finnes i to varianter, en liberal og en konservativ variant. I den liberale varianten er den en implisitt fortelling i argumentasjon forankret i religionsfrihetsprinsippet. Den konservative varianten er en mer eksplisitt fortelling og kan forstås som en motfortelling til *den progressive fortellingen*. Begge variantene ble brukt som argumenter for enten et skille eller mer kirkelig selvstendighet.

Forord

Det er over to år siden jeg startet på masterprogrammet i Historie på UIB og den gangen kunne jeg ikke stort om hverken historiebruk eller kirkepolitikk. Etter å ha forsket på historiebruken i de kirkepolitiske prosessene denne oppgaven omhandler har jeg forhåpentligvis fått mer innsikt i dette. En person som har vært til enorm hjelp i arbeidet med oppgaven har vært min veileder Jan Heiret. Han har hjulpet meg i alt fra spissing av oppgavens tema og problemstillinger, å forstå historiebruks feltet og ved å gi meg konstruktive tilbakemeldinger på mine utkast. En annen person som fortjener en enorm takk er min kjæreste Victoria Helene Haukøya Storemyr for hennes selskap og hennes tålmodighet med meg. Jeg vil også takke mine foreldre og søsken for moralsk støtte under arbeidet med oppgaven. Jeg vil også takke alle på politikk, samfunn og historiebruks seminaret for gode tilbakemeldinger og en spesiell takk går til Geir Olson Holme og Aksel Gaupås Johansen for deres vennskap, mange kaffekopper og gode samtaler om historie og politikk.

Innholdsfortegnelse

Kap 1. Innledning.....	1
1.1 Innroduksjon.....	1
1.2 Problemstillinger.....	2
1.3 Teori og metode.....	3
1.3 Oppgavens avgrensning, oppbygning og kilder.....	7
1.4 Kirkepolitiske fortellinger i faglitteraturen.....	8
Kap 2. Den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981.....	12
2.1 Innledning.....	12
2.2 Historiekapitlet i <i>Stat og kirke</i> (NOU 1975:30).....	13
2.3 Sivertsen-utvalgets konklusjoner.....	24
2.4 Høringsrunden i 1975-76.....	32
2.5 Stortingsdebatten i 1981.....	36
2.6 Konklusjon.....	51
Kap 3. Den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008.....	56
3.1 Innledning.....	56
3.2 Historiekapitlet i <i>Staten og Den norske kirke</i> (NOU 2006:2).....	56
3.3 Gjønnnes-utvalgets konklusjoner.....	64
3.4 Høringsrunden i 2006.....	69
3.5 Kirkeforliket i 2008.....	74
3.6 Konklusjon.....	88
Oppgavens konklusjon.....	94
Litteratur.....	102
Kilder.....	103

Kap 1. Innledning

1.1 Introduksjon

Den 21 mai 2012 vedtok Stortinget å endre det konstitusjonelle grunnlaget for staten og kirkens forhold.¹ Bakgrunnen for dette var den kirkepolitiske prosessen som ble innledet med Gjønnnes-utvalgets utredning *NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke* i 2006 og som endte med at alle partiene på Stortinget den 10 april 2008 inngikk en avtale vedrørende staten og kirkens forhold som fikk navnet *Kirkeforliket*.² Denne avtalen ble innlemmet i *St.Meld nr 17 2007-08*, i *Innstilling S nr 287 2007-08* og ble enstemmig bifallt av Stortinget den 13 juni 2008.³ Forrige gang statskirkeordningen ble behandlet var i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981. Denne prosessen startet med at Sivertsen-utvalget kom med sin utredning *NOU 1975:30 Stat og kirke*, hvor utvalgets flertall gikk inn for et skille av stat og kirke. Flertallet av høringsinstansene, Departementet i *St.Meld nr 40 1980-81* og Kirke- og undervisningskomiteen i *Innstilling S Nr 265 1980-81* gikk derimot inn for å bevare statskirkeordningen med visse reformer, men hvor komiteen gikk lengre i deres reformforslag enn departementet. *Innstilling S nr 265 1980-81* ble bifallt av et enstemmig storting den 25 mai 1981.⁴ Den direkte følgen av den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 var endringer av kirkeloven i 1984.⁵ Ifølge *St.Meld nr 17 2007-08* var denne kirkepolitiske prosessen også utgangspunktet for det kirkelige reformarbeidet som kulminerte i kirkeloven av 1996.⁶

Disse to kirkepolitiske prosessene fra 1975 til 1981 og fra 2006 til 2008 er den tematiske rammen for oppgaven. Det jeg har vært interessert å se etter er historiebruken til de kirkepolitiske aktørene i disse kirkepolitiske prosessene. Med aktørenes historiebruk mener jeg hvilke historiske fortellinger de brukte for å argumentere for sine kirkepolitiske posisjoner. Videre har jeg sett etter om det er den samme historiske fortellingen som ble brukt eller om det var snakk om flere distinkte fortellinger knyttet til spesifikke kirkepolitiske posisjoner og aktører. I dette kapitlet vil jeg presentere mine problemstillinger, redegjøre for det teoretiske og metodiske utgangspunktet mine analyser av

1(Stortinget.no/*Grunnlovsforslag om ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke*. Hentet 09.11.2015).

2(St.Meld. 17. 2007-08. s. 9).

3(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3725).

4(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604 - 3643).

5(Stortingstidende inneholdende 128 stortingsforhandlinger 1983-1984. Forhandlinger i del 702-740. s. 742).

6(St.Meld. 17. 2007-08. s. 22).

kildematerialet, diskutere mine valg av kilder, avgrensning og oppbygning av oppgaven og ta for meg tidligere historieskriving om kirkepolitikk.

1.2 Problemstillinger

Denne oppgavens tema er historiebruken i politiske prosesser vedrørende statskirkeordningen. Det er ergo en oppgave som omhandler politisk historiebruk og kirkepolitikk. Man kan spørre hvorfor forske på politisk historiebruk generelt og mer spesifikt kirkepolitisk historiebruk? Å forske på politisk historiebruk mener jeg er interessant og nyttig fordi politiske aktører er med å påvirke og ta beslutninger som kan ha omfattende samfunnsmessige konsekvenser. Om politiske beslutninger er påvirket av politiske aktørers historiesyn og/eller av argumenter i form av historiske fortellinger, så kan forskning på politiske aktørers historiebruk være med å belyse hvordan politikk blir utformet. Grunnen til at jeg finner det kirkepolitiske feltet fruktbart for forskning på politisk historiebruk er fordi statskirken i en norsk historisk kontekst har røtter som går lengre tilbake enn vår grunnlov, vårt parlamentariske system, vårt kongehus og den norske velferdsstaten. Den er ergo en samfunnsinstitusjon med dype historiske røtter og det er dermed stor sannsynlighet for å finne eksempler på historiebruk i de to kirkepolitiske prosessene jeg har valgt å analysere i denne oppgaven.

Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er:

Hvilken rolle spillte historiske fortellinger i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 og den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008?

Historiske fortellingens rolle kan bety flere ting. Først og fremst kan det sikte til graden av historiebruk i en gitt politisk prosess. Det vil si om historiske fortellinger ble brukt mye eller lite og hvor mange fortellinger som ble brukt. Det andre rolle sikter til er historiebrukens betydning for utformingen av politikk. Så med historiske fortellingens rolle stiller jeg egentlig to spørsmål:

- 1) I hvilken utstrekning ble historiske fortellinger brukt i de to kirkepolitiske prosessene?*
- 2) Om historiske fortellinger ble brukt, hvilken betydning hadde historiebruken for utfallet i de to kirkepolitiske prosessene?*

For å kunne besvare hovedproblemstillingen, så må jeg først stille noen flere spørsmål:

- 1) *Hvilke fortellinger ble brukt og hva fortalte fortellingene?*
- 2) *Hvem brukte dem og hvorfor brukte de dem?*

Disse underproblemstillingene legger grunnlaget for mine analyser av kildematerialet. For å finne ut av den første underproblemstilling, må jeg gå i kildematerialet og lete etter historiske fortellinger og om jeg finner en fortelling, så må jeg tolke fortellingen for å forstå hva den fortalte. For å finne ut av den andre underproblemstillingen, må jeg holde rede på hvem det var som brukte fortellingene og finne ut hvorfor de brukte fortellingene. Vedrørende det siste vil det si å finne ut hvordan fortellingen fungerte som et argument eller som en begrunnelse for en kirkepolitisk posisjon. Siden oppgaven omhandler to politiske prosesser er det videre naturlig å sammenligne disse og de spørsmålene som er avledet av den komparative dimensjonen i oppgaven er:

- 1) *Var det kontinuitet i form av hvilke fortellinger som ble brukt, hvem som brukte dem og hvorfor de brukte dem?*
- 2) *Var det kontinuitet i form av historiebrukens betydning for utfallet i de to kirkepolitiske prosessene?*

For å besvare de problemstillingene jeg her har presentert vil jeg i oppgaven analysere historiekapitlene i utvalgenes utredninger, utvalgenes konklusjoner, høringsrundene og stortingsdebattene. Det teoretiske og metodiske utgangspunktet for mine analyser vil jeg vise til i neste underkapittel.

1.3 Teori og metode

Det metodiske utgangspunktet mitt for å analysere historiebruken i de to kirkepolitiske prosessene er å finne i bøkene *Historie i bruk* av Ola Svein Stugu og *Fortalt fortid* redigert av Jan Heiret, Teemu Ryymin og Svein Atle skålevåg. I *Historie i bruk* viser Stugu til Klas-Göran Karlssons historiebrukstyper som kalles instrumentel og eksistensiell historiebruk. Om instrumentell historiebruk skriver Stugu:

«Karlsson skil og ut ei gruppe historiebrukstypar som han kaller moralsk, ideologisk og

politisk/pedagogisk, og som har det sams at medvitne aktører ønsker å bruke historia instrumentelt og oppsedande, til indoktrinering så vel som til opplysning og politisk frigjering.»⁷

Dette beskriver godt den type historiebruk man kan forvente å se i politiske prosesser og det vil si at når aktørene i prosessen bruker historien til å argumenter for sine posisjoner med det mål å overtale og/eller begrunne sine posisjoner så bruker de historien instrumentelt. Om eksistensiell historiebruk skriver Stugu: «*Ein viktig kategori er det han kallar den eksistensielle, som spring ut frå individ eller grupper sine behov for å minnast eller gløyme, og for å kunne orientere seg i ei uroleg omverd*».⁸ Den eksistensielle historiebrukstypens relevans for denne oppgaven er ikke like åpenbar, men det kan tenkes at man finner eksempler på denne type historiebruk i kildematerialet. For eksempel kan det tenkes at en aktør fra et gitt parti plasserer seg eller sitt parti inn i statskirkeordningens historie. Dette hypotetiske eksempelet kan også ha instrumentelle formål, som for eksempel å betone at aktøren og/eller partiet har stått på den riktige siden av historien. Stugu skriver da også at disse to historiebrukstypene «*er ikkje gjensidig utelukkande*».⁹

I *Fortalt fortid* brukes fortelling som et metodisk redskap til å analysere faghistoriske tekster skrevet etter 1970. Det brukes tre fortellingsbegreper og de er hovedfortelling, grunnfortelling og sidefortelling. Hovedfortellinger blir beskrevet som en historisk tekst sin meningsbærende fortelling.¹⁰ Sidefortellinger blir på sin side beskrevet som mindre fortellinger i en tekst som støtter opp under tekstens hovedfortelling.¹¹ Grunnfortellinger blir beskrevet som en underliggende fortelling som deles av flere historiske tekster.¹² Som nevnt så er det i *Fortalt fortid* faghistoriske tekster som blir analysert og ikke historiebruk i en politisk saksgang. Det er derfor nødvendig å omtolke disse begrepene noe for at de skal fungere på kildematerialet i denne oppgaven som med unntak av historie-kapitlene i utvalgenes utredninger ikke er historiske fremstillinger. Hovedfortellinger innen denne oppgaven kan forstås som det meningsbærende i en fortelling som brukes av en kirkepolitisk aktør. Om flere kirkepolitiske aktører bruker den samme fortellingen, kan det defineres som en grunnfortelling. Sidefortelling som analytisk begrep vil si i denne sammenheng en del-fortelling i en aktørs resonement, som underbygger aktørens meningsbærende hovedfortelling.

7(Stugu. 2013. s. 13).

8(Stugu. 2013. s. 12-13).

9(Stugu. 2013. s. 13).

10(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 26).

11(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 26).

12(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 25).

I *Fortalt fortid* blir det også vist til Jörn Rüsens «*typologi over historiske fortellingens funksjoner*».¹³ Rüsens typologi består av tradisjonsfortellinger, eksemplariske fortellinger, kritiskefortellinger og utviklingsfortellinger. Om tradisjonsfortellinger skriver redaktørene av *Fortalt fortid* at de kan forstås som «*opprinneshistorier*», mens eksemplariske fortellinger «*opererer med historie som livets læremester*».¹⁴ Kritiskefortellinger på sin side blir beskrevet som «*«motfortellinger» som søker å erstatte ett mønster med et annet*».¹⁵ Om utviklingsfortellinger skriver redaktørene av *Fortalt fortid*: «*Den siste fortellingstypen Rüsens opererer med, er utviklingsfortellinger («genetical narratives») som framhever endring som det menings- og betydningsfylle*».¹⁶ Videre viser de til at Rüsens selv mener at alle historiske tekster rommer disse «*elementene*» og at «*Han anser også typologien sin over fortellingstyper som allmenngyldig for alle historiske tekster*».¹⁷ De finner dog Rüsens påstand vedrørende sin egen typologi som allmenngyldig for å være problematisk, men de mener likevel at hans «*Innfallsvinkel er likevel fruktbar*».¹⁸ Grunnen til at de finner Rüsens typologi fruktbar er fordi «*den setter søkelys på hva fortellingene i historikernes tekster gjør, ut over det de sier*».¹⁹ For mine analyser kan Rüsens typologi være nyttig for å kategorisere de fortellinger jeg finner og for å forstå de fortellingene jeg finner bedre.

Videre er det relevant å diskutere motsetningsforholdet mellom eksplisitt og implisitt historiebruk. Dette kan også beskrives som dikotomien mellom deskriptive argumenter med en normativ dimensjon og normative argumenter med en deskriptiv dimensjon. En eksplisitt historisk fortelling er deskriptiv, det vil si den beskriver noe i fortiden. I en politisk kontekst er det sannsynlig at et deskriptivt argument i form av en historisk fortelling har en normativ funksjon, noe som betyr at et argument for eller mot noe følger av fortellingen. Det motsatte av dette er et eksplisitt normativt argument, som argumenterer direkte for hvordan ting burde være eller hvordan man burde gjøre noe. Et slikt normativt argument kan ha en deskriptiv dimensjon like mye som en historisk fortelling kan ha en normativ dimensjon. Typisk for normative argumenter er at de tar utgangspunkt i prinsipper og idealer. Likevel så kan en argumentasjon for noe nå eller i fremtiden fundert i prinsipper og idealer si noe implisitt om fortiden. Et eksempel på dette i en kirkepolitisk

13(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

14(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

15(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

16(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

17(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

18(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013 s. 28).

19(Heiret, Ryymin, Skålevåg. 2013. s. 28).

sammenheng kan være: *Vi burde ikke ha en statskirkeordning fordi den er i konflikt med kirkens rett til å styre seg selv som et selvstendig trossamfunn.* I dette normative argumentet kan det sies at det eksisterer en iboende eller implisitt historisk dom over statskirkeordningen, fordi om statskirkeordningen er i konflikt med kirkens rett til selvstyre nå, så følger det av argumentet at dette også gjaldt i fortiden. Grunnen til at jeg tar opp dette motsetningsforholdet er fordi i arbeidet med analysene så kom jeg over både eksplisitte historiske fortellinger og normative argumenter med en implisitt historisk dimensjon. Og videre fant jeg begge typer argumenter som i bunn hadde samme instrumentelle funksjon, forskjellen mellom dem var at noen var formulert deskriptivt og historisk, mens andre var formulert normativt.²⁰

Siden oppgavens hovedproblemstilling er hvilken rolle historiske fortellinger spillte i de to kirkepolitiske prosessene, så kan det være nyttig og interessant å se på hva Geir Olson Holme i sin masteroppgave *Politiske forteljingar om nasjonale minoritetar* (2015) beskrev som «*eit høna-og-egget aktig problem*».²¹ Om dette skrev Holme:

*«For kva kjem egentleg fyrst? Ynskjet om ein bestemt politikk, eller forteljingane? Har ein med utgangspunkt i ein ønska politikk tilpassa forteljinga for å støtte opp under det, eller er ein allereie eksisterande fortidsforståing styrande for kva politiske vedtak ein endar opp med å gjere/føreslå?»*²²

Dette er relevant for min oppgave og med utgangspunkt i dette er det naturlig å stille spørsmålet: Bestemte fortellingene de politisk forslag og vedtak eller var det politiske agendaer som bestemte hvilke fortellinger som ble brukt?

Oppsummert så har mitt metodiske utgangspunkt for analysene vært å identifisere hovedfortellingene i de kirkepolitiske aktørenes argumentasjon. Videre så jeg etter om disse hovedfortellingene konstituerte grunnfortellinger delt av flere. Det var også hensiktsmessig å typologisere disse fortellingene for å skape oversikt over dem og skille dem fra hverandre. Ved siden av å identifisere og typologisere fortellingene, så var det også nødvendig å forstå hvilken

20 Ved siden av å ha støtt på dette under arbeidet med denne oppgaven, så ble også noe lignende diskutert på et forsker seminar om politisk historiebruk jeg deltok på. Denne diskusjonen på dette seminaret og de erfaringene jeg selv har gjort under arbeidet med denne oppgaven er grunnlaget for det jeg har kalt motsetningsforholdet mellom implisitt og eksplisitt historiebruk. Seminaret het **prosjektseminar "Politisk historie"** og fant sted den 16.-17. April 2015 på Uni Rokkansenteret og Juridisk fakultet, Dragefjellet (UIB).

21(Holme. 2015. s. 8)

22(Holme. 2015. s. 8-9).

funksjon de hadde, dvs å identifisere deres instrumentelle funksjon eller sagt med andre ord deres normative dimensjon. Jeg mener også å ha funnet eksempler på normative argumenter som har iboende implisitte historiske fortellinger eller historiske påstander. Tilslutt for å kunne svare på de historiske fortellingenes betydning i de to kirkepolitiske prosessene, så måtte jeg vurdere om fortellingene var førende for forslag til politiske vedtak eller om politiske agendaer var førende for de historiske fortellingene som ble brukt.

1.4 Oppgavens avgrensning, oppbygning og kilder

Som nevnt så er hovedproblemstillingen i denne oppgaven hvilken rolle historiske fortellinger hadde i den kirkepolitiske prosessene fra 1975 til 1981 og den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008. Grunnen til at jeg setter strek i 1981 og 2008 og ikke følger prosessene frem til lovendringene i 1984 og grunnlovsendringene i 2012 er flere. For det første er det begrunnet ut i fra hensyn til tid og oppgavens omfang. Den andre begrunnelsen min for denne avgrensningen er fordi hva partiene på Stortinget ble enige om i 1981 og i 2008 la føringene for politiske vedtak senere. Disse prosessene kan derfor forstås som bakgrunnsprosessene for de lovendringer som ble innført i ettertid og derfor mener jeg man ville finne de begrunnelser man la til grunn for lovendringene allerede i 1981 og 2008. Det kan argumenteres for at det ikke er en ideel avgrensning, men jeg mener at man får et adekvat nok grunnlag for å besvare problemstillingene mine ved å sette strek i 1981 og 2008.

De to kirkepolitiske prosessene får hvert sitt kapittel som begge vil bestå av fire analyser hver og de stegene i begge prosessene jeg vil analysere er: Historiekapitlene i utredningene, utvalgenes konklusjoner, uttalelsene i høringsrundene og stortingsdebattene. Grunnen til at jeg kun ser på historiekapitlene og konklusjonene i utredningene er for det første fordi de er omfattende dokumenter og det har derfor vært nødvendig å avgrense arbeidet med dem av hensyn til tid og oppgavens omfang. For det andre at det er i historiekapitlene og i konklusjonene jeg forventet å finne eksempler på eksplisitt historiebruk. Grunnen til at jeg bruker stortingsmeldingenes gjennomgang av høringsrundene er igjen vært av hensyn til tid og oppgavens omfang, men også fordi at det er sannsynlig at de hørings-uttalelsene departementet har definert som sentrale og viktige har hatt en innvirkning på departementets konklusjoner og forslag.

Kildene for kapitlet om den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 er *NOU 1975:30* for analysene av Historie-kapitlet og Sivertsen-utvalgets konklusjoner. *St.Meld. Nr 40. 1980-81* brukes som kilde for analysen av høringsrunden, mens analysen av stortingsdebatten bygger på *St.Meld. Nr 40. 1980-81*, *Innstilling S nr 265 1980-81* og *Stortingsforhandlinger. 1980-81 7c.* (Stenografi av stortingsdebatten i 1981). Kildene for kapitlet om den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008 er *NOU 2006:2* for analysen av historie-kapitlet og Gjønnnes-utvalgets konklusjoner. Analysen av høringsrunden i 2006 bygger på *St.Meld. Nr 17. 2007-08*, mens analysen av stortingsdebatten bygger på *St.Meld. Nr 17. 2007-08*, *Innstilling S Nr 287 2007-08* og *14793 St Nr32 møte 93-97 - s080613.pdf.* (Stenografi av stortingsdebatten i 2008). Alle disse kildene er funnet på enten *Stortinget.no* eller *Nasjonalbiblioteket.no.*

Kapitlene vil som sett bestå av fire analyser av de stegene i saksgangene som er nevnt over. Hovedformålet med disse analysene har vært å identifisere de fortellingene som ble brukt og videre å identifisere deres funksjon, dvs hva aktørenes intensjon med dem var. Begge kapitlene vil avsluttes med hva som kan kalles en oppsummering eller en konklusjon, hvor jeg vil diskutere funnene fra analysene videre og prøve etablere et mer enhetlig bilde av saksgangene. I oppgavens konklusjon vil jeg syntetisere funnene fra begge prosessene og se de to kirkepolitiske prosessene i forhold til hverandre.

1.5 Kirkepolitiske fortellinger i faglitteraturen

I denne oppgaven skal jeg gå inn i kildematerialet fra to kirkepolitiske prosesser for å avdekke de historiske fortellinger som eventuelt ble brukt i dem, men før jeg gjør det er det naturlig å se på hvilke fortellinger om kirkepolitikk man finner i faglitteraturen. Jeg fant ikke veldig mange historieverker som tar for seg kirkepolitikk i moderne til, men de historiske verkene som er relevante er: *Kirken og Arbeiderbevelsen* av Nil Ivar Agøy, *Vårt Hundreår* av Berge Furre, *De nasjonale strateger* av Rune Slagstad, *Sosialdemokratiets tidsalder* av Francis Sejersted, *Kong Haralds nei* av Finn Jor og *Skal vi Skilles?* av Ingvild Thorson Plesner. Det må nevnes at Jor og Plesner sine verker ikke er faghistoriske strengt definert og kan kanskje bedre defineres som debattbøker, men likevel tar jeg de med siden de omhandler kirkepolitisk historie og som nevnt har jeg ikke funnet mange verker som tar for seg dette. Videre er Jor sin bok særdeles interessant fordi han er den eneste som tar fremstillingen helt frem til kirkeforliket i 2008. Verkene til Agøy og Jor

har statskirkens moderne historie som hovedfokus, mens i verkene til Slagstad, Furre og Sejersted, er kirkepolitikk kun et av flere temaer som berøres. Alle verkene med unntak av Jor og Plesner sine, kan sies å dele en grunnfortelling om konflikt og forsoning mellom kirken og arbeiderbevegelsen. Slagstad viser til at Arbeiderpartiet på 1970-tallet reorienterte sitt forhold til kirken og kristendommen fra et preget av konflikt og motsetninger til et hvor partiet nå så fellestrekk mellom deres ideologi og nestekjærlighetsidealet i kristendommen. Dette ledet til at partiet ifølge Slagstad syntetiserte sosialismen og kristendommen til en ny ideologisk overbygning for partiet og nasjonen. Slagstad kaller dette «*Aukrust-Sivertsen linjen*» fordi Tor Aukrust og Helge Sivertsen var ifølge Slagstad de to mest sentrale skikkelsene i denne reorienteringen.²³ Om dette skriver Slagstad:

«Gjennomslaget for Aukrust-Sivertsen -linjen fant interessant nok sted på samme tid som arbeiderpartistatens prosjekt – partiets erobring av staten – vek for et annet. I det nye prosjektet inngikk sosialdemokrati og folkekirkelighet en fusjon, en slags ny statsreligion, hvor så vel parti som kirke hadde utvisket sine særtrekk til fordel for en ideologisk felleskultur.»²⁴

Furre viser også til konflikt og forsoning mellom kirken og Arbeiderpartiet og viser til at kirken og Arbeiderpartiet bedret sitt forhold på 1980-tallet.²⁵ Der Slagstad betoner partiets reorientering, så viser Furre til at kirken ble preget av de radikale 60 og 70 årene og ble mer engasjert i samfunnsproblemer som manifesterte seg i form av kritikk av atomkappløpet, engasjement for asylsøkere og for menneskerettigheter.²⁶ Om konflikt viser Furre til mellomkrigsperioden:

«Mellomkrigsåra var prega av skarpe livssynskonfliktar, mellom ortodokse og liberale i kyrkja, mellom kristendomskritikarar i arbeiderrørsla og den borgarlige venstrekanten å den eine sida mot kyrkjefolk på andre, mellom «spiritualistar» og «materialistar.»²⁷

Furre viser også til *helvetesstriden* på 1950-tallet, mellom den kristenkonervative Ole Hallesby og Biskop Kristian Schelderup. Dette førte ifølge Furre til at arbeidet med å gi kirken mer selvstendighet stagnerte. Om dette skriver Furre at «*Kyrkja måtte ikkje få organ der ein kunne risikera at hans krinsar fekk makt, meinte DNA-tingmenn.*»²⁸ Videre viser Furre til at

²³(Slagstad. 1998. s. 403-404).

²⁴(Slagstad. 1998. s. 404).

²⁵(Furre. 1991. s. 476).

²⁶(Furre. 1991. s. 476).

²⁷(Furre. 1991. s. 102).

²⁸(Furre. 1991. s. 280).

seksualpolitikken var et annet området hvor det var konflikt mellom Arbeiderpartiet og kirken²⁹. .

Sejersted viser som Furre til at kirken gikk i en mer liberal og radikal retning etter 1960-tallet.³⁰ Han viser også som Slagstad til Arbeiderpartiets reorientering i sitt syn på kirken og kristendommen på 1970-tallet.³¹ Sejersted viser som Furre til *Helvetesstriden*.³² Han viser også til abortsaken, kvinnelig prester og homofili.³³

Nils Ivar Agøy forteller også om konflikt og forsoning mellom Kirken og Arbeiderbevegelsen, men hans fremstilling slutter i 1940. Agøy viser til at arbeiderbevegelsen og kirken hadde et ambivalent forhold før krigen, hvor det var både motsetningsforhold og tilfeller av gjensidig sympati og samarbeid. Han viser til at flere i de kirkelige kretser var opptatt av det «*sosiale spørsmål*» og at de ønsket bedre kår for arbeiderklassen. Konflikten Agøy beskriver er i form av kirke og religions kritikk fra radikale i arbeiderbevegelsen gjennom de første tre ti-årene på 1900-tallet.³⁴ I Agøys fremstilling skjer Arbeiderpartiets reorientering i forhold kirken og kristendommen allerede på 1930-tallet.³⁵ Han viser likevel til at kirken og Arbeiderpartiet tilnærmet seg hverandre ytterligere etter krigen:

«Den felles motstanden mot okkupasjonsregimet skapte en uforutsett tilnærming mellom arbeiderbevegelsen og kirken, og gjennom den såkalte kirkekampen styrket statskirken kraftig sin posisjon i befolkningen.»³⁶

Agøys konflikt- og forsoningsfortelling er en litt annen enn de andres ved at han ser forsoningen rundt 40 år før de andre. Finn Jor skiller seg ut ved at hans fortelling kun er om konflikt og hovedgrunnen til dette i Jors fremstilling er at Arbeiderpartiet aldri helt har gitt slipp på sin marxistiske og ateistiske ideologi:

29(Furre. 1991. s. 416).

30(Sejersted. 2005. 481).

31(Sejersted. 2005. s. 482).

32(Sejersted. 2005. s. 318)

33(Sejersted. 2005. s. 481).

34(Agøy. 2011. s. 609-613).

35(Agøy. 2011. s. 613).

36(Agøy. 2011. s. 16).

«Man må spørre hvilke underliggende, med tiden kanskje underbevisste føringer som ligger i arven etter Marx og radikalismen i mellomkrigstiden. At terminologien ble forandret, betød ikke at det prinsipielle grunnlaget hadde gjennomgått noen tilsvarende forandring. Samfunnet var endret, sa partiet, dermed var også metodene endret. Men målet sto fast.»³⁷

Om Arbeiderpartiets agenda i forhold til kirken og kristendommen skriver Jor: *«Det er en kjensgjerning at arbeiderbevegelsen og Arbeiderpartiet i mer enn hundre år systematisk har bestrebet seg på å redusere kirkens og dermed kristendommens innflytelse i Norge».*³⁸

Men hva så med de andre partiene? De vi har sett på så langt fokuserer på Arbeiderpartiets forhold til kirken, noe som er naturlig med tanke på at dette partiet har dominert norsk politikk siden slutten av 1930-tallet, men det er likevel interessant å vite hva de andre mente. Plesner er den som belyser hva andre partier har ment om statskirkeordningen og viser til at kirkepolitikken har vært dominert av en motsetning mellom de konservative i kirken med partiene Høyre og KrF på sin side, mens de liberale i kirken har hatt Senterpartiet og Arbeiderpartiet på sin. Høyre, KrF og de konservative i kirken har ifølge Plesner agitert for mer kirkelig selvstyre når mer liberale biskoper har blitt utnevnt, mens Arbeiderpartiet, Senterpartiet og de liberale har agitert for det samme når mer konservative har blitt utnevnt.³⁹ Plesner viser dog til at Arbeiderpartiet og Senterpartiet har som oftest forsvart statlig styring av kirken.⁴⁰ Plesner sin bok inneholder ikke fortellingen om konflikt og forsoning som de andre, men hun deler en annen grunnfortelling med dem, om hvordan Arbeiderpartiet har ønsket statlig styring av kirken. Spørsmålet mitt vedrørende disse fortellingene er om det er disse fortellingene man finner igjen i de politiske prosessene eller i hvertfall om de fortellingene de kirkepolitiske aktørene bruker har likhetstrekk med de fortellingene man finner i disse verkene.

37(Jor. 2008. s. 115).

38(Jor. 2008. s. 8).

39(Plesner. 2006. s. 84).

40(Plesner. 2006. s. 13).

Kap 2. Den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981

2.1 Innledning

Utgangspunktet for den kirkepolitiske prosessen jeg i dette kapitlet skal gå igjennom og analysere var ifølge *NOU 1975:30* at Stortinget den 11. desember 1970 opprettet en kommisjon for å behandle statskirke spørsmålet bestående av 12 medlemmer, hvor Stortinget skulle velge halvparten av medlemmene.⁴¹ Den 14. juni 1971 valgte Stortinget seks medlemmene til kommisjonen.⁴² Og seks andre medlemmer ble videre oppnevnt ved kongelig resolusjon den 24. september i 1971.⁴³ Denne kommisjonen er hva jeg i oppgaven refererer til som Sivertsen-utvalget. Den 21. mai i 1975 avga Sivertsen-utvalget sin utredning *NOU 1975:30 Stat og Kirke*.⁴⁴ Utvalget delte seg i et flertall og to mindretall, hvor flertallet gikk inn for en selvstendig folkekirke, mens de to mindretallene ønsket å bevare statskirkeordningen.⁴⁵ Videre ble denne utredningen ifølge *Stortingsmelding nr 40 1980-81* sendt av Departementet på høring den 25. november i 1975 og «*Departementet mottok tilsammen 1658 uttalelser*».⁴⁶ Flertallet av høringsinstansene ga uttrykk for at de ville bevare statskirkeordningen, men med reformer innen denne.⁴⁷ Med bakgrunn i Sivertsen-utvalgets utredning og resultatet av høringen sammenfattet Departementet *Stortingsmelding nr 40 1980-81* som ble avgitt den 17 oktober i 1980.⁴⁸ I stortingsmeldingen gikk Departementet inn for å bevare statskirkeordningen, men med visse endringer innenfor statskirkeordningens rammer.⁴⁹ Den 14 mai i 1981 avga kirke- og undervisningskomiteèn *Innstilling S nr 265 1980-81*.⁵⁰ Komiteèn ga også sin tilslutning til å bevare statskirkeordningen, men gikk lengre enn departementet i sine forslag til reformer innenfor statskirkeordningens rammer.⁵¹ Den 25 mai i 1981 ble saken tatt opp i Stortinget og *Stortingsmelding nr 40 1980-81* ble vedlagt protokollen og *Innstilling S nr 265 1980-81* ble enstemmig bifalt.⁵² Den direkte følgen av stortingets behandling av statskirke spørsmålet i 1981 var at Odelstinget den 25 mai i 1984 behandlet *lov om endringer i lov av 29. april 1953 nr. 1 om Den norske kirkes ordning m.m.*, og hvor: «*Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig*».⁵³

41(NOU 1975:30 s. 1).

42(NOU 1975:30 s. 1).

43(NOU 1975:30 s. 1).

44(St.Meld. 40. 1980-81. s. 3).

45(NOU 1975:30. s. 198-199).

46(St.Meld. 40. 1980-81. s. 11).

47(St.Meld. 40. 1980-81. 11-12).

48(St.Meld. 40. 1980-81. s. 3).

49(St.Meld. 40. 1980-81. s. 19-71).

50(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 19).

51(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 7-17)

52(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3643).

53(Stortingstidende inneholdende 128 stortingsforhandlinger 1983-1984. Forhandlinger i del 702-740. s. 742).

Videre ble loven bifalt i Lagtinget den 1 juni i 1984.⁵⁴ Ifølge *Stortingsmelding nr 17 2007-08* la den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 føringene for det videre kirkelige reformarbeidet frem til den nye kirkeloven av 1996:

«Meldingen fikk bred tilslutning i Stortinget og har vært grunnlaget for en rekke endringer i kirkeordningen på sentralt og regionalt nivå. Kirkelovutvalget kom i NOU 1989: 7 Den lokale kirkes ordning med en utredning om forholdene på det lokale nivået, og dette arbeidet førte fram til kirkeloven, gravferdsloven og fondsloven i 1996. Disse lovene markerte et foreløpig sluttpunkt i det reformprogrammet som ble varslet i stortingsmeldingen om stat og kirke i 1980.»⁵⁵

Hensikten med dette kapitlet er å finne ut av hvilken betydning historiske fortellinger hadde i denne kirkepolitiske prosessen. Å finne ut av historiske fortellingens betydning i denne prosessen, betyr i denne sammenheng å identifisere de historiske fortellinger som eventuelt ble brukt, hvem det var som brukte dem, disse fortellingenes funksjon og om det er noen fortellinger som blir reproduisert ved flere anledninger og som kan kategoriseres som grunnfortellinger. I kapitlet vil jeg gå igjennom og analysere historie-kapitlet i *NOU 1975:30*, Sivertsen-utvalgets konklusjoner, den påfølgende høringsrunden i 1975-76, stortingsdebatten i 1981 og tilslutt vil jeg oppsummere mine funn i en konklusjon for kapitlet.

2.2 Historiekapitlet i *Stat og Kirke (NOU 1975: 30)*

Innledning

Før man går i gang med å analysere et historiekapittel med den hensikt å avdekke dens meningsbærende hovedfortelling er det på sin plass å spørre seg hvilken betydning utvalget selv ga historien. I innledningen til kapittel 7 *Prinsipielle synspunkter* så kan man få et innblikk i utvalgets vektlegging av historiens betydning for forholdet mellom stat og kirke:

«Når man skal vurdere hvilken ordning av forholdet mellom stat og kirke som er ønskelig i Norge for fremtiden, bør man overveie de prinsipper som skal legges til grunn. Det er imidlertid uheldig å ta utgangspunkt i prinsipielle synspunkter alene. Forholdet mellom stat og kirke er ikke skapt bare

54(Stortingstidende inneholdende 128 stortingsforhandlinger 1983-1984. Forhandlinger i del 73-74. s. 72-73).

55(St.Meld. 17. 2007-08. s. 22).

ut fra prinsipiell tenkning. Vurderingen av situasjonen i dag må også legge vekt på de historiske faktorer som har ført til at vår statskirkeordning er nettopp slik som den er. Man kan ikke forme framtidens forhold mellom stat og kirke bare ut fra prinsipper.»⁵⁶

Videre må man spørre seg hvem det var som skrev historie kapitlet og i innledningen opplyses det om at medlemmet Einar Molland var sentral i arbeidet med historie-kapitlet: «*Einar Molland la fram stoff om den historiske utvikling av forholdet mellom stat og kirke i Norge (til kapittel 2). Enkelte avsnitt er konferert med Sverre Steen og Terje Ellingsen.*»⁵⁷ Ifølge *Norsk biografisk leksikon.no* var Einar Molland teolog og kirkehistoriker.⁵⁸

Gjennomgang av historiekapitlet

Historie-kapitlet starter med kristningsprosessen i middelalderen og ender med *Den 22. frivillige kirkelige landsmøte 1973*. Det vil si rundt tusen års historie på ca. 50 sider. Om kristningen blir vi fortalt at det var misjonskongene som var den viktigste faktoren for kristningen av Norge.⁵⁹ Videre blir det beskrevet hvordan det i begynnelsen var mye motstand mot den nye religionen fordi svært mange fryktet å miste sine gamle tradisjoner man følte bandt en sammen som et folk og kultur:

«I den før-kristne norrøne kultur var religion og ætt knyttet nøye sammen. Religionen bandt ætten sammen. Derfor var tanken på å forlate fedrenes sed utiltalende. Det nordiske menneske var knyttet til ættens store enhet. Den første misjon i Norge ble møtt med massiv motstand. Man følte at den nye religion truet selve ætteenheten og ættekulturen. Faren for at den gamle religion skulle gå i oppløsning, ble følt som en trusel mot folket som helhet og mot freden.»⁶⁰

Når landet var blitt kristnet og den nye religionen var den enerådene, så var det nå den som bandt land og folk sammen sammen:

«Da først religionsomslaget kom, var det også den massive følelsen av enhet mellom religion og folk som gjorde at man nå ønsket at den nye religion skulle være enerådende og samlende for hele

56(NOU 1975:30. s. 143).

57(NOU 1975:30. s. 2).

58(Fæhn, Helge. (2009, 13. februar). Einar Molland. I Norsk biografisk leksikon. Hentet 30. oktober 2014 fra https://nbl.snl.no/Einar_Molland).

59(NOU 1975:30. s. 6).

60 (NOU 1975:30. s. 6).

folket. «Hver mann skal kristen være i kongens velde» heter det i Frostatings loven.»⁶¹

Kirken ble da den institusjon som hadde som mandat å opprettholde denne enhetskultur, et mandat den fortsatte å ha under og etter reformasjonen: «Også i reformasjonstiden møter vi som en selvfølgelig oppfatning at folket må utgjøre en enhet også religiøst».⁶² Med eneveldet møter man høydepunktet for statlig styring og kontroll over kirken og folkets religiøse liv:

«I alle fall er det i eneveldet vi møter statskirkesystemet i dets klassiske utforming. Kongen og hans etterkommere på tronen i tusen ledd, heter det i Kongeloven av 1665, Danmark-Norges grunnlov etter innførelsen av eneveldet i 1660, skal være forpliktet av Guds ord og den lære som er fremstillet i Den augsburgske konfesjon. Denne tro skal han håndheve og beskytte.»⁶³

Videre blir det beskrevet hvordan mye av reformasjonen og eneveldets forståelse av statskirken og religionens plass i samfunnet ble videreført i 1814:

«At man i 1814 skulle ha en statsreligion og en statskirke, sto som en selvfølge. Det kom da også klart til uttrykk i Grunnlovens §§2, 4, 16, 27 og 92. Grunnlovens § 92 påbød at alle embetsmenn skulle bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion. Dette tør være karakteristisk for synet på sammenhengen mellom stat og kirke og synet på religionens betydning for statens indre styrke og enhet.»⁶⁴

Når kapitlet kommer til 1814 og senere, så skifter fortellingen fra hvordan kirken fungerte som statens verktøy for å opprettholde enhetskulturen til hvordan denne enhetskulturen begynte å bli svekket:

«Det skjedde store endringer i det 19. århundre når det gjelder kirkens plass i samfunnet. Den gamle enhetskulturen gikk delvis i oppløsning. Eller sagt mer positivt: Den historiske utvikling har ført til at samfunnet er blitt mer sammensatt. Den eldre selvfølgelige enheten mellom folk og kirke ble ikke like selvfølgelig for alle.»⁶⁵

Det vises det til flere faktorer som bidrog til eroderingen av en felles kristen enhetskultur og at

61(NU 1975:30. s. 6).

62(NU 1975:30. s. 9).

63(NU 1975:30. s. 11).

64(NU 1975:30. s. 13).

65(NU 1975:30. s. 13).

statskirkens eksistensgrunnlag ikke var like selvsagt lenger. Blant disse faktorene som nevnes er at nye offentlige institusjoner tok over oppgaver statskirken før hadde og at det kom til flere trossamfunn i konkurranse med statskirken:

«En annen side ved denne utvikling er at samfunnet ble mer differensiert. Mange oppgaver som presteskapet tidligere utførte, ble overtatt av nye statlige eller kommunale organer. Nye organisasjoner og organer kom til. Videre har det vokst fram et stort antall nye trossamfunn og kristelige organisasjoner. Om statskirken fortsatt ruver, er den ikke lenger enerådende.»⁶⁶

En annen faktor som det blir henvist til, er hvordan samfunnet på 1800-tallet endret seg dramatisk, med fremveksten av nye samfunnsklasser og med de konflikter det medførte:

«Videre skal nevnes i denne forbindelse at utviklingen i det 19. århundre også medførte at motsetningene mellom klasser og grupper trådte tydeligere fram. Vi får sosiale reisninger og politisk kamp på en ny måte. Også på denne måte skjedde en oppløsning av den gamle stabile enhetskultur.»⁶⁷

En tredje faktor som det vises til er det at den statsforfatningen landet fikk i 1814 hadde konsekvenser for statskirken og lutherdommens stilling i landet over tid.

«Overgangen i 1814 fra eneveldet til maktfordeling med innskrenket monarki og en valgt nasjonalforsamling fikk også sine virkninger for forholdet mellom stat og kirke. Men dette ble først tydelig etterhvert. Kirkeforfatningen fra eneveldet ble tilsynelatende videreført ved Grunnloven av 1814. Den nære forbindelse mellom stat og kirke fortsatte.»⁶⁸

Det vises også til at endringer i synet på forholdet mellom stat og kirke fra 1700-tallet også hadde en innvirkning og jeg tror det her siktes til opplysningstids-idealene som religionsfrihet og en stat begrenset av en konstitusjon:

«Allerede på 1700-tallet forandres synet på staten. Mer og mer så man det slik at staten skal ta seg av det timelige, og kirken oppfattes i stigende grad som en sammenslutning med religiøst formål. Staten bør ikke tvinge noen til tro. En lang utvikling har ført til større toleranse og religionsfrihet.

66(NOU 1975:30. s. 14).

67(NOU 1975:30. s. 14).

68(NOU 1975:30. s. 12).

Statens tvangskarakter ble mer og mer svekket, ja hele statens religiøse funksjon ble gradvis endret.»⁶⁹

På tross av at enhetskulturen ble svekket på 1800-tallet og at statskirken ikke hadde endret seg nevneverdig selv om samfunnet hadde endret seg betydelig, så vises det til at de fleste fortsatt var medlemmer av statskirken:

«I det 19. århundre endret forholdet mellom kirken og samfunnet seg på flere måter mens selve statskirkeordningen forble omtrent uendret. Og det store flertall av folket beholdt et positivt forhold til kirken. Det er neppe grunn til å tro at kirkens plass i folket endret seg vesentlig på tross av endringene både i samfunnet og i kirken.»⁷⁰

Kapitlet viser ved siden av at enhetskulturen svekkes og at statskirkeordningen består nesten uendret, så skjer det store endringer når det kommer til utvidelse av religionsfriheten på 1800-tallet:

«men statens tvang på det religiøse område bortfaller mer og mer, og gradvis gis det rom også for andre trosoppfatninger og andre kirkesamfunn. Et nytt syn bryter fram, og lovgivningen blir preget av større toleranse.»⁷¹

Den første store lovendringen i retning utvidet religionsfrihet var opphevelsen av *Konventikkelplakaten fra 1741* i 1842. Neste steg mot mer religionsfrihet var *Dissenterloven av 1845*, som ga kristne som stod utenfor statskirken rett til å utøve sin religion nesten helt fritt og hvor de nøyde de samme borgerlige-rettigheter som andre, loven gjaldt ikke *ikke-kristne*.⁷² Videre så ble *Jødeparagrafen* fjernet i 1851, Forbudet mot munkeordner ble fjernet i 1897, mens jeusitt-forbudet ble først fjernet i 1956.⁷³ Når det kom til bekjennelsesplikten, så startet det også en oppmykning på 1800-tallet og i 1878 vedtok Stortinget at kun statsråder og dommere var pålagt grunnlovsmessig bekjennelsesplikt, mens andre bestemmelser kunne settes ved lov for andre embetsmenn.⁷⁴ Videre så kom den første loven om embetsmenns trosbekjennelse i 1880. De embetsmenn som fortsatt var underlagt bekjennelsesplikten var:

69(NOU 1975:30. s. 13-14).

70(NOU 1975:30. s. 19).

71(NOU 1975:30 s. 14).

72(NOU 1975:30 s. 14-15).

73(NOU 1975:30 s. 15).

74(NOU 1975:30 s. 15).

«geistligheten, de teologiske professorer og embetsmenn som skulle undervise i kristendom, embetsmenn ved folkeskolen og styrere av høyere almenkoler og den sivile overøvrighet (fylkesmenn)»⁷⁵

Det vises også til at i 1892 ble dommere fritatt fra bekjennelsesplikten, at det i 1894 ble åpnet opp for at de som ikke tilhørte et trossamfunn kunne okkupere embeter i staten, at bekjennelsesplikten ikke gjaldt den sivile øvrigheten lengre og i 1919 ble bekjennelsesplikten for statsrådene endret til nå å kun gjelde halyparten.⁷⁶ I 1915 og 1917 ble skoleloven av 1889 endret til at bekjennelsesplikten kun gjaldt de lærere som underviste i kristendomsfaget, skoleinspektører og skolebestyrere.⁷⁷ Avslutningvis blir det i kapitlet vist til at religionsfriheten ble utvidet:

«Statskirkens tvangskarakter ble mer og mer avdempet. Men fremdeles er barn av foreldre som begge er medlemmer av statskirke, forpliktet til å følge skolens religionsundervisning.»⁷⁸

Når det kommer til spørsmålet om statskirkens forfatning, så fortelles det i kapitlet om at det på 1840-tallet oppstod en reformbevegelse som ønsket endringer ved statskirkeordningens forfatning, men som på 1800-tallet ikke fikk til stort. På begynnelsen av 1900-tallet vekkes den til livet igjen og mer radikal enn før.⁷⁹ Det vises også til at enkelte i den radikale lekmannsbevegelsen var blant dem som gikk inn for en separasjon av stat og kirke ved starten av 1900-tallet.⁸⁰ Videre blir det vist til at Proffesor Absalon Taranger publiserte i 1906 flere artikler som argumenterte for et skille mellom stat og kirke og bakgrunnen for Tarangers forslag var at *«det teologiske klima var endret. Like fra 1890 -årene stod det kamp om den liberale teologi. Omkring 1906 tilspisset striden seg. I januar 1906 var den liberale teolog Johannes Ordning blitt utnevnt til professor, mens Sigurd Odland tok avskjed fra sitt professorat i protest.»⁸¹*

Videre blir det vist til at reformbevegelsen i 1907 begynte å arbeide for å få gjennomført reformene. De dannet *Det norske kirkeparti* i 1907, som hadde som mål å løse *«kirkesaken»*. I årene fremover var partiet svært aktivt, spesielt i 1909 og 1912, hvor det i samme tidsrom ble dannet en

⁷⁵(NOU 1975:30 s. 15).

⁷⁶(NOU 1975:30 s. 15).

⁷⁷(NOU 1975:30 s. 15).

⁷⁸(NOU 1975:30 s. 16).

⁷⁹(NOU 1975:30 s. 22).

⁸⁰(NOU 1975:30. s. 23).

⁸¹(NOU 1975:30 s. 22).

kirkegruppe på Stortinget. Partiets strategi var å få valgt stortingsrepresentanter i de forskjellige partier som ønsket som dem å løse «kirkesaken».⁸² I 1908 kom *Kirkekommisjonen* med sin innstilling etter tre års arbeid. Kommisjonen foreslo flere endringer: «nytt visitasreglement, om konfirmasjonen, om kirkelig eller borgerlig ekteskapsstiftelse, men viktigste var en omfangsrik (539 sider) «Indstilling angaaende den norske kirkes organisation»».⁸³ Kommisjonen delte seg i et flertall på fem medlemmer og et mindretall på tre medlemmer over spørsmålet om statskirkens forfatning. Flertallet ønsket å bevare statskirkeordningen, men mente at det var behov for enkelte endringer internt i kirken, som for eksempel lokalmenighetens organisasjon. To av mindretallets medlemmer ønsket mer selvstyre innenfor statskirkeordningen, mens Taranger ønsket et skille av stat og kirke.⁸⁴

Videre så fortelles det at det var to grupper som var spesielt i mot et skille, de to gruppene var de frisinnede teologene og radikale lekfolk. De frisinnede teologene fryktet at mer indre selvstyre eller et skille ville forskyve makten innad i kirken i de konservative og ortodokses favør. De radikale lekfolk på sin side ville «verne om lekmannsbevegelsens og venneflokkens frihet».⁸⁵ Det var Høyre av de politiske partiene som var mest positivt innstilt til mer selvstyre eller et skille, mens Frisinnede Venstre var mest skeptisk. Venstre på sin side var delt ifølge kapitlet.⁸⁶ Videre fortelles det at kommisjonens arbeid ikke førte til nevneverdige endringer. Departementet sa seg enig med flertallet og resultatet var at *Lov om menighetsråd og menighetsmøter* ble vedtatt av Stortinget i 1920.⁸⁷ Videre vises det til at i 1916 stemte Stortinget enstemmig mot et forslag om å skille kirken og staten og at kampen for en fri folkekirke ble lagt død for en lengre periode ifølge kapitlet.⁸⁸

På 1930-tallet kom kirken på agendaen igjen og i 1932 ble et utvalg som skulle utrede spørsmålet om bispedømmeråd satt ned av Kirkedepartementet. Dette førte til at *Lov om bispedømmeråd for Den norske kirke som* ble vedtatt av Stortinget i 1933.⁸⁹ Videre så vises det til konflikten mellom kirken og okkupasjons-myndighetene og hvordan biskopene og prestene la ned sine embeter og

82(NOU 1975:30 s. 23).

83(NOU 1975:30 s. 23-24).

84(NOU 1975:30 s. 23-24).

85(NOU 1975:30 s. 24).

86(NOU 1975:30 s. 24).

87(NOU 1975:30 s. 26).

88(NOU 1975:30 s. 26).

89(NOU 1975:30 s. 27).

løsrev seg fra staten i 1942. De begrunnet sin gjerning i skriftet *Kirkens Grunn*.⁹⁰ Det vises også til at det under krigen ble skrevet reformskrifter for kirken av biskop Eivind Bergrav og et av Kristian Hanson som var byråsjef i Justisdepartementet. Bergrav ønsket at kirken skulle suppleres med organer som talte kirkens sak i saker av åndelig karakter.⁹¹ Hanson på sin side mente at:

«Grunnlovens ordning av forholdet mellom stat og kirke som «en forsvarlig ordning», men «ikke i alle retninger noen ideell ordning». Den trengte hva han kalte «supplering ut fra vektige kirkelige hensyn» med det formål å la kirkens bekjennelseskarakter, dens kallsmessige oppdrag og dens tjenesteansvar komme tydeligere til sin rett.»⁹²

Det blir videre vist til at statskirken ble gjenopprettet i 1945 rett etter frigjøringen og at biskopene og prestene gikk tilbake til sine embeter i statskirken. Videre så fortelles det at kirkeledelsen fikk stor annerkjennelse for deres arbeid under okkupasjonen.⁹³ I *Fellesprogrammet* fra 1945 var det en post vedrørende statskirken. I posten stod det blant annet dette om kirken: *«Den norske kirke skal bevares som statskirke og innenfor denne ramme gis organer som er tilfredsstillende for det kirkelige liv»*.⁹⁴

Videre så vises det til at *Kirkeordningsnemnda* ble opprettet den 23 november 1945, med blant andre Eivind Berggrav, Ole Hallesby og Einar Molland som medlemmer.⁹⁵ I 1948 la nemda frem sin innstilling som var enstemmig. De gikk inn for at menighetsrådene burde for det meste beholdes slik de var, bispedømmerådene ville de utvide fra 5 til 7 medlemmer og at de nå skulle kalles domkapitler. Nemda ønsket at det skulle opprettes et kirkeråd bestående av 25 medlemmer og som skulle fungere som et rådgivende organ til departementet i saker som falt inn under paragraf 16 i Grunnloven. Det vises også til at: *«kirkerådet skulle få seg forelagt til uttalelse lovforslag som vedrører kirkelige anliggender innen de legges fram for Stortinget»*.⁹⁶ Videre foreslo ikke nemda et kirkemøte, men istedet gikk de inn for at kirkerådet skulle ha et fellesmøte med domkapitlene i løpet av de fire årene de hadde funksjonstid. Fellesmøtets oppgave var å: *«utveksle erfaringer og*

90(NOU 1975:30 s. 28).

91(NOU 1975:30 s. 28).

92(NOU 1975:30 s. 28-29).

93(NOU 1975:30 s. 29).

94(NOU 1975:30 s. 29).

95(NOU 1975:30 s. 29).

96(NOU 1975:30 s. 29).

*drøfte felles oppgaver».*⁹⁷

Videre blir det vist til at regjeringen i 1951 la frem *Ot. prp. nr. 75 til Lov om den norske kirkes ordning*. Proposisjonen beholdt nesten uforandret nemdas forslag om menighetsråd og menighetsmøte, men når det kom domkapitlene var en del endret i proposisjonen. De skulle igjen hete bispedømmeråd og de skulle ha 5 medlemmer istedenfor 7 som nemda foreslo. Kirkerådet ble beholdt i proposisjonen, men de endret sammensetningen noe og det ble foreslått at det skulle ha 33 medlemmer.⁹⁸ Det vises videre til at fellesmøtet mellom kirkerådet og bispedømmerådene ble beholdt.⁹⁹ Proposisjonen møtte motstand i Odelstingsdebatten og i historiekapitlet blir argumentene mot proposisjonen beskrevet slik: «*Man fryktet for maktkonsentrasjon i kirken, at kirkerådet ville få en ensidig sammensetning og at det ville bli «lavt under taket».*¹⁰⁰ Det vises til at forslaget om kirkeråd ikke ble vedtatt i Stortinget og proposisjonen i sin helet ble vedtatt med flere endringer. Bispedømmerådene ble ført tilbake til hva de var på 1930-tallet og kirkerådet var utelatt i *Lov om Den norske kirkes ordning av 29. april 1953*.¹⁰¹ Til slutt føyes det til at: «*Loven var i alt vesentlig en kodifisering av allerede gjeldende bestemmelser samlet i én lov*».¹⁰² Videre informeres det om to endringer i *Lov om Den norske kirkes ordning av 1953* i 1969. Lovendringen gjaldt innmelding og utmelding av kirken og opprettelsen av bispedømmerådenes fellesråd.¹⁰³ Det sistnevnte blir beskrevet slik i historie-kapitlet:

*«Den andre lovendringen bestod i at en bestemmelse om et bispedømmerådenes fellesråd — et kirkeråd — kom inn i loven, ikke som noe eget kapitel om et kirkelig topporgan i tillegg til menighetsråd og bispedømmeråd, men i form av en innskutt § 54 a under kapitlet om Bispedømmerådet.»*¹⁰⁴

Kapitlet tar også for seg konflikten rundt spørsmålet om kvinnelige prester. I kapitlet blir det vist til at: «*Lenge var det reist krav om at det måtte være lik adgang for kvinner og menn til alle embeter*

97(NOU 1975:30 s. 29).

98(NOU 1975:30 s. 29-30).

99(NOU 1975:30 s. 30).

100(NOU 1975:30 s. 30).

101(NOU 1975:30 s. 30).

102(NOU 1975:30 s. 30).

103(NOU 1975:30 s. 31).

104(NOU 1975:30 s. 31).

*og stillinger i staten».*¹⁰⁵ Det vises også til hvordan kirkelige instanser mente dette kravet om lik adgang ikke skulle gjelde prestestillinger.¹⁰⁶ Videre blir det vist til at Stortinget i 1934 vedtok «*en lov om kvinners adgang til statens embeter».*¹⁰⁷ Hvor geistlige embeter var untatt. Det vises videre til at det i 1938 ble en viss oppmykning i «*lov om adgang til å ansette kvinner i statens embeter».*¹⁰⁸ Men hvor menigheter kunne nekte kvinner adgang til presteyrket om de «*av prinsipielle grunner uttalte seg imot dette».*¹⁰⁹ Denne loven ble «*opphevet etter en skarp debatt både i Stortinget og i kirkelige kretser».*¹¹⁰ Stortinget la «*vekt på at staten ikke burde ha lover som diskriminerte kvinnen, og at Norge burde undertegne FN's konvensjon av 20. desember 1952 om kvinners politiske rettigheter uten forbehold.».*¹¹¹ Det blir videre vist til at: «*Man ga videre uttrykk for at det var naturlig å oppheve loven fordi Norge hadde ratifisert Den europeiske konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950».*¹¹²

Det informeres om at det var ordinert 20 kvinnelige prester da kapitlet ble skrevet og at Ingrid Bjerkas ble ordinert som Norges første kvinnelige prest i 1961.¹¹³ 6 av 9 biskoper offentliggjorde da Bjerkas ble ordinert «*en uttalelse hvor de presiserte at de av prinsipielle grunner ikke kunne godta kvinner som prester».*¹¹⁴

Historiekapitlets meningsbærende hovedfortelling

Jeg har nå vist i grove trekk kapitlets fremstilling fra kristningen til slutten av 1960-tallet og man kan da spørre seg hva for en fortelling er det vi har blitt presentert av kapitlet og hva sier den om kirkens historie i Norge? Oppsummert så blir vi fortalt om hvordan kirken og dens religion etablerer seg i landet og hvor kirke og stat var tett knyttet sammen fra starten av. Med reformasjonen styrkes statens styre over kirken og med innføringen av eneveldet ser vi klimakset for statlig styring over innbyggernes religiøse liv og kirken. Vi blir også fortalt at kristendommen overtar rollen den

105(NOU 1975:30 s. 42).

106(NOU 1975:30 s. 42).

107(NOU 1975:30 s. 42).

108(NOU 1975:30 s. 42).

109(NOU 1975:30 s. 42).

110(NOU 1975:30 s. 42-43).

111(NOU 1975:30 s. 43).

112(NOU 1975:30 s. 43).

113(NOU 1975:30 s. 43).

114(NOU 1975:30 s. 43).

norrøne tro hadde tidligere og at kristendommen er limet som holder sammen en enhetskultur. Når fremstillingen kommer til 1814 og fremover, blir vi servert en fortelling om hvordan enhetskulturen svekkes og hvordan eneveldets autoritære religionspolitikk blir presset tilbake i favør av mer religionsfrihet. Vi blir fortalt at ved slutten av 1800-tallet så har statens tvangskarakter på det religiøse felt avtatt betraktelig, mens statskirkeordningen ikke har blitt endret nevneverdig. I kapitlet blir vi informert om at det oppstod reformkrav på midten av 1800-tallet vedrørende kirkens forfatning og at de var mest radikale på begynnelsen av 1900-tallet. De reformivrige fikk ikke til stort når det kom til forfatningsspørsmålet, mens reformer knyttet til økt religionsfrihet vant lettere frem. Kapitlet viser at det skjedde lite med kirkens ordning oppover 1900-tallet og at de som ikke ønsket mer frihet for kirken fryktet at en mer selvstendig kirke ville bety mer makt innad i kirken til de mest konservative elementene. Kjernen i fortellingen fra 1800-tallet og oppover mener jeg er det at folk fikk mer og mer religionsfrihet på tross av at statskirken bestod. Det vil si at fortellingen kan fungere som et argument for at man kan oppnå tilfredstillende grad av religionsfrihet innenfor rammene av et statskirkesystem. Dette sitatet mener jeg underbygger dette:

«I det 19. århundre endres ikke statskirkesystemets kirkeforfatning nevneverdig, men statens tvang på det religiøse område bort faller mer og mer, og gradvis gis det rom også for andre trosoppfatninger og andre kirkesamfunn. Et nytt syn bryter fram, og lovgivningen blir preget av større toleranse.»¹¹⁵

Videre så mener jeg sitatet under formidler at statskirkeordningen sikrer en folkekirke med stor takhøyde:

«Den norske kirke har vært så elastisk at den innenfor sin statskirkelige ramme har kunnet romme organisasjoner som med egen gudstjeneste og sakramentforvaltning har tydelige kirkelige trekk. Deres medlemmer kjenner seg som den egentlige kirke, den levende, indre del av Den norske kirke. Den radikale lekmannsbevegelse er kirkekritisk, men vanligvis ønsker de som er med i den, å beholde det statskirkelige system.»¹¹⁶

I historiekapitlet vises det også til hvordan en kirke underlagt staten kan oppleve å bli presset i en mer progressiv retning. Det vises til at det var fra statens side at det ble presset igjennom adgang for kvinner til presteembetet mot flere geistliges ønsker. Oppsummert så vil jeg dermed si at den

115(NOU 1975:30 s. 14).

116(NOU 1975:30 s. 18).

meningsbærende hovedfortellingen i historiekapitlet er at statskirkeordningen har vært plastisk nok til å utvikle seg i takt med de endrede forhold i samfunnet og at den dermed var både kompatibel med prinsippene om religionsfrihet og at det statlige kirkestyret samtidig sikret en åpen og inkluderende folkekirke.

2.3 Sivertsen-utvalgets konklusjoner

Innledning

Sivertsen-utvalget delte seg i et flertall og to mindretall. Flertallet bestod av medlemmene: Helge Sivertsen(AP), Jens Øen, Astrid Murberg Martinsen(AP), Per Juvkvam, Knut Myrstad(KrF), Torkel Opsahl, Emil Røsås og Olaf Kortner(V).¹¹⁷ Flertallet gikk inn for en selvstendig folkekirke. Mindretall 1 bestod av medlemmene Einar Molland, Hanna Berg Angell(AP) og Håkon Johnsen(AP).¹¹⁸ Mindretall 1 sin posisjon var at statskirkeordningen burde bevares, men Einar Molland var åpen for reformer innenfor statskirkeordningen, mens Johnsen og Angell var skeptiske til flere av reformforslagene utvalget gikk igjennom i *kapittel 9* i utredningen.¹¹⁹ Mindretall 2 bestod av kun et medlem og det var Arthur Thorbjørnsen(H).¹²⁰ Hans posisjon var stort sett den Mindretall 1 hadde, men i likhet med Einar Molland var han mer åpen for reformer innen statskirkeordningen. Hvorfor de ikke dannet et mindretall sammen gis det ikke svar på, men det kan tenkes at Thorbjørnsen ville gi en individuell begrunnelse for hans posisjon. Jeg skal nå gå igjennom flertallet og de to mindretallenes redegjørelse for deres respektive posisjoner og se etter hvilke eventuelle historiske fortellinger de bruker for å argumentere og begrunne deres posisjoner.

Flertallet

Om man ser etter historiske argumenter i flertallets argumentasjon, så blir man skuffet. Deres

¹¹⁷(NOU 1975:30 s. 198).

¹¹⁸(NOU 1975:30 s. 199).

¹¹⁹(NOU 1975:30 s. 199).

¹²⁰(NOU 1975:30 s. 205).

argumentasjon la hovedtyngden på prinsipper. Prinsippene de la til grunn for sin posisjon var prinsippet om likebehandling av tro- og livsynssamfunn og kirkens rett som trosamfunn å styre seg selv. Om likebehandling skrev flertallet at:

«Utvalgets flertall mener det vil være riktig at trossamfunnene i landet prinsipielt stilles likt. Flertallet mener også at det vil være riktig at Den norske kirke som de fleste andre kirkesamfunn blir styrt av organer som medlemmene av kirkesamfunnet selv velger.»¹²¹

Og om kirkens rett til selvstyre, skrev flertallet at:

«Det er prinsipielt ikke riktig at et trossamfunn styres av Statsrådet gjennom et regjeringskontor. En slik styreform setter Den norske kirke i en særstilling i forhold ikke bare til andre kirkesamfunn, men også til andre organisasjoner i samfunnet.»¹²²

Flertallet mente også det var problematisk at Stortinget og kommunestyre kunne påvirke kirken fordi ikke alle velgere eller representanter var nødvendigvis medlem av kirken. Om dette skrev flertallet at:

«Det kan sies at den overveldende tilslutning til Den norske kirke er et moment som kan veie til fordel for et kirkestyre som er framgått av alminnelige valg til Storting og kommunestyre. Men utvalgets flertall kan ikke se at det derfor er prinsipielt riktig. Selv om bare 5 pst. av befolkningen står utenfor Den norske kirke, betyr dette likevel at hver 20. stemmeberettigede person er med å velge kirkestyre for Den norske kirke selv om han står utenfor dette trossamfunnet.»¹²³

Selvom flertallets hovedargument var forankret i religionsfrihets-prinsippet og likebehandlings-prinsippet, så er det likevel to eksempler på henvisning til fortiden i deres argumentasjon. Helt i begynnelsen av deres redegjørelse for deres posisjon konstanterte de at:

«Den stilling Den norske kirke og de andre trossamfunnene har i dag, er resultat av en lang historisk utvikling. Den norske kirke har fremdeles en helt dominerende stilling, men det er etter hvert kommet til også andre aktive trossamfunn.»¹²⁴

Den andre henvisning til historien er pussig i lys av deres posisjon. De innrømmet at rent historisk så har statskirkeordningen hatt positive sider og de skrev:

121(NOU 1975:30 s. 198).

122(NOU 1975:30 s. 198).

123(NOU 1975:30 s. 198).

124(NOU 1975:30 s. 198).

«En styrke i den styreform Den norske kirke nå har, er Statsrådets evne til å sikre representanter for ulike retninger rom i kirken. Denne holdningen fra kirkestyrets side har betydning ikke bare for samholdet og styrken i kirkesamfunnet, men også for samfunnet som helhet. Det norske samfunnet har ikke i nevneverdig grad vært herjet av religiøse stridigheter, og vår kirkelige situasjon kan ha medvirket til den forholdsvis store grad av toleranse som preger vårt samfunn.»¹²⁵

Selvom de innrømmet statskirkeordningens modererende virkning, mente de at en overgang til en selvstyrt kirke ville mest sannsynlig gå bra:

«Det er mulig at overgang til en kirke styrt av valgte organer kan føre til sterkere motsetninger og større strid i kirken, til skade for det kirkelige arbeidet. Men å tro at det vil gå slik mener utvalgets flertall er altfor pessimistisk. Kirkelig valgte organer vil føle ansvar for kirkens enhet og styrke når de selv har myndigheten. De vil, som kirkestyret nå, prøve å ta vare på alle gode krefter i kirkens tjeneste. Det ville være underlig om en styreform med valgte ansvarlige organer skulle kunne fungere på alle andre områder i vårt samfunn, bare ikke i kirken.»¹²⁶

De avsluttet med å skrive at de syntes statskirkeordningen fungerte brukbart og at det ville være feil å framskynde en løsrivelse fra staten, selv om de mente at det var det mest riktige å gjøre rent prinsippielt. De konkluderte med at en endring måtte komme når tiden var moden. De henviste dog til reformer innenfor statskirkeordningen som kunne gjøres med en gang.¹²⁷

Mindretall 1

Der flertallets redegjørelse er fattig på historiske argumenter for sin posisjon, så drukner Mindretall 1 sin redegjørelse i henvisninger til fortiden. Deres redegjørelse er også mye lengre enn flertallet sitt og de henviser mer flittig til utvalgets arbeid.

Mindretall 1 startet med å redegjøre for hvordan de forstod utvalgets oppgave og skrev at selv om statskirkeordningen oppstod i en annen tid og at den i deres samtid ikke ville ha blitt innført så var ikke det relevant for utvalget fordi de ikke hadde i oppgave å redegjøre for hvordan man skulle etablere statskirkeordningen i deres samtid. Deres oppgave var i stedet å drøfte:

«om et statskirkesystem med de meget store forandringer det har gjennomgått inntil i dag,

125(NOU 1975:30 s. 199).

126(NOU 1975:30 s. 199).

127(NOU 1975:30 s. 199).

fremdeles er tjenlig, eventuelt hvilke ytterligere forandringer det bør undergå for å bli tjenlig i det moderne samfunn, eller om det bør erstattes av en annen ordning.»¹²⁸

De innrømmet at det kunne oppstå situasjoner hvor statskirkeordningen ikke hadde livets rett lengre og de henviste til situasjonen under den tyske okkupasjonen som et eksempel:

«Det er meget mulig at det i en framtidig situasjon også hos oss vil bli nødvendig eller ønskelig å skille stat og kirke. Forholdene kan utvikle seg slik at et klart boskille vil kunne bli et vel begrunnet ønskemål fra politisk synspunkt eller fra kirkelig synspunkt, for eksempel dersom meget store deler av det norske folk forlater statskirken, eller dersom det skulle oppstå en ideologisk kamp svarende til den konflikt mellom kirken og de nazistiske statsmyndigheter som vi opplevde under den tyske okupasjon.»¹²⁹

De fortsatte dog ved å minne på at dette ikke var situasjonen i deres samtid og at ergo så var deres oppgave å finne frem til en løsning som passet med samtiden:

«men å vurdere den nåværende statskirkeordning og andre tenkbare ordninger ut fra forholdene i Norge i dag, og slik vi formoder de vil komme til å arte seg i vår generasjon, la oss si de to-tre nærmeste årtier. I en eventuell ny situasjon i en fjernere framtid får man så tenke igjennom spørsmålet på ny.»¹³⁰

De fortsatte med å vise til den store støtten statskirkeordningen hadde i folket og skrev at:

«Mindretallet mener å ha en meget stor del av det norske folk på sin side. Det kan neppe være tvil om at et stort flertall i folket ønsker at den nåværende ordning skal bestå. De opinionsundersøkelser som er omtalt i kapittel 6, side 137 ff, bekrefter denne antagelse.»¹³¹

Videre så henviste de til reformbevegelsen som oppstod på 1800-tallet og som fortsatte sitt virke utover 1900-tallet. De viste til at reformbevegelsen ikke klarte å få bred støtte fra kirkefolket og at dette viste at det innad i kirken ikke hadde vært noe kraftig rop etter skille eller mer selvstyre:

«Både på 1800-tallet og vår århundre har det vært et fåtall kirkepolitiske ledere som har arbeidet for reformer i retning av kirkelig selvstyre, og de har hatt liten oppslutning i kirkefolket. Dersom den kirkelige reformbevegelse hadde vært en folkebevegelse, ville dens historie ha forløpt

128(NOU 1975:30 s. 200).

129(NOU 1975:30 s. 200).

130(NOU 1975:30 s. 200).

131(NOU 1975:30 s. 200).

annerledes. Avstemningene på menighetsmøter i 1914 (se kapittel 2 side 26) viste hvor svakt reformbevegelsen dengang stod i kirkefolket, på et tidspunkt da debatten om kirkeforfatnings spørsmål hadde vært livlig i noen år.»¹³²

De viste også til det at både utmeldingsprosenten hadde vært lav og at kirkens medlemmer ikke hadde vært særlig aktive. De mente dette pekte i retning at kirkens medlemmer ikke ønsket mer selvstyre:

«Fra vi fikk Lov om menighetsråd i 1920, og inntil i dag har valgdeltagelsen i menighetsrådsvalgene vært liten, gjennomsnittlig under 2 pst. Karakteristisk for norsk kirkeliv er at utmelding av kirken prosentvis er meget liten, og at deltagelsen i de kirkelige valg er særdeles liten. Man får et galt bilde av hva kirken betyr for det norske folk dersom man bruker deltagelsen i menighetsrådsvalg som målestokk for det religiøse liv. Valgdeltagelsen viser derimot hvor få av kirkens medlemmer, også av de trofaste kirkegjengere, det er som interesserer seg for et organ av denne art.»¹³³

Videre så forsøkte mindretall 1 å tilbakevise synspunktet om at statskirkeordningen var i konflikt med religionsfriheten. De karakteriserte et slikt synspunkt som «*abstrakt prinsipptenkning*» og viste til at religionsfriheten hadde klart å eksistere sammen med statskirken og de viste spesielt til *Lov om trdomssamfunn fra 1969* som et eksempel på denne sameksistensen:

«Den innvending som i første rekke rettes mot statskirkesystemet, er at det ikke er forenlig med religionsfriheten, idet religionsfrihet krever at staten har det samme forhold til alle trossamfunn og behandler alle samfunn likt. Dette er hovedtanken i den svenske utredning av 1972, og også flertallet av vårt utvalg vil trekke denne konsekvens av religionsfrihetsprinsippet. Mindretallet vil karakterisere dette resonnement som abstrakt prinsipptenkning og vil peke på det store mål av religionsfrihet som statskirkesystemet faktisk er forbundet med, især etterat vi i 1969 fikk Lov om trdomssamfunn.»¹³⁴

Videre så viste mindretall 1 til at statskirkeordningen hadde fungert som en garantist for en kirke med stor takhøyde og for rett forkynnelse av kirkens budskap:

«Mindretallet vil legge vekt på at den statskirkelige styreform har sikret og fremdeles i dag sikrer rommelighet, toleranse og åndsfrihet innenfor kirken på en måte og i en utstrekning som vanskelig

132(NOU 1975:30 s. 200).

133(NOU 1975:30 s. 200).

134(NOU 1975:30 s. 201).

kan tenkes i en kirke med selvstyre, samtidig som statskirken så visst ikke legger noen hindring i veien for bekjennelsestroskap og fulltonende evangelisk luthersk forkynnelse, men tvertimot legger forholdene vel til rette for slik presentasjon av kirkens budskap.»¹³⁵

De viste også til at det ble åpnet opp for kvinnelige prester under statskirkeordningen og la til at de trodde dette ville ha skjedd mye senere om kirken hadde vært selvstendig:

«Mindretallet vil også minne om at det var Stortinget som åpnet adgang for kvinner til Den norske kirkes embeter. Denne reform kunne gjennomføres hos oss fordi vi har en statskirke hvor lovgivningsmyndigheten til ligger Stortinget. I en selvstyrt kirke ville reformen utvilsomt ha måttet vente meget lenge på seg i vårt land, og vår kirke ville ha blitt en av de aller siste evangeliske kirker i verden til å innføre en reform som nå er gjennomført eller i ferd med å gjennomføres i de aller fleste protestantiske kirkesamfunn verden over.»¹³⁶

Oppsummert så er Mindretall 1 sin argumentasjon for å beholde statskirkeordningen at det historisk ikke har vært noe voldsom oppslutning for reformbevegelsen sine programmer for et skille eller mer kirkelig selvstyre. De viste også til at den lave andelen aktive i kirken underbygget den lave oppslutningen om mer kirkelig selvstyre, mens den lave andelen som meldte seg ut underbygget oppslutningen om statskirkeordningen. Videre viste de til at statskirken ikke har vært til hinder for religionsfrihet i praksis og at statskirkeordningen hadde sikret en åpen og inkluderende kirke, og er i hovedsak hva man kan kalle et progressivt argument for statskirkeordningen. Mindretall 1 sin hovedfortelling er i all hovedsak den samme som er å finne i historiekapitlet, men mer eksplisitt i sin argumentasjon.

Mindretall 2

Det andre mindretallet bestod kun av et medlem ved navn Arthur Thorbjørnsen. Hans posisjon var som Mindretall 1 at statskirkeordningen hadde livets rett og at det ikke var nødvendig å skille stat og kirke, selvom Thorbjørnsen innrømmte *«at selve statskirkeprinsippet bygger på foreldede forutsetninger»*.¹³⁷ Hans generelle argumentasjon som kan hevdes å ikke være eksplisitt historisk, består av flere argumenter. Han hevdet at flertallet av befolkningen ville stemt for å fortsette statskirkeordningen ved en eventuell folkeavstemning og selvom han ikke var sikker på hvor dypt

135(NOU 1975:30 s. 201).

136(NOU 1975:30. s. 202).

137(NOU 1975:30 s. 205).

denne støtten stakk så mente han at: «*det må vel kunne tolkes derhen at store deler av vårt folk føler seg knyttet til fedrenes kirke med sterke bånd*». ¹³⁸ Han la til at de fleste aktive i kirken mente at statskirken var en god ramme å arbeide innenfor, selvom flere av de aktive kunne tenkt seg enkelte reformer. ¹³⁹ Når det kommer til argumentet om at statskirken var i strid med religionsfriheten, så mente han det var et dårlig argument og at et eventuelt skille ikke nødvendigvis ville øke graden av religionsfrihet og han påstod at: «*Statskirken kan endog i visse situasjoner begrunnes ut fra prinsippet om religionsfrihet*». ¹⁴⁰ Videre mente han at det var mulig å skape like forhold for alle trossamfunn uten at man måtte skille staten og kirken. Han viste til at alle registrerte trossamfunn ble støttet økonomisk av kommune og stat og viste også til at utvalget i *Kapittel 9* foreslo en mer rettferdig plan. Om en mer rettferdig plan ble innført, så ville man ifølge Thorbjørnsen ikke kunne bruke statlig støtte av statskirken som et argument mot ordningen lenger. ¹⁴¹ Thorbjørnsen argumenterte også i mot et skille av den frykt at Den norske kirke ville bli fragmentert. Han mente det ikke var sikkert at de forskjellige kirkelige grupperinger ville føle seg hjemme i samme kirke om den ikke var knyttet til staten og at det hadde vært et tap om deres organisasjoner valgte å stille seg utenfor den norske kirke ved et eventuelt skille. ¹⁴² Han avsluttet med å skrive at kirken måtte være forberedt på at statskirkesystemet kunne bli problematisk i fremtiden og at om det var tilfellet så ville det medføre et skille av stat og kirke. ¹⁴³

Når det kommer til historiske argumenter fra Thorbjørnsens side så er det noen. Han skrev at både kirken og staten ville tape noe av verdi om de ble skillt og han fortsatte med å skrive at: «*Har forbindelsen med staten vært av betydning for kirken, så har Den norske kirke betydd meget for staten og det norske folk*». ¹⁴⁴ Han la også til at: «*Kristendommen har preget vårt folks historie i den grad at det med rette kan sies at det norske folks historie gjennom 1000 år også er kirkens historie*». ¹⁴⁵ Ifølge Thorbjørnsen så var kristendommen fundamentet for «*det åndsgrunnlag vår kultur bygger på*». ¹⁴⁶ Og han hevdet at:

138(NOU 1975:30 s. 205).

139(NOU 1975:30 s. 205).

140(NOU 1975:30 s. 206).

141(NOU 1975:30 s. 206).

142(NOU 1975:30 s. 206).

143(NOU 1975:30 s. 206-207).

144(NOU 1975:30 s. 206).

145(NOU 1975:30 s. 206).

146(NOU 1975:30 s. 206).

«Uten et åndsgrunnlag kan en stat ikke fungere. Den må ha et visst verdigrunnlag for sin rettsordning og menneskevurdering. Det var på dette åndsgrunnlag fedrene på Eidsvold tuftet vår grunnlov, og gjennom den også vår statskirkeordning. I vår tid da sekularisering og pluralisme ikke bare er fremmedord i et vokabular, trenger staten mer enn noen gang den tilknytning til de åndsverdier som forbindelsen med kirken har representert nettopp gjennom statskirkeordningen.»¹⁴⁷

En annen side ved kirkens historie Thorbjørnsen viste til var separasjonen under krigen, grunnlagt ved skriftet *Kirkens grunn*. Han viste til denne fortidige hendelsen for å betyde viktigheten av selv med en statskirkeordning så må kirken forstås som en selvstendig institusjon forskjellig fra staten. Han skrev om dette at:

«Fra kirkens side må det være berettiget stadig å henvise til den lutherske lære om de to regimenter. Dette kommer klart til uttrykk i dokumentet «Kirkens grunn» fra krigens dager. I erklæringens konklusjon framstilles Den norske kirke som en korporasjon distinkt fra staten med sine egne kjennemerker forbundet med staten» men «likefullt som Jesu Kristi Kirke i alle Guds saker suveren og åndelig fri. Staten kan aldri bli kirke. I sin kirkeadministrasjon må den samvirke med kirkens organer og være tro mot kirkens karakter av bekjennende kirke»¹⁴⁸

Oppsummert så er Thorbjørnsen hovedargument av historisk art en fortelling om hvordan kirken og dens religion har lagt fundamentet for våre verdier, kultur og ergo også vårt stats og samfunnsystem. Og ved å rukke ved den stilling kirken og dens religion har i vårt samfunn, er å rukke ved hele samfunnsystemet. Denne fortellingen er hva man kan kalle et verdikonservativt argument for å bevare statskirkeordningen.

Oppsummering

Flertallet som sett medgir at enkelte sider ved statskirkeordningen har påvirket samfunnet og kirken positivt, men de velger bort dette til fordel for prinsippet om religionsfrihet og likestilling mellom alle religioner og trossamfunn. Begge mindretallene er enige i at statskirkeordningen historisk har virket positivt både for kirke og samfunnet, men de fokuserer på forskjellige aspekter ved statskirkeordningen. Mindretall 1 som flertallet fokuserer på virkningene av biskoper valgt av konge i statsråd og hvilken modererende og inkluderende effekt dette har på kirken. Mindretall 2 derimot ser det som viktig for staten å hegne om den lutherske tro siden den for ham er

¹⁴⁷(NOU 1975:30 s. 206).

¹⁴⁸(NOU 1975:30 s. 206).

grunnlaget for våre verdier, kultur og statsforfatning. Kirken og dens tro er for ham selve grunnbjelken i vårt samfunn. I Mindretall 1 sin argumentasjon for å behandle statskirkeordningen finner man hva som kan kalles *den progressive fortellingen*. I Mindretall 2 sin argumentasjon derimot finner man hva som kan kalles *den verdikonservative forellingen*. Flertallet på sin side deler *den progressive fortellingen* med Mindretall 1, men legger større vekt på prinsippene om religionsfrihet og likebehandling i deres konklusjon.

2.4. Høringsrunden i 1975-76

Innledning

Formålet i dette underkapitlet er å analysere historiebruken i høringsrunden som kom etter at Sivertsen-utvalget kom med sin utredning i 1975. Jeg har valgt å bruke *Stortingsmelding nr 40 1980-81* sin gjennomgang av høringsrunden som kilde for min analyse. Den 25 november 1975 sendte Departementet ut rundskriv og brev til kommunestyre, alle menighetsrådene, biskoper, prester, bispedømmeråd, de to teologiske fakultetene, stiftsdireksjoner, Den norske kirkes presteforening, bispemøtet, Kirkerådet og til flere organisasjoner, institusjoner og organer. Departementet etterspurte deres uttalelser vedrørende kirken og statens forhold: «*I nevnte skriv ble konklusjonene i hovedspørsmålet skissert i grove trekk, samtidig som det ble henvist til utredningen (NOU 1975: 30) som fulgte vedlagt*».¹⁴⁹ Totalt 1658 uttalelser ble gitt til departementet og de fordelte seg slik: Menighetsråd(1015 stk), prester(299 stk), kommunestyre(287 stk), biskoper(10 stk), bispedømmeråd(10 stk), stiftsdireksjonene(3), de to fakultetene(2 stk), Kirkerådet(1 stk), Den norske kirkes presteforening(1 stk), Bispemøtet(1 stk), ymse organisasjoner/organer/institutter(18 stk) og privatpersoner og grupper som ikke var spurt(11 stk).¹⁵⁰ Meldingen viste også til to andre relaterte høringsrunder i 1977, en om reformforslagene i *NOU 1975:30* vedrørende kirkens organisasjon og en om opprettelsen av et nytt bispedømmeråd.¹⁵¹ Flertallet av menighetsrådene, kommunestyrene og prestene ønsket å bevare ordningen, men det var samtidig et bredt sentiment

149(St.Meld. 40. 1980-81. s. 11).

150(St.Meld. 40. 1980-81. s. 11).

151(St.Meld. 40. 1980-81. s. 17). (Siden dette faller litt utenfor oppgavens tema og av hensyn til plass, så er ikke høringsssvarene knyttet til disse to høringsrundene med i denne analysen).

for reformer innenfor statskirkeordningens rammer.¹⁵²

Historiebruken i høringsrunden

Utgangspunktet til analysen er meldingens gjennomgang av hva den klassifiserer som sentrale uttalelser og som i stortingsmeldingen er beskrevet nærmere og henvist til med direkte sitat. I *St.meld. nr 40 1980-81* sin gjennomgang av høringsrunden, så er det to grunnfortellinger som peker seg ut. Jeg kaller dem grunnfortellinger fordi de deles av flere og fordi spesielt den ene har likhetstrekk med fortellinger som er å finne i *NOU 1975:30*. Den ene grunnfortellingen er hva man kan kalle en forfalls fortelling, dvs at det fortelles om en endring fra noe bedre til noe værre. Det som var bedre i denne fortellingen er at kirke, stat og samfunn delte et felles verdigrunnlag. Dette verdigrunnlaget er det kristneverdigrunnlaget og her finner man fellestrekk med sidefortellingen i historie-kapitlet i *NOU 1975:30* om den kristne-enhetskulturen som bandt kirke, stat, samfunn og folket sammen. Den har også fellestrekk med Mindretall 2 sin verdikonservative fortelling om hvordan det kristne-verdigrunnlaget er det verdimeslige fundamentet for det norske samfunnet og staten. Forfallet i denne fortellingen er at denne enhetskultur har over tid erodert og samtidig har et nytt verdigrunnlag gjort seg gjeldene, i form av et sekulært verdigrunnlag. Kort formulert er denne grunnfortellingen en fortelling om en utvikling over tid vekk fra en kristen enhetskultur og mot en mer sekulær enhetskultur, og dette skaper igjen et motsetningsforhold mellom kirken og staten. Den andre fortellingen man finner i høringsrunden er en om statlig paternalisme, dvs en fortelling om en kirke underlagt en stat som ikke alltid handler i tråd med kirkens ønsker. Denne fortellingen forstår jeg som et argument for mer kirkelig selvstyre og som en kritikk av statens kirke- og religionspolitikk på 1900-tallet.

Det er flere av uttalelsene som uttrykker et syn som er forenlig med *den verdikonservative fortellingen*. Først ut er Biskop Bremer(Nord-Hålogaland) som var for å bevare statskirkeordningen, men med visse reformer. Likevel var han bekymret for samfunnets utvikling og nevnte barnehager uten kristen-formålsparagraf og abortloven som eksempler på en utvikling vekk fra kristne verdier. På bakgrunn av dette mente Bremer «*at situasjoner vil kunne oppstå som umuliggjør statskirkeordningen*».¹⁵³ Den andre uttalelsen hvor man finner denne fortellingen er i Biskop Weider(Sør-Hålogaland) sin. Weider mente at det var behov for omfattende reformer, men at det

152(St.Meld. 40. 1980-81. s. 11-12).

153(St.Meld. 40. 1980-81. s. 15).

burde gjøres innenfor rammene av en statskirkeordning fordi «den best kan gi innhold og verdier i det åndelige og moralske tomrom som truer vårt folk». ¹⁵⁴ Dette argumentet for å bevare ordningen, finner man også i stiftstyret i Nidaros sin uttalelse. Den norske kirkes presteforenings(PF) viste til at stiftstyret mente at det var bra ting ved statskirkeordningen og viste spesielt til paragraf 2 og 16 i grunnloven, samt formålsparagrafen i skolen. Stiftstyret i Nidaros mente disse «gjør det mulig at kirken kan øve innflytelse over grunnleggende normer for samfunnslivet». ¹⁵⁵ Den fjerde uttalelsen hvor denne fortelling er å finne er i Tønsberg bispedømmeråds uttalelse. I denne uttalelsen mener jeg grunnfortellingen uttrykkes eksplisitt:

«På den annen side har forholdet mellom kirke og stat ikke vært fritt for påkjenninger. Ulike verdisyn gjør seg stadig sterkere gjeldende, og en økende sekularisering av samfunnslivet kan gjøre situasjonen vanskeligere.» ¹⁵⁶

Det interessante med uttalelsen over er at begge fortellingene er å finne i sitatet over. Dette leder meg til *fortellingen om statlig paternalisme*. Den andre fortellingen er en om motsetningsforholdet mellom stat og kirke og om statens fortidige og samtidige synder mot kirken. I fortellingen trer en stat frem som ikke forstår kirken, som ikke handler i tråd med kristne verdier og som ikke har gitt kirken den selvstendighet den behøver for å bevare sin egenart og som den har etterspurt i over 100 år. I sitatet over kan vi skimte denne fortellingen med setningen: «På den annen side har forholdet mellom kirke og stat ikke vært fritt for påkjenninger». ¹⁵⁷ Her henvises det tydelig til motsetningsforholdet og at dette har hatt negative konsekvenser. Videre virker det på meg som at Bispedømmerådet i Tønsberg forklarer dette motsetningsforholdet med *den verdikonservative fortellingen*. Det er andre uttalelser hvor motsetningen mellom kirke og stat trer frem, og hvor *den verdikonservative fortellingen* flettes sammen med *fortellingen om statlig paternalisme*. Kirkerådets uttalelse er et eksempel på dette og rådet viste til at «*kirkens identitet som trossamfunn*» har blitt tilslørt fordi kommune og stat har myndighet i saker vedrørende kirken og selvom kirken ble spurt om råd i saker, så var det tilfellet at rådene ikke alltid ble fulgt. Et annet negativt moment Kirkerådet trakk frem var at en kirke underlagt en demokratisk stat, måtte forholde seg til skifter i statens syn i politikk og prioriteringer. Rådet viste til at:

«Politiske beslutninger i etiske spørsmål har i noen tilfeller gått klart mot kirkens votum og har

154 (St.Meld. 40. 1980-81. s. 15).

155(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

156(St.Meld. 40. 1980-81. s. 17).

157(St.Meld. 40. 1980-81. s. 17).

vært følt som en krenkelse av det verdigrunnlag som staten ifølge statskirkeordningen etter manges oppfatning må bygge på.»¹⁵⁸

Dette sitatet mener jeg er et godt eksempel på en sammenblanding av den *verdikonserverative fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. Dette sitatet viser klart at Kirkerådet mente at statskirkeordningen forpliktet staten til å handle i tråd med et kristen verdigrunnlag, og at man internt i kirken reagerte når staten ikke gjorde det.

Neste uttalelse hvor jeg mener *fortellingen om statlig paternalisme* er å finne, er i Sentralstyret i Den norske kirkes presteforenings(PF) uttalelse. PF uttalte at det håpte at «*staten nå vil vise større forståelse for kirkens reformforslag enn hittil*». ¹⁵⁹ Og fortsatte med å vise til utredningsarbeidet de siste ti årene som igjen bygget på 130 års arbeid med reformer. Om staten ikke nå tok forslagene til reform seriøst, så ville det få negative konsekvenser for både kirken og folket advarte PF. ¹⁶⁰ Jeg mener det kommer tydelig frem her en fortelling om en stat som ikke har full forståelse for kirken og at dette har ført til at kirkens behov og ønsker har blitt neglisjert av staten i svært lang tid. Også i Nidaros bispedømmeråds uttalelse finner man spor av den andre grunnfortellingen. I sin konklusjonen uttalte bispedømmerådet i Nidaros at ordningen ikke var ideel, men så lenge «*staten viser lojalitet overfor kirken i dens indre anliggender er den både akseptabel og til gagn for kirken*». ¹⁶¹ Bispedømmerådet i Nidaros fortsatte med å vise til at flere internt i kirken følte «*at staten har lagt seg på kollisjonskurs med kirken*». ¹⁶² Og at «*En del av det som har skjedd har vært av alvorlig karakter*». ¹⁶³ I dette siste sitatet fortelles det eksplisitt om en statlig kirkepolitikk som har blitt oppfattet negativt i kirken.

Oppsummering

Som vist mener jeg man kan snakke om to grunnfortellinger og i enkelte tilfeller er de flettet sammen til en fortelling, en syntese om man vil. I uttalelsene til Tønsberg bispedømmeråd og Kirkerådet trer denne syntesen klarest frem. Hva så med disse fortellingenes instrumentelle funksjon? *Den verdikonserverative fortellingen* har i all hovedsak to funksjoner. Den første og

158(St.Meld. 40. 1980-81. s. 13).

159(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

160(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

161(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

162(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

163(St.Meld. 40. 1980-81. s. 16).

primære funksjonen denne fortellingen har er som et argument for å bevare statskirken, det kanskje beste eksemplet på dette er biskop Weider som argumenterte for statskirkeordningen fordi «*den best kan gi innhold og verdier i det åndelige og moralske tomrom som truer vårt folk*». ¹⁶⁴ Det vil si at gjennom sin tilknytning til staten så kan kirken øve innflytelse på samfunnet for å motvirke oppløsningen av den kristne enhetskultur og utviklingen mot en mer sekulær kultur. Den andre funksjonen denne fortellingen har er ved å fungere som en forklaringsmodell for *fortellingen om statlig paternalisme*. Uviklingen vekk fra en kristen enhetskultur mot en mer sekulær kultur, kan fungere forklarende på hvorfor det er en motsetning mellom stat og kirke og hvorfor ikke alltid staten handler i tråd med kirkens ønsker og de kristne verdier. Denne andre funksjonen er hva vi kan kalle syntesen og igjen så er det bispedømmerådet i Tønsberg og Kirkerådets uttalelse som mest ekplisitt rommer denne. *Fortellingen om statlig paternalisme* har i all hovedsak en funksjon og det er som argument for mer selvstyre i eller utenfor statskirkeordningens rammer, fordi historien har vist at staten ikke alltid handler i tråd med kirkens verdigrunnlag eller med kirkens beste i tankene. Nidaros bispedømmeråds uttalelse er det beste eksempelet på dette.

2.5 Stortingsdebatten i 1981

Innledning

Bakgrunnen for stortingsdebatten om statskirkeordningen i 1981 var *St.Meld nr 40 1980-81* og *Innstilling S nr 265 1980-81*. I begge dokumentene gikk man inn for fortsatt statskirke, men i begge ble det foreslått reformer av denne. I stortingsmeldingen beskrives regjeringens standpunkt slik:

*«Regjeringen har i selve hovedspørsmålet kommet til at statskirkerelasjonene bør opp rettholdes for den tid vi med rimelighet kan overskue framover. Regjeringen rår derfor til at Grunnlovens paragrafer 2, lf, 12 annet ledd, 16, 21, 22, 21 annet ledd og 106 beholdes uendret, og at Stortinget gir sin tilslutning til dette.»*¹⁶⁵

Komiteen i sin innstilling ga sin tilslutning til regjeringens standpunkt med noen forbehold:

164(St.Meld. 40. 198081. s. 15).

165(St.Meld. 40. 1980-81. s. 19).

«Dersom de reformer som er foreslått i denne innstilling blir gjennomført og nye utredninger som er stilt i utsikt bl. a. når det gjelder lærespørsmål, finner en løsning som er tilfredstillende for kirken – gir komiteen sin tilslutning til Regjeringens konklusjon på s. 19 i stortingsmeldingen.»¹⁶⁶

Når det kom til reformer var det ikke like stor samstemthet og innstillingen etterlyste reformer som gikk lengre i å sikre kirken mer selvstendighet innenfor statskirkeordningens rammer enn de reformer stortingsmeldingen foreslo. Et eksempel er spørsmålet om å opprette et kirkemøte. På side 22-23 i stortingsmeldingen finner man en motargumentasjon mot de som ønsket et kirkemøte tilsvarende det man kunne finne i Sverige og Finland og i Stortingsmeldingen går departementet heller inn for et mer begrenset årsmøte.¹⁶⁷ Dette årsmøtets oppgaver og sammensetning ble beskrevet slik i stortingsmeldingen:

«Det opprettes Årsmøte for Den norske kirke, bestående av bispedømmerådernes medlemmer og ca. ti representanter oppnevnt på fritt grunnlag av Kongen, eventuelt departementet. Årsmøtet trer sammen hvert år og har til hovedoppgave å virke for kirkens felles-saker og tillegges beslutningsmyndighet i visse saker, f. eks. kirkens bøker og liturgi»¹⁶⁸

Komiteen på sin side gikk lengre i å imøtekomme tilhengerne av et kirkemøte, blant annet ved å kalle det Kirkemøtet fremfor Årsmøtet.¹⁶⁹ Både i stortingsmeldingen og innstillingen ble det åpnet opp for å delegere ansettelsesmyndighet til kirkelige organer. I stortingsmeldingen står det om dette at:

«Departementet er for sin del innstilt på å overføre ansettelsesmyndighet i en viss utstrekning til kirkelig valgte organer. Denne melding gir på flere steder uttrykk for at vi finner det riktig å satse særlig på regionale og lokale organer.»¹⁷⁰

Komiteen sluttet seg til dette og foreslo: *«at tilsetningsmyndigheten i stillinger som menighetsprester og kateketer bør legges til de enkelte bispedømmeråd med unntak av sokneprester som også er proster og som derfor fortsatt utnevnes av Kongen.»¹⁷¹*

¹⁶⁶(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 7).

¹⁶⁷(St.Meld. 40. 1980-81. s. 71).

¹⁶⁸(St.Meld. 40. 198081. s. 71).

¹⁶⁹(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 13-15).

¹⁷⁰(St.Meld. 40. 1980-81. s. 68).

¹⁷¹(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 17).

Enigheten strakk seg ikke til spørsmålet om utnevning av biskoper. Departementet i stortingsmeldingen ønsket å bevare ordningen slik den var:

«Departementet kan ikke gå inn for endring i det grunnforhold at avstemningen er rådgivende, dvs. at Regjeringen må treffe sitt valg på fritt grunnlag. Historien om Norges biskoper viser — samlet sett — at flere av de mest markante personligheter blant dem aldri ville vært utnevnt dersom Kongen skulle være forhåndsbundet.»¹⁷²

Flertallet i komiteen som bestod av medlemmene fra Høyre, SP og KrF på sin side ønsket å endre daværende ordning til at kongen i statsråd måtte velge blandt de tre kandidatene med høyest oppslutning. Medlemmene fra KrF foreslo i tillegg at kongen i statsråd måtte velge den kandidaten med høyest oppslutning om oppslutningen var «overveldende».¹⁷³ Et mindretall bestående av medlemmene fra AP ønsket å bevare den daværende ordningen for utnevning av biskoper og dette var den eneste dissensen i komiteens innstilling.¹⁷⁴ Oppsummert så var bakgrunnen for debatten to dokumenter som begge gikk inn for å beholde statskirkeordningen, men når det kom til spørsmålet om et kirkemøtet og utnevning av biskoper så var det noe uenighet.

Når man kommer til stortingsdebatten så er det kanskje ikke så overraskende at spørsmålene om kirkemøtet og utnevning av biskoper kommer til overflaten, men også spørsmålet vedrørende delegasjon av ansettelsesmyndighet til kirkelige organer blir problematisert. I komprimert form kan debatten oppsummeres slik: Alle partiene med unntak av SV uttrykte sitt ønske om å bevare ordningen. Høyre fremstod som *Innstilling S nr 265 1980-81 sin* fremste forsvarer. AP på sin side uttrykte skespris til forslaget om endring av prosedyren vedrørende utnevning av biskoper og tre AP medlemmer problematiserte også forslaget om delegasjon av ansettelsemyndighet til bispedømmerådene. KrF representanten Olav Djupvik etterlyste mer kristendomsundervisning i barnehager og i skolen. Stein Ørnhøy opplyste alle i salen om at SV ønsket å skille staten og kirken. Det hele endte med at komiteens innstilling bifaltes enstemmig, hvor *St.Meld. Nr 40. 1980-81* ble vedlagt protokollen.¹⁷⁵

Historiebruken i stortingsdebatten

¹⁷²(St.Meld. 40. 1980-81. s. 64).

¹⁷³(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 15).

¹⁷⁴(Innstilling S nr 265 1980-81. s. 15).

¹⁷⁵(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604 - 3643).

Som vist ovenfor var det enighet mellom departementet og komiteen om hovedspørsmålet, mens det var noe uenighet når det kom til spørsmålet om kirkemøtet og utnevning av biskoper. Jeg mener disse punktene hvor det var uenighet løfter frem forskjellen mellom de borgerlige partienes og Arbeiderpartiets forhold til kirken og kristendommen. Arbeiderpartiet representert gjennom departementet og komiteens mindretall var mindre villige til å gi slipp på politisk styring av kirken og et kirkemøte med beslutningsmyndighet og innstramning på departementets frihet til å utnevne biskoper ville begrense politisk styring av kirken. Nils Ivar Agøy i boken *Kirken og Arbeiderbevegelsen* beskriver hvordan partiet i 1901 endret sitt program fra å gå inn for et skille til å ville bevare statskirkeordningen og en viktig grunn for denne programendringen var: «*at en statskirke ville være lettere å kontrollere enn en frikirke*».¹⁷⁶ Spørsmålet da blir om man kan se spor av dette syn i AP representanenes innlegg i debatten og om deres eventuelle historiebruk reflekter det?

Debatten fant sted den 25 mai i 1981 og endte som vist med en enstemmig bifallelse av komiteens innstilling. For å starte analysen vil jeg vise til innlegg fra den borgerlige fløy hvor historie brukes flittig og de representantene som klarest viser til historien blandt de borgerlige er Johan Syrstad fra Senterpartiet, Tor Austad fra Høyre og Olav Djupvik fra KrF.

Johan Syrstad (SP)

Ordfører for saken var senterpartipolitikerens Johan Syrstad. Hans innlegg hadde som formål å vise til hva komiteen hadde kommet frem til. De viktigste momentene fra hans redegjørelse av komiteens innstilling var; statskirkeordningen skulle fortsettes, men med reformer i retning av mer selvstendighet for kirken. De mest sentrale reformene komiteen gikk innfor var opprettelsen av et kirkemøte og delegasjon av beslutningsmakt til bispedømmråd til å ansette prester. Han innledet sitt innlegg med å oppsummere den historiske bakgrunnen for staten og kirkens forhold fra middelalderen til hans samtid. Syrstad starter fortellingen med å vise til at kirken og staten har hatt nære bånd siden kirken og dens religion kom til landet. Videre viser han til at kirken via sin sentrale plass i samfunnet gjennom tidene har betydd mye for vanlige folks liv. I Syrstads fortelling som i historiekapitlet i *NOU 1975:30*, så er kirkeordningen i eneveldet klimakset for statlig styring over kirken og statlig religionspolitikk. Når han kommer til 1814 konstanterte Syrstad: «*at man den*

176(Agøy. 2011. s. 610).

gang så det som en selvfølge at vi skulle ha både en statsreligion og en statskirke». ¹⁷⁷ Selv om grunnloven kun nevner statens offentlige religion og ikke en statskirke ifølge Syrstad. Videre i Syrstads fortelling vises det til at kirke og religionspolitikken var uproblematisk frem til midten av 1800-tallet hvor det kom reformer i retning av mer religionsfrihet og hvor reformkrav om mer selvstendighet for kirken ble reist. Han viste spesifikt til at det allerede i 1851 ble foreslått og opprette et kirkemøte. ¹⁷⁸ Kravet om et skille kom først på begynnelsen av 1900-tallet og han viste til at:

«Men til tross for flere utredninger og større kirkelige møter som konkluderte med flertall for et skille, ble det ingen konkrete resultater. Og da innstillingen fra Kirkekommisjonen av 1908 kom til avstemning i menighetene, skolestyrene og kommunestyrene, var det et stort flertall for å beholde statskirkeordningen med relativt små endringer.» ¹⁷⁹

Til tross for at kravet om skille ble lagt død tidlig på 1900-tallet ifølge Syrstad, så viste han til at kirken brøt med staten under okkupasjonen, men han sa om dette at: *«Under siste verdenskrig ble som kjent brudd i forholdet mellom staten og kirken, men alle reknet da med at dette var et tidsbestemt fenomen, at det var av forbigående karakter. Og det ble det da også».* ¹⁸⁰ Videre i hans fortelling om tiden etter krigen frem til hans samtid, viste han til de kirkelige utredningene på 1960 og 1970-tallet, til Sivertsen-utvalgets utredning og den påfølgende høringsrunden. Avslutningsvis viste Syrstad til at hovedtendensen i høringsrunden var fortsatt statskirkeordning under forutsetningen om at kirken fikk en friere stilling innenfor ordningen.

Hvilken funksjon har så Syrstads fortelling? En funksjon jeg mener å se, er at den underbygger komiteens standpunkt i hovedspørsmålet og deres forslag til reformer. Som allerede nevnt gikk komiteen inn for å bevare ordningen og opprette et kirkemøte. Syrstads fortelling viser til at kravet om mer kirkelig selvstyre generelt og et kirkemøte mer spesifikt, har røtter tilbake til 1800-tallet og dette kravet var fortsatt eksisterende i kirkelige kretser om man ser på høringsrunden. Kravet om et skille derimot var tidstypisk for det første tiåret av 1900-tallet og det fikk ikke gjennomslag. På bakgrunn av denne fortellingen fremstår komiteens forslag som et svar på et krav om en mer selvstendig kirke som hadde eksistert i 130 år.

177(Stortingstidende innholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604).

178(Stortingstidende innholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604).

179(Stortingstidende innholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604).

180(Stortingstidende innholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604).

Tor Austad (H)

Representanten for Høyre og komiteens formann Tor Austad startet sitt innlegg med å vise til kirkens tusenårige historie i landet. Han viste til at kirken og staten hadde hatt nære forbindelser gjennom disse tusen år, men også at kirken hadde dype folkelige røtter og at flertallet av folket ønsket å bevare ordningen. Austad uttalte på bakgrunn av dette at: *«og det er i seg selv et viktig demokratisk argument for å gjøre det»*.¹⁸¹ Han la likevel til at det tyngste momentet for å bevare ordningen var: *«Men det som er det avgjørende, er overbevisningen om at det er den kirkeordning som gir kristent liv og virke de beste kår i vårt land»*.¹⁸² Austad benyttet anledningen med å komme med et lite spark i regjeringens retning i sitt innlegg. Han viste til at komiteen imøtekom de kirkelige aktørers ønske om et kirkemøte og at regjeringens forslag om et årsmøte ikke var godt nok:

*«Det var nemlig ikke tilfredsstillende for kirken med et «årsmøte», slik som Regjeringen la opp til, med begrensede oppgaver og med et sterkt innslag av offentlig oppnevnte representanter. «Kirkemøte» er ikke bare et annet ord, det har i kirkehistorisk sammenheng klar symbolverdi og realverdi som det sentrale kirkelige forum.»*¹⁸³

Et annet eksempel på historiebruk av Austad er henvisningen til at hans parti Høyre alltid har støttet opp om statskirkeordningen: *«Et konservativt parti vil naturlig legge stor vekt på den sterke, levende tradisjon som Den norske kirke representerer, og se det som en forpliktelse å bevare dette ved å gi den nye former»*.¹⁸⁴ Videre viste han til at siden stortingsmeldingen ble offentliggjort, så hadde partiet hans presisert behovet for å gå lengre enn regjeringen i reformer for å sikre kirken mer autonomi. På bakgrunn av dette viste han til at partiet Høyre var fornøyde med innstillingen. Neste eksempel på historiebruk av Austad gjelder skepsisen til overføring av beslutningsmyndighet til ansettelse av prester til bispedømmerådene. Austad tilbakeviste skepsisen til dette forslaget ved å vise til at lignende skepsis ble uttrykt *«da ansettelsesmyndigheten i den videregående skolen ble*

181(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3611).

182(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3611).

183(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3611).

184(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612).

overført fra departementet til fylkesskolestyrene». ¹⁸⁵ Videre uttalte Austad om dette at han hadde «ikke registrert at det har gått så galt — og det er på mange vis et parallelt tilfelle». ¹⁸⁶ Austad viste også til den kirkelige situasjonen under okkupasjonen:

«Den norske kirke er en av de store nasjonale samlingsfaktorer. Det er viktig at den kan forbli det. Hva det har å bety, fikk vi erfare i de årene da de regulære statsmakter enten måtte fly landet eller ble oppløst. I disse trengselstider talte kirken nasjonens og folkets sak med myndighet og med styrke. Med god grunn heter det derfor i de politiske partiers fellesprogram etter frigjøringen: «Den norske kirke skal bevares som statskirke og innenfor denne ramme gis organer som er tilfredsstillende for det kirkelige liv.» ¹⁸⁷

Med denne henvisningen viste Austad at kirken hadde vist seg nyttig og lojal for landet og folket og derfor burde den være statskirke. Og jeg mener forslaget til opprettelsen av et kirkemøte ble gitt tyngde med henvisningen til fellesprogrammet og spesifikt med setningen: «innenfor denne ramme gis organer som er tilfredsstillende for det kirkelige liv». ¹⁸⁸ Jeg tolker dette ditt hen at Austad mente et kirkemøte var en forsinket belønning til kirken for dens innsats under okkupasjonen. Austad avslutter sitt innlegg ved å konstantere at «Den norske kirke er bærer av umistelige verdier for land og folk. En fortsatt statskirke er den kirkeordning som hos oss er best egnet til å holde de verdiene oppe og bære dem videre». ¹⁸⁹ Et skille ifølge Austad ville føre til at «kristen tro og lære og kristent liv og virke ville få dårligere arbeidsvilkår og som helhet stå svakere». ¹⁹⁰ Og helt tilslutt konstanterte han at: «Det er en betydningsfull dag når det blir slått fast at det ikke skal skje. Og den dagen er i dag». ¹⁹¹ Austad er her svært nær sin partifelle Thorbjørnsens argument for fortsatt statskirke, selvom Austad ikke her nevner som Thorbjørnsen at kirkens tro og lære er fundamentet for statsforfatningen, så er det tydelig at han mener kirkens tro og lære er viktig for samfunn og folk og at det derfor er viktig å bevare statskirkeordningen for å sikre disse verdiers virke i samfunn og folket.

185(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612).

186(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612).

187(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612).

188(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612).

189(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3612-3613).

190(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3613).

191(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3613).

Olav Djupvik(KrF)

KrF sin representant Olav Djupvik utrykte en viss skepsis ved komiteens forslag og uttalte at:

«Hvorvidt kirken ved den nye råds- og maktstrukturen vil bli bedre i stand til å utføre det oppdrag den har fått av sin Herre og Mester, føler jeg meg ikke helt sikker på. Det byråkrati som utvilsomt vil utvikle seg, er i alle fall ingen garanti i så måte. Jeg tror ikke så få er skeptiske, selv om de har unnlatt å artikulere det. Personlig deler jeg ikke så lite av denne skepsis.»¹⁹²

Videre viste han til en uttalelse fra Bispedømmerådernes fellesmøte fra 9 og 10 desember 1980, hvor fellesmøtet uttrykte at det savnet *«en omtale i Stortingsmeldingen av det kirkelige undervisningsoppdrag. Når kirken døper den alt overveiende del av norske barn, må det legges til rette for en forsvarlig dåpsopplæring»*.¹⁹³ Videre uttalte Djupvik at: *«Dersom vi et øyeblikk tar opp denne siden av saken, selve misjonsbefalingen, er jeg redd for at spenningsforholdet mellom kirke og stat ganske snart vil åpenbare seg»*.¹⁹⁴ Djupvik mente regjeringen og stortingets flertall forsøkte å hindre barn fra å bli kristne:

««La de små barn komme til meg», sa Jesus, «og hindre dem ikke.» Det er ikke til å komme fra at det nettopp er dette staten representert ved Regjeringen og flertallet i Stortinget forsøker å gjøre til tross for den positive innstilling som foreligger her i dag.»¹⁹⁵

Eksempler på dette var ifølge Djupvik: *«motstanden mot å gi barnehagen en kristen målsetting»*.¹⁹⁶ Videre viste han til: *«kampen om arbeidsmiljølovens § 55 A og forbudet mot å spørre etter oppdragernes livssyn»*.¹⁹⁷ Og til slutt: *«Stmeld. nr 93, Om barnehager i 1980-årene, der staten vil ilegge økonomisk straff til barnehager som vil gi kristen oppdragelse og premiere dem som ikke gjør det»*.¹⁹⁸ Videre påpekte Djupvik at verken komiteen eller departementet mente at

192(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3620).

193(Stortingsforhandlinger. 1980-81 7c. s. 3620).

194(Stortingsforhandlinger. 1980-81 7c. s. 3620).

195(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. 3620).

196(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. 3620).

197(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3620).

198(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3620).

statskirkeordningen var i konflikt med religionsfriheten, siden andre tro og livssynssamfunn fikk offentlig støtte og fordi 90% av befolkningen tilhørte statskirken, likevel var de uvillige til å gi barna til 90% av befolkningen en kristen oppdragelse ifølge Djupvik.¹⁹⁹ Grunnen til at dette bekymret ham, var ifølge Djupvik selv rotet i hans historiesyn:

«Derimot må jeg si litt om de perspektiver som etter mitt syn tegner seg for en stat som holder på å forlate den tro og det verdigrunnlag den selv er bygd på. Jeg tror jeg har rett når jeg hevder at enhver kultur i historien har vært og er et religionssamfunn der guddommen har konstituert normene og vært autoritet over høy og lav i samfunnet. Når et tjuetalls kulturer og samfunnssystemer har gått til grunne, har det skjedd ved at troen på og respekten for guddommen ble forkaste! Staten og enkeltmennesket gjorde seg selv til herre over hva som var rett og galt. Normene gikk i oppløsning, og kulturen forfalt. Fellesskapet falt fra hverandre. I dag graver arkeologene i ruinene.»²⁰⁰

Djupvik presenterte i sitatet over hva man kan kalle en historisk-lov. Han påstod at i alle tilfeller sivilisasjoner har erstattet å tilbe gud(ene) med å tilbe mennesket, så har de gått til grunne. Og den norske sivilisasjonen gikk i den retningen ifølge Djupvik. Videre uttalte han at:

«Det er et faktum at kristen tro og moral skapte vår kultur. Gjennom en møysommelig prosess har kristen tro og moral begrenset menneskenes ondskap og vært en effektiv ugrasdreper i kulturens hage. Kristen tro og moral har også vist seg å være det beste næringsmiddel for kulturens vekster.»²⁰¹

Han advarte om at demokratiet var i fare om kristendommen og dens verdier mistet sin stilling i landet og uttalte om dette at:

«Det virkelig alvorlige er at staten representert ved Regjeringen og flertallet i nasjonalforsamlingen holder på å forkaste den religion og det verdigrunnlag som vår kultur og vårt demokrati bygger på. Oppdragelsen av neste generasjon er her helt fundamental og forteller mer enn noe i hvilken retning vårt land går.»²⁰²

199(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3620).

200(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3620-3621).

201(Stortingsforhandlinger. 1980-81 7c. s. 3621).

202(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3621).

Djupviks fortelling er den absolutt mest dramatiske i denne sammenheng. I hans fortelling er ikke bare kristendommen den norske kultur og demokratiske forfatnings *su generis*, men religionen har denne funksjon i alle samfunn og snur mennesket religionen ryggen, så vil deres samfunn gå til grunne og Norge er ikke untatt denne «*historiske-lov*». Dette er en svært dramatisk variant av *Den verdi-konservative fortellingen* og som i høringsrunden er dens funksjon i Djupviks argumentasjon, et argument for at staten skulle sikre de kristne verdiers virke og posisjon i samfunnet. Djupvik som vi har sett la vekt på skolene og barnehagens rolle i dette.

John Gjerde(V)

Venstre sin representant John Gjerde uttrykte at han og Venstre støttet opp om å bevare statskirkeordningen, men med større kirkelig selvstyre. Gjerde uttrykte støtte til forslaget om et årsmøtet og han støttet de andre borgerlige partienes vedrørende delegering av ansettelsesmyndighet og utnevning av biskoper. Om det sistnevnte uttalte Gjerde at:

*«Skal tanken om større indre selvstyre i kyrkja ha noko for seg, synest det klart for meg at kyrkja sine organ må ha avgjerande innverknad på tilsetting av sine fremste med arbeidrarar. Venstre vil difor stø framlegget frå Høgre og Senterpartiet om at departmen tet må leggje stor vekt på resultatet av røys tinga i kyrkjelege organ, og at ein av dei tre som har fått flest røyster, skal utnemnast.»*²⁰³

Videre fortalte Gjerde om at statskirkens instrumentelle rolle i utviklingen mot økt toleranse og religionsfrihetens plass i samfunnet:

*«Ein viktig grunn til den fredelege utviklinga i det norske samfunnet i den siste mannsalderen er m.a. den toleranse i livssynsspørsmål som har vakse fram. Denne toleransen gjeld både forholdet mellom det kristne livssyn og andre livssynsretningar og toleransen mellom kristne menneske. Religionsfridom er etter kvart blitt ein levande del av vårt demokrati, og denne fridomen er det viktig å ta vare på og slå vern om. Den norske kyrkja har ein stor del av æra for denne utviklinga. Vår kyrkje har i den seinare tid verka samlande og samarbeidsvillig i forhold til andre kyrkjesamfunn.»*²⁰⁴

Selvom Gjerde var for å bevare statskirkeordningen, så ga han uttrykk for at ordningen hadde

203(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3638).

204(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3637).

problematiske sider og uttalte om det at:

«Det er sjølvsagt svakheter i vår noverande statskyrkjeordning. I dei tilfelle politiske beslutningar i etiske spørsmål har gått klart imot det syn som har vore rådande i kyrkjelege organ, kan det ha vore følt som ei krenking av det verdigrunnlag som staten etter mange si oppfatning må byggje på. Venstre er likevel samd i konklusjonen i meldinga på det punkt at statskyrkjeordninga bør oppretthaldast i den tid vi no har oversikt over. Venstre er redd for at eit skilje stat/kyrkje på noverande tidspunkt vil verke uheldig på den positive utviklinga som vi no har vore vitne til.»²⁰⁵

Det er litt vanskelig å si om Gjerde her ga uttrykk for at staten var forpliktet til å handle i tråd med kristne verdier, eller om han kun refererte til at enkelte i kirken mente dette. Det som er klart er at Gjerde her viste til at det i enkelte tilfeller har vært et motsetningsforhold mellom staten og kirken. Det er litt vanskelig å plassere Gjerde sin historiebruk i de allerede definerte fortellingene. Hans henvisning til at statskirken hadde bidratt til økt toleranse og religionsfrihet, har likhetstrekk med *den progressive fortellingen*. Men man finner også en kombinasjon av *fortellingen om statlig paternalisme* og *den verdikonservative fortellingen* implisitt i hans henvisning til at enkelte statlige beslutninger hadde vært i konflikt med kirkens syn og *«det verdigrunnlag som staten etter mange si oppfatning må byggje på»*.²⁰⁶

Arbeiderpartiet(AP)

Når det kommer til Arbeiderparti representantenes innlegg, så vil jeg først og fremst se etter historibruk som reflekter deres ønske om en kirke underlagt politisk kontrol. Det må først sies at flere AP representanter kommer med lovord om kirken og dens religion, men som vi skal se er det også eksempler på argumentasjon for en kirke underlagt politisk styring og mot en selvstyrt kirke. Den første representanten jeg vil vise til er Hallvard Bakke. Han tok opp forslaget om å delegere ansettelsesmyndighet til bispedømmerådene og uttalte at:

«Så er det reist spørsmålet om det vil bli plass for en Hognestad i Den norske kirke etter dette. Andre har ytret tvil om mer konservative teologer vil få stillinger. Den desentralisering og overføring av myndighet som det nå legges opp til, medfører også et større ansvar for kirken selv. Statskirken skal være en åpen folkekirke. Dette innebærer at det må være plass for ulike retninger

205(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3637).

206(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3637).

og tolkninger av kirkens skriftgrunnlag når grunntrekkene i den evangelisk-luthersk lære er felles. Etter min oppfatning innebærer en slik toleranse ikke noen krenking av kirkens rett til å definere sitt trosgrunnlag og sin bekjennelse. Historien viser også at kirken har utviklet seg over tid. Og en slik utvikling kan bare skje ved uenighet og meningsbryting om visse spørsmål. Forsøk på å diskriminere eller ekskludere holdninger og syn som er representert innenfor kirken, kan bare lede til splittelse i flere kirkesamfunn og til statskirkens opphør.»²⁰⁷

Implisitt advarte Bakke mot å gi bispedømmerådene myndighet i ansettelser av prester. Han viste til den interne striden mellom konservativ og liberal teologi som hadde foregått over lang tid. Videre påstod han at en slik «*strid*» eller meningsbryting om man vil, var nødvendig for kirkens utvikling og uten et slikt teologisk mangfold ville kirken splittes. Jeg mener det er klart at Bakkes budskap var at statlig styring av kirken hadde vært det som har holdt kirken sammen og ville fortsatt være det. En annen AP representant som også viste skepsis til dette forslaget var Kirsti Grøndahl. Hun tok opp kvinnes stilling i kirken. Hun startet med å vise til at kvinnes plass i kirken hadde gjennomgått en forandring i det siste århundret, men samtidig påpekte hun at det var fortsatt et stykke igjen før man kunne tale om likestilling i kirken. Hun fortsatte med å vise til at menn styrte kirken på de forskjellige plan i kirken, mens kvinnene var aktive på bunnplanet. Hun fortsatte med å si at hun håpet kirken tok denne problematikken alvorlig og at kirken ville oppfordre kvinner til å søke stillinger i kirken. Om overføringen av beslutningsmyndighet uttalte hun at:

«Det første er den formelle adgangen til alle kirkens stillinger. Det vil være av stor betydning at kirken våger å utnevne kvinner til annet enn lavere stillinger. Staten vil nå gi fra seg muligheten til ansettelser til og med sogneprestnivå, og det er å håpe at bispedømmerådene vil være mer progressive i sin tilsettingspolitikk enn departementet har vært til nå.»²⁰⁸

Selv om hun uttalte at hun håpet at bispedømmerådene ville være mer progressive enn departementet, så er det åpenbart at hun ikke mente dette, siden hun tidligere i sitt innlegg uttalte at: «*Kirkens forhold til kvinnene er symptomatisk for hvordan kirken gjenspeiler de mer konservative sider i samfunnet*».²⁰⁹ I hennes innlegg ligger det dermed implisitt et budskap om at mer kirkelig selvstyre når det kom til ansettelser av prester var i konflikt med økt likestilling i kirken. En tredje AP representant som tar opp delegasjon av ansettelsesmyndighet til bispedømmerådene var

207(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3610).

208(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3616).

209(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3616).

Per karstensen. Han uttalte om dette at:

«Sjølsagt kan en, som representanten Kirsti Grøndahl, håpe på at bispedømmerådene vil vise seg å være mer progressive i sin tilsettingspolitikk enn departementet er. Men likevel vil jeg i denne sammenheng vise til og minne om kirkestatsråd Lars Moens ord: «Fridommen er størst der staten råår.»»²¹⁰

For det første kan man sette spørsmålsteget ved om han faktisk tolket partifelle Grøndahl i retning at hun faktisk trodde bispedømmerådene ville være mer progressive enn departementet, men det interessante her er sitatet av Lars Moen, det formidler med seks ord det meningsbærende i *Den progressive fortellingen*. Den siste representanten fra AP jeg vil vise til er daværende kirkeminister Einar Førde. Han tok opp problematikken knyttet til utnevning av biskoper og uttalte om dette at:

«Når det gjeld utnemning av biskoper, er det eit spørsmål som har fått større merksemd enn det kanskje fortener i denne innstillinga, i og med at det er den einaste dissensen. Eg vil seie at eg utan vidare på det punktet er samd med Arbeidarpartiets medlemmer. Men for å illustrere at dette knapt kan seiast å vere noen stor sak, har vi sett på kva som har skjedd etter krigen ved utnemning av 33 biskoper. I berre eitt tilfelle - og det galt utnemning av biskop Støylen i Agder i 1957 — har den utnemnde biskopen ikkje vore blant dei tre første. Biskop Nergård var i 1979 nr. 4 til Nord Hålogaland, men nr. 1 trekte seg. Jervell var også nr. 4, til Tønsberg, men han trekte seg, som ein også vil vite. Det kan knapt vere på grunnlag av røynslene så langt at det borgarlege fleirtalet i komiteen har funne grunn til å ville avgrense Regjeringas handlefridom i dette tilfellet.»²¹¹

Førde fortalte kort at staten ikke hadde misbrukt sin makt ovenfor kirken når det kommer til utnevnelser av biskoper og fortellingen hadde som funksjon å tilbakevise anklager om statlig overtramp mot kirken, men også å vise at de borgerliges forslag var uten grunnlag. Selvom ingen av Arbeiderpartiets representanter ga en sammengende fortelling om hvordan politisk styring av kirken historisk har vært en forutsetning for en åpen, mangfoldig og progressiv kirke, så ligger likevel denne fortellingen implisitt i deres argumentasjon. Deres skepsis til mer kirkelig selvstyre, kan tolkes som en redsel for å miste de styringsmekanismer som kunne brukes for å sikre en kirke som var spiselig for Arbeiderpartiet.

210(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3626).

211(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3619-3620).

Stein Ørnhøi (SV)

Det eneste partiet som ønsket å separere stat og kirke var SV, og Stein Ørnhøi som uttalte seg på partiets vegne var mye klarere i sin tale enn hva representantene fra AP var. Ikke overraskende kritiserte han dem for akkurat det. Han uttalte om dette at:

«Dissensen fra vårt selverklærte sosialistiske Arbeiderparti lyder: «Komiteens mindretall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, mener en slik begrensning i Regjeringens rett til å utnevne geistlige embetsmenn vil komme i konflikt med bestemmelsene i Grunnlovens paragraf 21.» En ønsker altså å styre kirken gjennom utnevning av biskoper. Og det er greit. Så kunne en også ha sagt det, i stedet for å gjemme seg bak konvensjonell grunnlovskonservatisme.»²¹²

Om AP sitt tradisjonelle argument uttalte Ørnhøi at:

«Argumentet er i korthet som følger: Kirken er en politisk maktfaktor. Det er derfor viktig at den underlegges politisk styring og kontroll. Dette er det sosialdemokratiske realargument for å opprettholde statskirken. Selv om dette argumentet til dels blir brukt under hånden til å dekke over rene bekvemmelighetsresonnementer, så er det tradisjonelt et argument som har stått sterkt innenfor norsk arbeiderbevegelse.»²¹³

Om de borgerliges agenda uttalte han:

«I tillegg kommer naturligvis de som mener at kristendommen i sin store alminnelighet og den evangelisk-lutherske lære i særdeleshet er best tjent med at en henter ut maksimal støtte både i form av penger og lovbestemmelser fra den norske stat. Disse mener åpenbart at en slik støtte skaffer en seg best gjennom statskirkeordningen. Det er et greit standpunkt, men ikke særlig prinsipielt.»²¹⁴

Om SV sin posisjon kunne Ørnhøi fortelle at for dem var det de prinsipielle argumenter som talte tyngst. Viktigst for SV ifølge Ørnhøi var prinsippet om en verdi-nøytral stat, likebehandling av tro og livssynssamfunn og religionsfriheten, men også Ørnhøi viste til historien:

212(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3627).

213(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3627).

214(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3627).

«Det finnes altså ett argument for statskirkeordningen, nemlig at det er en god og effektiv politisk måte å styre kirken på. Så kunne vel det også ha vært SVs standpunkt. Så kunne også vi ha støttet statskirkeordningen. Men slik er det ikke. For det første fordi vi ikke tror at kirken som politisk motstander best lar seg hankses med gjennom statskirkeordningen. Vi tror at kirkens sterke politiske stilling nettopp henger sammen med den privilegerte stillingen den har hatt og fortsatt har gjennom vår særegne kirkeordning. Vi tror at kirkens tradisjonelle rolle som arbeiderbevegelsens politiske motstander ville blitt mindre om den hadde vært henvist til å greie seg på egen hånd, på linje med andre organisasjoner i samfunnet.»²¹⁵

Denne fortellingen Ørnhøi her presenterte er som *fortellingen om statlig paternalisme*, en kritisk fortelling til *den progressive fortellingen*. Men hvor det meningsbærende i *fortellingen om statlig paternalisme* var en kritikk av den politiske agenda bak det statlige kirkestyret det siste halve århundret, så er Ørnhøi sin fortelling en kritikk av Arbeiderpartiets kirkepolitiske strategi og ikke nødvendigvis Arbeiderpartiets agenda. Hovedbudskapet i Ørnhøi sin fortelling var at et strategisk mål om å skille stat og kirke, snarere enn å reformere den, ville ha gått lengre i å redusere kirkens politiske innflytelse og med kirkens politiske innflytelse vil jeg tro han siktet til de kristen-konservatives samfunnsmessige innflytelse.

Oppsummering

Oppsummert så finner man i debatten igjen de tre fortellingene vi har sett tidligere i denne kirkepolitiske prosessen. I SP representanten Johan Syrstads fortelling finner man en nøktern variant av *fortellingen om statlig paternalisme* og er kort oppsummert en fortelling om krav fra kirkens side om mer selvstendighet innenfor statskirkeordning, og disse kravene hadde vært reist i over hundre år og Senterpartiets svar var å imøtekomme disse kravene. Høyre representanten Tor Austads fortelling deler dette med SP sin fortelling, men legger også til hvilken positiv kraft kirken og dens religion har vært, er og vil være for det norske samfunn og her finner man en variant av *den verdikonservative fortellingen*. Djupvik på KrFs vegne fortalte også en variant av *den verdikonservative fortellingen*. Han fortalte om sivilisasjoners fall og hvordan den norske kan stå for tur om man ikke snudde trenden mot et mer sekulært/ateistisk samfunn. Hans «medisin» mot denne utviklingen var å styrke kristendomsundervisningen i barnehagene og skolene. Implisitt i AP-representantenes innlegg finner man *den progressive fortellingen*, hvor det statlige kirkestyret har

215(Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige Stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3628).

vært og ville være garantisten for en åpen og inkluderende folkekirke. SV på sin side forteller om at kirken og arbeiderbevegelsen har historisk vært fiender og at løsningen på å svekke kirken som en politisk maktfaktor var å kutte dens bånd til staten.

2.6. Konklusjon

Innledning

I dette kapitlet har jeg gått igjennom historie-kapitlet og konklusjonene i Sivertsen-utvalgets utredning, høringsrunden i 1975-76 og stortingsdebatten i 1981. Formålet med å gå igjennom og analysere disse leddene i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 var for å finne ut hvilken rolle historiske fortellinger hadde i den nevnte prosessen. Etter disse fire analysene mener jeg at det er tre historiske fortellinger som dominerer og de er hva jeg har kalt *den progressive fortellingen*, *Den verdikonservative fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. Disse tre fortellingene er ikke rigide fortellinger som blir reproduisert nøyaktig likt hver gang de forekommer, men de utgjør hva en kan kalle underliggende grunnfortellinger som kan formidles på mange forskjellige måter av mange forskjellige aktører. Jeg vil i dette sammendraget først ta for meg disse tre fortellingene hver for seg, for så å diskutere dem opp mot hverandre. Tilslutt vil jeg forhåpentligvis kunne besvare hvilken rolle disse fortellingene spilte i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981.

Den progressive fortellingen

Denne fortellingens hovedbudskap er at statskirkeordningen har på den ene siden sikret en åpen og inkluderende kirke ved at staten har kunnet presse kirken i en mer progressiv retning. Det andre aspektet ved fortellingen er at man har klart å åpne opp for mer religionsfrihet på tross av at man har hatt en statskirke og en offentlig religion. Denne fortellingen er derfor hva man kan kalle en positiv utviklingsfortelling, hvor en statskirkeordning med røtter i det autokratiske eneveldet har klart å tilpasse seg det moderne, sekulære og demokratiske samfunnet nettopp fordi staten har kunnet gripe inn i kirkens styre og stell. Denne fortellingens instrumentelle funksjon er i hovedsak som et argument for å bevare statskirkeordningen og mot økt kirkelig selvstyre. I den kirkepolitiske

prosessen trer denne fortellingen frem ved flere anledninger og i flere former. Historie-kapitlet i Sivertsen-utvalget kan sees som den mest detaljerte og nyanserte versjonen av *den progressive fortellingen*, mens mindretall 1 i Sivertsen-utvalget brukte den mest eksplisitt i sin argumentasjon for å bevare statskirkeordningen. I stortingsdebatten i 1981 trer den implisitt frem i Arbeiderpartiets skepsis til å gi kirkelige organer myndighet til å ansette prester og gi kirken større innflytelse på utnevning av biskoper.

Den verdikonservative fortellingen

Denne fortellingen kan kategoriseres som en *tradisjonsfortelling* om kristendommens betydning for det norske samfunnet og Norges statsforfatning. Formulert litt anderledes forteller *den verdikonservative fortellingen* at kirken er forvalter av viktige verdier som utgjør fundamentet i det norske samfunnet og ergo har som funksjon å legitimere statskirken og den evangelisk-lutherske religions særstilling i samfunnet. Denne fortellingen finner man gjennom hele den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981, men i litt forskjellige former og med litt forskjellige funksjoner. I argumentasjon til det andre mindretallet i Sivertsen-utvalget, brukes den kun som et argument for å bevare statskirkeordningen, mens den i både høringsrunden av Biskop Weider og i stortingsdebatten av KrF representanten Djupvik brukes til også å argumentere for de kristne verdiers innflytelse i samfunnet via staten. I Biskop Weider sin argumentasjon kan man lese ut *den verdikonservative fortellingen* i kombinasjon med en forfalls fortelling om oppløsningen av en kristen felleskultur. Djupvik er den som gir den mest eksplisitte og dramatiske versjonen av denne forfallsfortellingen og han advare om at det norske demokratiet ville gå til grunne om den kristne felleskultur ikke ble opprettholdt via statlige tiltak som for eksempel kristendomsundervisning i skolen og i barnehager.

Fortellingen om statlig paternalisme

Denne fortellingen kan kategoriseres som en *kritisk fortelling* som forteller det motsatte av *den progressive fortellingen*. Der den sistnevnte forteller at statlig styring av kirken har sikret en åpen og inkluderende kirke, forteller denne at statlig styring av kirken har vært et overtramp mot kirkens rett til å styre seg selv. Denne fortellingen fungerer først og fremst som et argument for økt kirkelig selvstyre og brukes av flere forskjellige aktører med forskjellige politiske mål. Den formuleres som et av flere prinsipielle argumenter av flertallet i Sivertsen-utvalget som ønsket en selvstendig

folkekirke, mens den i høringsrunden og stortingsdebatten ble brukt som et argument for mer kirkelig selvstyre innenfor rammene av en statskirkeordning. Om den sistnevnte gruppens bruk av denne fortellingen, kan det sies at det var en konservativ variant av fortellingen som reflekterer en politisk målsetning om å forandre statskirkeordningen for å bevare kirken.

Sammenligning av fortellingene

Jeg har over kort beskrevet de tre fortellingene jeg mener dominerte i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981, og har vist deres åpenbare ulikheter i form av hva som fortelles og til hvilke formål de ble fortalt. Likevel er det noen likheter ved dem og man kan spørre om disse likhetene konstituerer en fortelling som deles på tvers av de kirkepolitiske skillene? I historiekapitlet som jeg mener rommer *den progressive fortellingen*, så finnes det hva som kan kalles en sidefortelling eller en delfortelling om en felles kristen enhetskultur som bandt land og folk sammen siden kristningen og frem til midten av 1800-tallet. Denne delfortellingen har åpenbare likheter med *den verdikonservative fortellingen* som vektlegger kristendommens historiske betydning for landet. Og videre forteller historiekapitlet i likhet med den implisitte forfallsfortellingen i Weiders argumentasjon, at denne enhetskulturen begynte å bryte sammen på midten av 1800-tallet og utover i møte med et mindre homogent samfunn og økende sekularisering. Forskjellen derimot mellom historiekapitlet og *den verdikonservative fortellingen*, er at det i kapitlet vektlegges at statskirkeordningen klarte å tilpasse seg de nye tider ved at staten åpnet opp for mer religionsfrihet i samfunnet generelt og ved å presse kirken i en mer «progressiv» retning, ved for eksempel å åpne opp for kvinnelige prester på midten av 1900-tallet. Derfor kan det sies at selv om begge fortellingene beskriver den samme trenden mot et mer heterogent og sekulært samfunn, så fremstilles det i enkelte varianter av *den verdikonservative fortellingen* som en forfalls fortelling, mens det i historiekapitlet fremstilles som en utvikling mot mer frihet og en mer «progressiv» kirke. Som vist tidligere så forteller både *den progressive fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme* om statlig styre av kirken, men hvor forskjellen ligger i synet på dette. I *den progressive fortellingen* blir som sett statlig styre av kirken fremstilt som en forutsetning for en åpen og inkluderende kirke, mens dette i *fortellingen om statlig paternalisme* blir fremstilt som en urett mot kirkens rett til å styre seg selv. *Den verdikonservative fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme* har også likheter. De begge forteller implisitt om en kristen kultur under angrep. I *fortellingen om statlig paternalisme* så kommer trusselen i form av en stat som vil gjøre kirken mer liberal, mens i *den verdikonservative fortellingen* er trusselen selve tidsånden. Det kan

da sies at disse fortellingene på et vis deler en grunnfortelling om hva som hendte, i form av en fortelling om sekulærisering og om statens styre av kirken, men hvor denne enkle grunnfortelling tar form av tre distinkte fortellinger som reflekterer de forskjellige kirkepolitiske motsetningene.

Fortellingenes rolle i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981

Den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 endte med at *St.Meld nr 40 1980-81* og *Innstilling S nr 265 1980-81* ble bifallt av et enstemmig storting. Hvilken rolle hadde så disse historiske fortellingene for dette utfallet? Min tese vedrørende dette er at fortellingene ikke direkte bestemte utfallet i denne saken, men at de samtidig reflekterer de kirkepolitiske motsetningsforhold som bestemte utfallet. Etter å ha gått igjennom prosessen fra Sivertsen-utvalgets utredning til debatten i 1981, så er det tre primære posisjoner som peker seg ut. De som ønsket et skille mellom stat og kirke, de som ønsket å bevare statskirkeordningen mest mulig uforandret og de som ønsket å bevare ordningen, men med økt kirkelig selvstyre. Den første posisjonen ble som vist holdt av Sivertsen-utvalgets flertall og SV i stortingsdebatten. Den andre posisjonen ble holdt av utvalgets mindretall 1 og til en viss grad AP. Den tredje posisjonen på sin side ble holdt av flertallet i høringsrunden, Høyre, KrF og SP. Når det kommer til AP i denne prosessen, så ser det ut som partiet hadde en uklar posisjon i dette spørsmålet ved at for eksempel så var det representanter fra partiet i både flertallet og mindretall 1 i Sivertsen-utvalget. Det er også interessant at departementet i stortingsmeldingen under en AP regjering var åpne for at kirken selv skulle få ansette prester, men hvor partiets representanter i stortingsdebatten var skeptiske til dette. Likevel er det tydelig at partiet i både regjering og på stortinget var mindre åpne for mer kirkelig selvstyre enn de borgerlige ved at de i både stortingsmeldingen og på Stortinget ikke ønsket å åpne for et kirkeråd. De borgerlige på sin side var mer tydelige enn AP i sin posisjon og stod klart for mer kirkelig selvstyre innenfor rammene av statskirkeordningen. Hva så med fortellingene oppe i dette? Vel jeg vil si disse fortellingene først og fremst er retoriske virkemidler aktørene tok i bruk for å argumentere eller begrunne sine posisjoner. Som sett i gjennomgangen av fortellingene, så fungerer både *den verdikonservative fortellingen* og *den progressive fortellingen* som argumenter for en bevaring av statskirkeordningen, mens *fortellingen om statlig paternalisme* fungerer som et argument for mer kirkelig selvstyre. Samtidig er de refleksjoner av hvorfor partene holder sine posisjoner. *Den verdikonservative fortellingen* røper et positivt syn på krisendommen og et ønske om at denne religions verdier burde ha innflytelse i samfunnet. *Den progressive fortellingen* på sin side røper en viss skepsis mot kristendommen og kirken, mens den samtidig røper en tro på at staten kan reformere

kirken og dens religion i retning de verdier fortellerne av denne selv holder. *Fortellingen om statlig paternalisme* på sin side røper en reaksjon på den agenda som ligger bak *den progressive fortellingen* og ikke overraskende bruktes denne ofte av de samme som brukte *den verdikonservative fortellingen*. Avslutningsvis kan det nevnes at på tross av uenigheter vedrørende statskirkeordningen, så var det enighet om at statskirkeordningen skulle beholdes, men med visse reformer. Det interessante er dog at partene kom frem til dette konsensus med svært forskjellige utgangspunkt og disse tre fortellingene kan sies å reflektere disse utgangspunktene.

Kap 3. Den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008

3.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg ta for meg den kirkepolitiske prosessen fra Gjøannes-utvalget kom med sin utredning *Staten og Den norske kirke*(NOU 2006:2) i 2006 til Stortinget behandlet saken i 2008. Denne prosessen var bakgrunnen for demokratireformen i 2009.²¹⁶ Og grunnlovsendringene i forhold til statskirkeordningen i 2012. I dette kapitlet er jeg interessert i å se etter hvilke fortellinger som dukker opp i den kirkepolitiske prosessen, hvem det er som forteller dem og til hvilke formål de blir fortalt. Det er også av interesse og se om det er kontinuitet eller brudd fra prosessen på 1970-80 tallet, i form av hvilke fortellinger som brukes og av hvem. Kapitlet vil i det store og det hele fortone seg som det forrige kapitlet, ved at jeg vil jeg analysere historie-kapitlet i NOU 2006:2, Gjøannes-utvalgets konklusjoner, høringsrunden og stortingsdebatten. Avslutningsvis vil jeg oppsummere funnene i kapitlets konklusjon.

3.2 Historiekapitlet i *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2)

Innledning

Historie-kapitlet i NOU 2006:2 beskriver kirkens historie i landet fra kristningen i middelalderen, reformasjonen, eneveldet, embetsmannstaten, innførelsen av parlamentarismen og opp gjennom 1900-tallet. Historiekapitlets hovedkilde er *Statskirken – et system i prosess*(2004) skrevet av Bernt Torvild Oftestad spesielt for Gjøannes-utvalget.²¹⁷ Formålet med denne analysen er å identifisere historiekapitlets hovedfortelling og eventuelt de sidefortellingene som støtter opp under hovedfortellingen.

Oversikt over historiekapitlet

Kapitlet begynner med kristningen av Norge og hvordan både kirken og staten etablerte seg som de

²¹⁶(Stortinget.no/*Demokratireformen i Den norske kirke*. Hentet 17.11.2015).

²¹⁷ (NOU 2006:2. s. 22).

mektigste institusjonene i middelalderen. Det legges vekt på at staten og kirken samarbeidet mye i perioden, men at det også var konflikter mellom dem. Det henvises til at med opprettelsen av kirken og innføringen av kristendommen, medførte til slutten på slaveriet og opprettelsen av ordninger som hjalp utsatte grupper i samfunnet. Fremstillingen går så over til reformasjonen og nasjonaliseringen av kirken. Det beskrives hvordan kongen ble nå kirkens øverste leder. Fremstillingen viser videre til kontinuitet fra middelalderen til reformasjon når det kom til kirkens rolle i å ta omsorg for utsatte grupper. Kapitlet viser også til innføringen av Fremmedartiklene som nektet folk med annen tro enn den lutherske å komme inn i landet. Det vises så til opprettelsen av eneveldet i 1660 og hvordan det medførte at kongens makt i og over kirken ble ytterligere styrket. Før fremstillingen kommer til 1814, så vises det til hvordan opplysningstidens idealer endret forståelsen av staten og dens legitimitet.²¹⁸

I kapitlet blir perioden 1814-1905 fremstilt som en periode betegnet av både kontinuitet og forandring når det kommer til statskirkeordningen. Kontinuitet i form av at mye ved eneveldets statskirkeordning ble videreført i 1814 på tross av de mer liberale og demokratiske strømningene som preget grunnloven av 1814. Likevel så vises det til at tiden etter 1814 var en tid for forandring ved at for eksempel jøder fikk adgang til riket i 1851, opphevelsen av konventikkel plakaten fra 1741, innføringen av dissenterloven i 1845 og at det ble foreslått mer autonomi for kirken på 1850-tallet. I 1870 ble det til og med foreslått å oppheve statskirkeordningen, men dette forslaget ble nedstemt. To viktige faktorer for denne utviklingen ifølge kapitlet var lekmannsbevegelsen og de liberale. Ved siden av en utvidelse av religionsfriheten til folk, så vises det også til mer problematiske sider ved statskirkeordningen på 1800-1900-tallet, ved at kirken var et redskap i fornorskingsprosessen som spesielt rammet omstreifere, kvener og samer. Det blir dog vist til at kirken spilte en dobbeltrolle i dette ved at samisk språk ble brukt i kirken og ved at *«Læstadianismen ble en sterk kirkelig motkultur mot fornorskningen»*.²¹⁹ Fremstillingen går så videre til å ta for seg innføringen av parlamentarismen og konsekvensene det hadde for statskirkeordningen. Det vises til hvordan parlamentarismen styrket folkestyret og svekket embetsmakten og at dette medførte *«en uklarhet for det øverste kirkestyrets kirkelige og konfesjonelle forankring»*.²²⁰ Avslutningsvis i fremstillingen av perioden 1814-1905 vises det til hvordan kristendomskritiske stemmer økte i antall på slutten av 1800-tallet og hvordan skolen ble

218 (NOU 2006:2. s. 22-24).

219(NOU 2006:2. s. 25-26).

220 (NOU 2006:2. s. 26).

mer sekulær i sin funksjon ved omformingen av kirkeskoler til folkeskoler i 1889.²²¹

I fremstillingen av perioden 1905-1940 legges det vekt på utviklingen mot en mer selvstyrt kirke og mer religionsfrihet. En påstand i kapitlet er at kirkepolitikere på 1900-tallet handlet i tråd med liberale og demokratiske prinsipper og at de jobbet for en romslig kirke hvor forskjellige syn vedrørende troen hadde plass. Det vises til opprettelsen av Menighetsfakultet i 1908 som et eksempel på dette. Det vises videre til hvordan dette nye fakultetet førte til at man fikk flere prester fra lekmannsbevegelsen og hvordan dette økte de konservatives innflytelse i menighetene. Det vises også til flere reformer i perioden. Som for eksempel at bekjennelsesplikten for lærerne ble fjernet i 1917, Lex Mowinckel av 1919 som medførte at kun halvparten av regjeringens medlemmer trengte å være medlem av statskirken, opprettelsen av menighetsrådet i 1920 og opprettelsen av bispedømmeråd i 1933-34. Forholdet mellom arbeiderbevegelsen og indremisjonen nevnes og at det var konflikt mellom ateistiske marxister og konservative i kirken. Det skrives at dette ikke hadde noe å si for kirkens oppslutning. Helt avslutningsvis i gjennomgang av perioden 1905-1940 så vises det til i kapitlet at flere velferdsoppgaver ble overtatt av staten og at enkelte i kirken var kritiske til dette, men at det offentlige og de diakonale institusjoner utviklet et nært samarbeid.²²²

I fremstillingen av perioden 1940-1960, blir spesielt to hendelser lagt vekt på. Den første er at flertallet av prestene la ned sitt embete under NS regjeringen og de ga sin begrunnelse for dette i dokumentet *Kirkens grunn*. Den andre saken som blir løftet frem er regjeringens odelstingsproposisjon om forslag til *Lov om den norske kirkes ordning fra 1951*. I proposisjonen var det et forslag om å etablere et kirkeråd og et forslag for å utvide bispedømmerådenes ansvarsområdet.²²³

Fremstillingen av perioden 1960-1980 viser til at statskirkeordningen ble vurdert både innad i kirken og på Stortinget. I kirken ble det satt ned to kommisjoner mellom 1960 og 1980. I 1965 ble det nedsatt en reformkommisjon av Det 20. frivillige kirkelige landsmøte. Instillingen til kommisjonen ble levert i 1969. Det vises til at samtidig som kommisjonen arbeidet ble det av regjeringen foreslått et lovfestet kirkeråd og som Stortinget vedtok i 1969. Videre henvises det også til en kirkelig kommisjon som ble nedsatt i 1969 og som kom med sin utredning *Den norske kirke og staten i 1973*. Fremstillingen viser videre at Storting og regjering på sin side oppnevnte i 1970

221(NOU 2006:2. s. 25-26).

222(NOU 2006:2. s. 26-28).

223(NOU 2006:2. s. 28-29).

Stat – kirke utvalget som ble ledet av Helge Sivertsen. I 1975 la utvalget frem sin utredning og hvor flertallet gikk inn for å oppheve statskirkeordningen og erstatte den med en fri folkekirke.

Utredningen til Sivertsen- utvalget ble sendt på høring til kommunestyre, biskoper, prester og kirkelige sammenslutninger. Utvalgets forslag ble av de fleste avvist og de fleste ville beholde statskirkeordningen, men flere mente statskirkeordningen var moden for omfattende reformer innenfor dens rammer. Fremstillingen viser også til betydelig utvidelse av religionsfriheten i samme periode. En grunn til dette ifølge kapitlet var Norges tilslutning til FNs menneskerettighetserklæring og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Fremstillingen viser til en rekke tiltak og reformer, blandt annet samisk undervisning, mål om tospråklighet i skolen og i kirken hvor samene utgjør majoriteten. Det vises til at religionsfriheten ble lagt til i paragraf 2 i Grunnloven i 1964 og i 1969 ble *Lov om trdomssamfunn og ymist anna* innført som erstattet *Dissenterloven av 1891*. Det vises også til endringer i skolen, hvor man i 1969 åpnet opp for at lærere ikke behøvde å være medlem av statskirken. Faget kristendom var nå et skolefag og ikke et ledd i dåpsopplæringen og retten for fritak ble sikret. Det vises til at biskopene var uenig i dette.²²⁴

I fremstillingen av perioden mellom 1980-1995 vises det til at Regjeringen la frem *Stortingsmelding nr. 40 Om stat og kirke* som følge av Sivertsen-utvalgets utredning i 1975 og den påfølgende høringsrunden. Regjeringens konklusjon var å videreføre statskirkeordningen. Innstillingen til kirke og undervisningskomiteen om kirke og stat som kom i 1981 sa seg enig med regjeringen og var enstemmig ifølge kapitlet. Proposisjonen som fulgte foreslo reformer for økt indre selvstyre for kirken innen statskirkeordningens rammer. En ny kirkelov ble vedtatt i 1984 og medførte opprettelsen av et kirkeråd som kunne få delegert myndighet. I 1989 fikk bispedømmerådene rett til å tilsette prester.²²⁵

Fremstillingen av perioden 1995-2005 tar for seg *Kirkeloven av 1996*, Bakkevig-utvalget og opprettelsen av Gjønnnes-utvalget. *Kirkeloven av 1996* blir fremstilt som en ytterligere selvstendigjøring av kirken. Ved for eksempel at soknet ble et eget rettssubjekt. Samtidig vises det til at de siste bånd mellom kirke og skole kuttet ved innføringen av KRL-faget i 1998. Det tas også opp at det multikulturelle samfunnet som hadde utviklet seg de siste ti-årene skapte ny debatt om statskirkeordningen. På tampen av kapitlet vises det til Bakkevig-utvalget som ble nedsatt av kirkerådet i 1998 og dens innstilling som kom i 2002. Flertallet i Bakkevig-utvalget gikk inn for å avvike statskirkeordningen og erstatte den med en ny ordning hvor kirken står friere i forhold til

224 (NOU 2006:2. s. 29-30).

225(NOU 2006:2. s. 30-31).

staten og hvor alle grunnlovsbestemmelser relatert til statskirkeordningen fjernes eller endres. Fremstillingen avsluttes med å vise til opprettelsen av Gjønnes-utvalget.²²⁶

Analyse av historiekapitlet

Historiekapitlet er i hovedsak bærer av tre underliggende fortellinger. Den ene fortellingen er en utviklingsfortelling som beskriver hvordan samfunnet generelt har utviklet seg i retning av mer frihet, både for innbyggerne og kirken. Den andre fortellingen beskriver hvordan kirken og dens tro har virket positivt på samfunnet opp igjennom historien. Den tredje fortellingen beskriver hvordan statskirkeordningen på sin side har vært problematisk. Den andre fortellingen er familiær med hva jeg kalte *den verdikonservative fortellingen* i kapittel 2 og den tredje er familiær med hva jeg kalte *fortellingen om statlig paternalisme*. Jeg vil videre i denne analysen vise til sitater fra historiekapitlet jeg mener underbygger min påstand vedrørende at kapitlet rommer disse to fortellingene. Helt i starten av fremstillingen beskrives kirken i middelalderen og hvilken påvirkning den hadde på samfunnet i Norge:

«Biskopene var nært knyttet til kongen og inngikk i hans stab. Kristenretten ble en del av det vanlige lovverket. Etableringen av kristenretten medførte at slaveriet opphørte og at det ble gitt garantier for utsatte grupper i samfunnet, bl.a. nyfødte, kvinner og tjenestefolk. Omsorgsplikten ble utvidet fra bare å gjelde ætten, og innføringen av tiende (skatt) skulle komme de fattige til gode. Klostrene ble sentre for omsorg i form av hospitaler, gjestehus og gamlehjem.»²²⁷

Dette mener jeg kommuniserer ganske klart at innføringen av kristendommen og opprettelsen av en norsk kirke hadde positive følger for landet og dets innbyggere og jeg mener den normative dimensjonen i dette sitatet er forenlig med *den verdikonservative fortellingen*.

«Etter hvert bygde kirken opp sitt eget organisasjonsapparat og skaffet seg store økonomiske ressurser. Biskopene var sentrale ledere med teologisk, økonomisk og rettslig ansvar. Konge og kirke var fra midten av 1100-tallet de to store maktsentrene i samfunnet. De samarbeidet og støttet hverandre, men samtidig konkurrerte de og lå i strid. Ofte sto nasjonale interesser og lovverk mot

226(NOU 2006:2. s. 31-32).

227(NOU 2006:2. s. 22.).

kirkens interesser og kanonisk rett (kirkerett).»²²⁸

Her blir det videre kommunisert at kirken var i stand til å etablere seg som en viktig samfunnsinstitusjon og at den var mektig nok til å utfordre staten i visse situasjoner. Om dette maler kirken i et positivt lys eller ei er så vidt jeg ser vanskelig å si, men det kan forstås som et argument for at kirken hadde en viss selvstendighet i middelalderen. Videre så viser fremstillingen kontinuitet fra middelalderen til reformasjonen når det kommer til kirken som velferdsinstitusjon:

«Etter reformasjonen ble det lagt vekt på likeverdstanden, og det vokste frem en motstand mot almissetradisjonen og dens sosiale tankegang og menneskesyn. Toregimentslæren pekte på statens ansvar for borgernes vel og den sosiale samfunnsorden, noe som innebar et offentlig ansvar for syke og fattige. Dette medførte bygging av sykehus og etablering av forebyggende arbeid for fattige. Kirkeordinansen fra 1537 bestemte at det skulle være to diakoner i hver by med ansvar for innsamling og forvaltning av fattigkasse.»²²⁹

Her er det ganske tydelig at ikke bare kristendommen, men den lutherske varianten blir fremstilt som en positiv kraft i samfunnet. Litt spissformulert kan man si at det kommuniseres her at lutherdommen var begynnelsen på både egalitærismen og velferdsstaten. Og igjen mener jeg man her finner spor av *den verdikonservative fortellingen*.

Det neste sitatet jeg skal vise til problematiseres kirken som statskirke og jeg mener at man i dette sitatet finner hva som er en sidefortelling i kapitlet som er forenlig med *fortellingen om statlig paternalisme*:

«Samtidig var kirken et fristed ved at samisk språk lød i gudstjenestene og ved kirkelige handlinger. Bibel, salmebok, katekisme og bibelhistorie ble lest på samisk. Dette kan belyse tvetydigheten som den norske statskirkeordningen bærer i seg. På den ene side er kirken som trossamfunn en formidler av evangeliet på egne premisser. På den annen side er den som statsinstitusjon forvalter og vokter av samfunnets norm- og verdigrunnlag. Læstadianismen ble en sterk kirkelig motkultur mot fornorskningen. Mange steder ble det et motsetningsforhold mellom læstadianerne og presteskapet.»²³⁰

228 (NOU 2006:2 s. 23).

229(NOU 2006:2 s. 23).

230 (NOU 2006:2. s. 25-26).

Her kommuniseres det at kirken kan og har fungert som en motmakt mot statlig overtramp, selv om kirken var samtidig et verktøy for staten i fornorskingsprosessen. Jeg mener å se at dette sitatet kommuniserer både det positive ved kirken, samtidig som det viser det problematiske ved en kirke underlagt staten. Det siste sitatet jeg vil vise til som jeg mener tegner kirken og dens tro i et godt lys, er den hendelsen under okkupasjonen hvor de fleste prestene brøt med staten:

«Under okkupasjonen fant representanter for geistligheten og ledere i frivillige kristelige organisasjoner sammen i en felles front mot nazimyndighetene. Biskopene og de fleste prestene nedla sine statlige embeter våren 1942 og videreførte sin virksomhet i folket med hjemmel i Grunnloven og på grunnlag av ordinasjonen. Dette ble begrunnet i dokumentet Kirkens Grunn. Et visst statskirkeleg apparat ble opprettholdt av Quisling-regjeringen, mens den midlertidige og selvtablerte kirkeledelsen langt på vei fungerte som et sentralt kirkestyre for en nasjonal kirke i Norge under krigen. Den sto i noe kontakt med den norske regjeringen i London, særlig mot slutten av krigen. I praksis fungerte Den norske kirke som en statsuavhengig kirke fra 1. påskedag 1942 og frem til frigjøringen, da statskirkeordningen trådte i kraft igjen.»²³¹

Jeg vil si dette formidler at kirkens menn stod på den riktige siden av historien og igjen vil jeg si det kommuniseres at den norske kirke og dens tro har vært en positiv kraft for nasjonen. Samtidig viser det til en presedens for at kirken kan bryte med staten, om staten utvikler seg i en retning som ikke er i overenstemmelse med kirken. Når det kommer til deler av den historiske fremstillingen som fremstiller staten og mer bestemt statskirkeordningen i et ikke så flaterende lys, så er det mange. Jeg vil vise til noen av dem. Det første sitatet som viser til en problematisk side ved statskirkeordningen er knyttet til reformasjonen:

«Myndighetene svarte med å stille fremtredende eksponenter for katolsk tro for retten og landsforvise dem. Enkelte ble torturert eller drept. For å fremme den nye og svekke den gamle tro, ble fremmedartiklene av 1569 innført. De nedla innvandringsforbud for mennesker av annen tro enn den lutherske. Senere ble det også forbudt for dansk-norske borgere å studere ved jesuitteruniversiteter i Europa.»²³²

Ganske åpenbart en fremstilling som ikke får en til å ønske seg tilbake til 1569. Det vises her hvordan en stat som representerer en religion, bruker sin voldsmakt til å fremme den og bekjempe

231(NOU 2006:2. s. 28).

232(NOU 2006:2. s. 23).

andre religioner. Det neste sitatet jeg vil vise til er om innføringen av eneveldet og det beskrives slik:

«Kongens makt i kirken ble tydeligere da enevoldsstyret ble innført i 1660. I enevoldstiden møter vi statskirkesystemet i det som kan kalles dets klassiske utforming. Kirkestyret betraktes som en integrert del av den lutherske konges funksjon som lovgiver og myndighetsutøver «av Guds nåde». Kristenplikt var borgerplikt. Politiet og domsapparatet virket hånd i hånd med den kirkelige øvrighet, som blant annet håndhevet kirketuktsanksjoner. Enevoldskongen hadde suveren makt og var både styrer, lovgiver, dommer og feltherre.»²³³

I sitatet får vi lære at dette er statskirkens klassiske utforming og denne utformingen som blir beskrevet er nesten totalitær og i fremstillingen av 1814 så skrives det at mye av eneveldets statskirkeordning ble videreført.

«Den nye norske staten fra 1814 var en liberal og demokratisk rettsstat, men de liberale ideene fikk ikke fullt gjennomslag. På det kirkelige området ble enevoldstidens ordninger og forvaltning videreført. Grunnloven fastslo at den evangelisk-lutherske religion fortsatt skulle være statens offentlige religion, og religionsfriheten ble ikke konstitusjonelt sikret. Jesuitter, munkeordener og 10 jøder var utelukket fra riket.»²³⁴

Her vil jeg argumentere for at statskirkeordningen blir fremstilt som en størrelse som står i motsetning til liberale og demokratiske verdier og at ved å vise til kontinuitet fra eneveldets statskirke til den etter 1814 så beskrives den som bærer av en autoritær arv.

Oppsummert mener jeg historiekapitlet i *NOU 2006:2* formidler en fortelling hvor det meningsbærende er at kirken og kristendommen har vært en positiv kraft i samfunnet. Dette mener jeg er en variant av *den verdikonservative fortellingen*. Statskirkeordningen derimot blir problematisert og blir fremstilt som en etterlevning fra eneveldet i konflikt med demokratiske og liberale verdier. Det blir også vist at kirken som en statsinstitusjon kan være problematisk, som for eksempel dens rolle i fornorskningsprosessen. Historiekapitlets problematisering av statskirkeordningen mener jeg formidler det meningsbærende i *fortellingen om statlig paternalisme*.

233(NOU 2006:2. s. 24).

234(NOU 2006:2. s. 25).

3.3 Gjønnes-utvalgets konklusjoner

Innledning

Gjønnes-utvalget delte seg i tre posisjoner. Flertallet på fjorten medlemmer ønsket en lovforankret folkekirke.²³⁵ Mindretall 1 på fire medlemmer ønsket en selvstendig folkekirke.²³⁶ Mens Mindretall 2 på to medlemmer ønsket å bevare den grunnlovsforankrede statskirken.²³⁷

Jeg forstår flertallets posisjon som at de ønsket en kirke med mer selvstendighet fra staten, men hvor den beholdt en viss særstilling. Mindretall 1 sin posisjon forstår jeg som at de ønsket et fullstendig skille av stat og kirke og hvor kirken og de andre trossamfunnene ble likestilte. Jeg skal i denne analysen se etter hvilke eventuelle historiske fortellinger flertallet og de to mindretallene brukte i sin argumentasjon.

Flertallet

Medlemmene som inngikk i flertallet var; Jorund Andersen, Kåre Gjønnes(KrF), Per-Otto Gullaksen, Jens-Petter Johnsen(KrF), Per Oskar Kjølås, Helge Kolstad(AP), Lena Larsen, Inge Lønning(H), Kjell Nordstokke, Ingar Samset, Hege Fjellheim Sarre, Fredrik Sejersted, Anfin Skaaheim og Hege Steinsland. I flertallets argumentasjon finner man igjen flere av de historiske fortellingene som var og finne i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981. I sitatet under finner man argumentasjon basert på religionsfrihets prinsippet:

«Likevel vil den i praksis kunne oppfattes å komme i konflikt med en mer generell forståelse av tros- og livssynsfriheten i samfunnet og for kirken. Eksempler på dette er kravene til regjeringsmedlemmenes kirkemedlemskap, og at et politisk, og ikke kirkelig, valgt organ som regjeringen er kirkens øverste myndighet med rett til å ta avgjørelser i lærespørsmål og utnevne kirkens ledere. Flertallet ønsker å lytte til dem som føler ubehag ved slike ordninger.»²³⁸

235(NOU 2006:2 s. 159)

236(NOU 2006:2 s. 165)

237(NOU 2006:2 s. 169).

238(NOU 2006:2. s. 161).

I sitatet over finner man en problematisering av det statlige kirkestyret og i denne problematiseringen mener jeg *forellingen om statlig paternalisme* finnes implisitt. Videre så finner man i flertallets argumentasjon *den verdikonservative fortellingen*, når de argumenterte for at kirken skulle beholde en viss særstilling i flertallets forslag til nyordning:

*«Flertallet mener en lovforankret folkekirke ivaretar den spesielle stillingen som Den norske kirke har i landets historie, samtidig som det klargjøres at den i likhet med andre tros- og livssynssamfunn er et trossamfunn med en egenart forskjellig fra statens. Flertallet mener at dette forslaget dermed gir rom for å videreføre Den norske kirke i tråd med dens grunnlag og tradisjoner.»*²³⁹

Det meningsbærende i *den verdikonservative fortellingen* blir også formidlet av flertallet i dette sitatet:

*«Kristen tro og moral bidrar fortsatt vesentlig til felles verdigrunnlag i samfunnet. For at kirken skal kunne fornye sin rolle som bærer av tradisjoner og verdier, trengs en hensiktsmessig ordning som både bekrefter en bred folkelig forståelse av hva kirken er og står for, og som samtidig gir et reelt handlingsrom for å utføre de oppgaver kirken er satt til å løse.»*²⁴⁰

Videre mente Flertallet at kirkens folkekirkelige karakter var eldre enn statskirkeordningen:

*«Kirken har ikke alltid vært en statskirke, men store deler av folket har sluttet opp om kirken og slik har den vært en folkekirke.»*²⁴¹ Denne historiske påstanden mener jeg kan forstås som en mot-

fortelling til *den progressive fortellingen*. I den sistnevnte fortellingen blir statskirkeordningen fremstilt som garantisten for en åpen og inkluderende folkekirke, mens den førstnevnte fortellingen utfordrer dette ved å fortelle at kirkens folkekirkelige karakter er eldre enn statskirkeordningen.

Denne motfortellingen har likehetstrekk med avsnittet i historiekapitlet som viste til kirkens dobbeltrolle i fornorskingsprosessen. Videre mente Flertallet at tiden var moden for en nyordning og viste til 100 år med kirkepolitisk reformarbeid:

«Flertallet finner tiden inne til å ta et nytt og viktig skritt i denne hundre år lange prosessen med kirkelige reformer, og anbefaler derfor en lovforankret folkekirke som ny kirkeordning. Det

239(NOU 2006:2. s. 160).

240 (NOU 2006:2 s. 161).

241(NOU 2006:2 s. 160).

innebærer at Grunnlovens begrensninger av det kirkelige selvstyret må fjernes.»²⁴²

Oppsummert så vevde flertallet flere fortellinger sammen for å argumentere for sitt forslag til ny-ordning. I deres historiske argumentasjon finner man *fortellingen om statlig paternalisme, den verdikonservative fortellingen* og en fortelling om hvordan folkekirken oppstod før statskirkeordningen. Denne siste fortellingen kan kalles *den opprinnelige folkekirke fortellingen*.

Mindretall 1

Mindretall 1 bestod av medlemmene; Vibeke Limi(FrP), Tone Løwe(SV), Dag Nygård og Bente Sandvig(SV). Mindretall 1 mente at både en grunnlovsforankret statskirke og en lovforankret folkekirke var i konflikt med religionsfriheten og med likebehandlings prinsippet, og de ønsket derfor en selvstendig folkekirke:

«Dette mindretall oppfatter en moderne stat som et organisert uttrykk for et folkefelleskap som omfatter alle landets statsborgere. Dette fellesskapet består av mennesker med ulike tros- og livssynsoppfatninger. Derfor er det viktig at en stat er upartisk i forhold til tro og livssyn for best å kunne realisere og ivareta tros- og livssynsfriheten på en likeverdig måte. Statens oppgave er å ivareta fellesskapets og enkeltindividenes interesser uavhengig av politisk, ideologisk og religiøst ståsted og sikre borgernes rettigheter slik disse kommer til uttrykk både i menneskerettighetskonvensjoner og nasjonal lovgivning.»²⁴³

Mindretall 1 argumenterte som flertallet mot at kongen i statsråd utnevnte biskoper og at staten kunne påvirke kirken i lærespørsmål. De gikk videre en flertallet og mente også det var problematisk at Stortinget kunne påvirke kirken via en særlov for kirken:

«Dette mindretallet mener at ordningen med kirkelig statsråd er problematisk fordi de som utnevner lederne i den offisielle kirken er valgt på politisk grunnlag, ikke på grunn av sitt kirkemedlemskap for å utføre et kirkelig oppdrag. Derrest er det prinsipielt problematisk at det politisk valgte Stortinget der det også sitter representanter som ikke er medlemmer av kirken, kan gi lover og økonomiske rammebetingelser som kan gripe inn i kirkens utøvelse av sitt oppdrag og overstyre

242(NOU 2006:2. s. 160).

243(NOU 2006:2 s. 166).

vedtak i kirkelige organer.»²⁴⁴

Videre så mente de at en selvstendig kirke ville ha bedre muligheter for å ta del i samfunnsdebatten: *«Distansen til de politiske bindingene vil kunne gi kirken større armslag og større rom for å stå frem med sine verdier, særlig der man har behov for å kritisere politiske holdninger eller handlinger».*²⁴⁵ Videre så viste mindretall 1 til kirkens lange historie i Norge som et argument for at det ikke var grunn til å frykte at en selvstendig folkekirke vil bety en dramatisk reduksjon i medlemstall og samfunnsbetydning: *«Dette mindretall erkjenner at Den norske kirke i kraft av historie, tradisjon, oppslutning og utbredelse har vært og fortsatt vil være en betydningsfull aktør i det norske samfunn».*²⁴⁶

Oppsummert så er Mindretall 1 sin argumentasjon i stor grad basert på prinsippet om religionsfrihet og likebehandling mellom tro og livssynssamfunn. De er her nærme flertallet i Sivertsen-utvalgets begrunnelse for et skille av stat og kirke. Implisitt i mindretall 1 sin argumentasjon, så ligger det en kritisk fortelling som formidler at statskirkeordningen har krenket både kirkens religionsfrihet og at den har stått i veien for en fullstendig sekulær statsforfatning. I kritikken av statens makt over kirken finner man implisitt *fortellingen om statlig paternalisme*, men her i en mer liberal drakt om man tar resten av deres argumentasjon i betraktning.

Mindretall 2

Mindretall 2 bestod av medlemmene; Hildur Larsen(Kystpartiet) og Marit Tingelstad(SP). Mindretall 2 ønsket å bevare den grunnlovsforankrede statskirken og det brukte flere historiske argumenter for sin posisjon. Det første argumentet er det samme som Mindretall 2 i Sivertsen-utvalget brukte, og som var et motargument mot ideen om at statskirkeordningen var i konflikt med religionsfriheten og likebehandlings prinsippet:

«Selv om dette er verdier og menneskesyn som også andre kristne og ikke-kristne trossamfunn deler, er det etter dette mindretallets mening historisk sett innenfor den kristne kulturtradisjon under statskirkesystemet at prinsippet har fått rotfeste både i rettssystem, politikk og i det sivile samfunn.

244(NOU 2006:2. s. 166).

245(NOU 2006:2. s. 166).

246(NOU 2006:2. s. 165).

Statskirkeordningen gir et institusjonelt uttrykk for en forankring som gir grunnlag for toleranse og stor grad av likebehandling.»²⁴⁷

Det andre historiske argumentet Mindretall 2 brukte for sin posisjon er den sidefortellingen i Sivertsen-utvalgets historiekapittel som fortalte at statskirkeordningen hadde vært fleksibel nok til å utvikle seg med samtiden:

«Som ledd i samfunnsutviklingen og moderniseringen av offentlig virksomhet er også Den norske kirke i stadig endring, uavhengig av om større reformer vedtas. Etter dette mindretallets syn viser erfaringer at Den norske kirke har tilpasset seg nye tider på en god måte, mens læregrunnlaget har ligget fast.»²⁴⁸

I Mindretall 2 sin argumentasjon kommer man også over *den progressive fortellingen* og med denne fortellingen argumenterte dette mindretallet for fortsatt statlig styring av kirken og skrev om dette at:

«For et trossamfunn som folkekirken Den norske kirke, er det viktig med bredde i teologisk syn representert på alle nivå. Det tjener Norge til ære at statskirken var tidlig ute med å utnevne kvinnelige prester og biskoper.»²⁴⁹

Oppsummert så er Mindretall 2 sin argumentasjon et tilbakeblikk til Sivertsen-utvalgets utredning. I deres argumentasjon finner man igjen elementer fra historie-kapitlet i *NOU 1975:30* og argumenter brukt av mindretall 1 i Sivertsen-utvalget og et argument brukt av Mindretall 2 i Sivertsen-utvalget. Det er i det store og hele *den progressive fortellingen* Mindretall 2 brukte og denne fortellingens funksjon i deres argumentasjon var for å advare om at et skille eller mer kirkelig selvstyre kunne resultere i en snevrere og mindre åpen kirke.

Oppsummering

De kirkepolitiske motsetningsforhold som var tilstede i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til

247 (NOU 2006:2. s. 170).

248(NOU 2006:2. s. 171).

249(NOU 2006:2 s. 169).

1981, er også tilstede i de tre posisjonene Gjøannes-utvalgets medlemmer delte seg over. Flertallets posisjon er en fortsettelse av det sentiment man fant i høringsrunden i 1975-76 og de borgelige partiers argumentasjon i stortingsdebatten i 1981. Dette sentiment eller politiske agenda om man vil, gikk ut på å gi kirken mer selvstyre, men hvor kirken og den religion den forvaltet fortsatt skulle ha en særstilling. Også historiebruken til flertallet i Gjøannes-utvalget har likhetstrekk med historiebruken til visse kirkelige instanser i høringsrunden i 75-76 og de borgelige partiers historiebruk i debatten i 1981. Igjen finner man *fortellingen om statlig paternalisme* i kombinasjon med *den verdikonservative fortellingen*, men hvor det nye i denne omgang er tilskuddet av *den opprinnelige folkekirke fortellingen*. Det kanskje mest overraskende ved flertallet er at Arbeiderpartiets ene medlem stilte seg bak flertallets posisjon og argumentasjon. Mindretall 1 på sin side reflekterer posisjonen og argumentasjonen til flertallet i Sivertsen-utvalget og deler av SV sin argumentasjon i 1981 og det er derfor ikke så overraskende at man finner SV sine to medlemmer i dette mindretallet. Mindretall 1 sin argumentasjon bygget som vist i hovedsak på prinsipper om religionsfrihet og likebehandling. Mindretall 2 på sin side bryter kontinuiteten fra prosessen på 1970-80 tallet. Her finner man den argumentasjon som historisk har vært forbundet med Arbeiderpartiet, fremført av et medlem fra Senterpartiet og et medlem fra Kystpartiet. Det er som om medlemmet fra AP og medlemmet fra SP byttet plass. Den fortellingen som dette mindretallet i hovedsak argumenterte med var *den progressive fortellingen*.

3.4 Høringsrunden 2006

Innledning

Denne analysen tar utgangspunkt i gjennomgangen av høringsrunden i 2006 vedrørende statskirkeordningen som er å finne i *St.Meld. Nr 17. 2007-08*. I stortingsmeldingens gjennomgang vises det til direkte sitat fra flere av høringsinstansene. Disse direkte sitatene er hva denne analysen bygger på. Generelt om høringen informerer stortingsmeldingen om at Gjøannes-utvalgets utredning *NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke* ble den 24 april i 2006 sendt ut på høring til ca. 2500 instanser. De ble spurt om å vurdere «*Gjøannesutvalgets anbefalinger og om hvordan Den norske kirkes ordning bør være i framtiden*».²⁵⁰ Videre viste stortingsmeldingen til at 77% av instansene

250(St.Meld. 17. 2007-08. s. 46)

responderte og flertallet av de lokale instansene som kommuner, menighetsråd og kirkelige fellesråd ønsket en fortsatt grunnlovsforankret kirkeordning.²⁵¹ Mange regionale og sentrale kirkelige instanser derimot ønsket «*endring i eller avvikling av statskirkeordningen*».²⁵² Også tros- og livssynssamfunnene utenfor statskirken ønsket en avvikling av ordningen ifølge stortingsmeldingen.²⁵³

Historiebruken i høringsrunden

I høringsrunden trer hele spekteret av argumenter for og i mot statskirkeordningen vi allerede har støtt på i tidligere analyser frem. I uttalelsen fra Høre sokneråd i Hamar bispedømme finner vi igjen fortellingen om hvordan kristendommen og dens verdigrunnlag er fundamentet for det norske samfunn og den norske statsforfatningen. Soknerådet uttalte at:

*«Kristendommen har vært av de viktigste grunnleggende elementer som den norske statsdannelsen har vært bygd på siden 1100tallet. Det er kristendommen som er bakgrunnen for den verdiforankringen som det norske samfunnet har hatt i århundrer.»*²⁵⁴

Soknerådet argumenterte med denne fortellingen i ryggen for at:

*«Den norske kirke, slik den fremstår i dag, er den naturlige videreutviklingen av dette. Soknerådet finner det uaktuelt å kaste vrak på denne tradisjonen ved at den norske stat heretter skal stille seg nøytral i religiøse spørsmål.»*²⁵⁵

Kirkemøtet delte soknerådetets syn på kirken og dets verdigrunnlags historiske betydning for det norske samfunnet og derfor også det kristneverdigrunnlags aktuelle betydning. Kirkemøtet uttalte at: «*I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag*».²⁵⁶ Til tross for at Kirkemøtet og Høre sokneråd deler hva man kan kalle en

251(St.Meld. 17. 2007-08. s. 10)

252(St.Meld. 17. 2007-08. s. 10)

253(St.Meld. 17. 2007-08. s. 10).

254(St.Meld. 17. 2007-08. s. 53).

255(St.Meld. 17. 2007-08. s. 53).

256(St.Meld. 17. 2007-08. s. 63).

grunnfortelling om kirkens historiske og aktuelle betydning for samfunnet, så ønsket ikke Kirkemøtet å bevare den grunnlovsforankrede statskirkeordningen og delte heller flertallet i Gjøannes-utvalgets posisjon for en folkekirke forankret i en egen særlov.²⁵⁷ Argumentasjonen for denne posisjonen er dog nesten identisk med Høre sokneråds begrunnelse for fortsatt grunnlovsforankret statskirke og Kirkemøtets begrunnelse for sin posisjon lyder:

«Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.»²⁵⁸

Sjømannskirken(Norsk kirke i utlandet) vektlegger også kirkens historiske og kulturelle posisjon i Norge og at det dermed:

«må tas tilbørlig hensyn til den tradisjon og den kultur som er vår egen. Det kan ikke være slik at det er de 700.000 menneskene som står utenfor Den norske kirke som i hovedsak skal avgjøre kirkeordningen for de 3,9 millioner som er medlemmer i kirken.»²⁵⁹

Nidaros bispedømmeråd henviste også til kirkens historiske posisjon i landet og uttalte at:

«Med den historie og tradisjon kristen tro og vår kirke har som det dominerende trossamfunn i vårt land, må det være legitimt og saklig begrunnet at staten definerer sitt forhold til majoritetskirken DNK annerledes enn til andre trossamfunn.»²⁶⁰

Bispedømmerådet la også til at statskirkeordningen ikke var i konflikt med religionsfriheten.²⁶¹ Det praktisk-teologiske seminar (PTS) mente som Nidaros bispedømme at statskirkeordningen ikke brøt med religionsfriheten fordi ordningen har vært fleksibel nok til *«at det har vært mulig å utvikle tros- og livssynsfrihet innenfor det statskirkelige system på en måte som innfrir vår tids rettslige krav til tros- og livssynsfrihet»*.²⁶² Et mindretall i DnK's presteforening gikk inn for å bevare statskirkeordningen fordi ordningen hadde vært og ville være i deres mening garantisten for en åpen

257(St.Meld. 17. 2007-08. s. 61).

258(St.Meld. 17. 2007-08. s. 61).

259(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

260(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

261(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

262(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

og inkluderende folkekirke og de kunne ikke se at hverken en fristilt kirke eller en lovforankret kirkeordning kunne garantere dette.²⁶³ Biskopen i Nidaros presiserte at «folkekirken» hadde røtter som gikk lengre tilbake enn statskirkeordningen. Biskopen i Nidaros uttalte at:

«Det var altså ikke statskirkeordningen som skapte folkekirken. Det var det Olavsarven som gjorde. For å si det med Sigrid Undset: Lenge hadde folket kjent kristendommen fra utsiden. Med Hellig Olav ble hele folket trukket innenfor. Med reformasjonen på 1530-tallet «overtok» kongen i København folkekirken. Fra da av er den videre utviklet innenfor statskirkeordningen»²⁶⁴

Denne fortellingen mener jeg kan tolkes som et argument for en nyordning av kirken og statens forhold og som et motargument til det argumentet mindretallet i DnK's presteforening presenterte. Jeg forstår Biskopen av Nidaros's argument slik: Folkekirken eksisterte før statskirkeordningen og derfor er det grunn til å tro at den vil eksistere etter at statskirkeordningen har opphørt. Biskopen av Nidaros forteller her sin variant av *den opprinnelige folkekirke fortellingen* som flertallet i Gjønnestutvalget presenterte. Flertallet i Nord-Hålogaland bispedømmeråd argumentasjon er familiær med Biskopen av Nidaros sin argumentasjon. De argumenterte for at kirken og dens relasjon til folk og samfunn ikke ville endres selv om det ble en nyordning. Flertallet i bispedømmerådet uttalte at *«Kirken skal ikke tas fra folk. Det er den samme kirke som videreføres og som vil finnes i alle lokalsamfunn. Det er relasjonene til staten som endres, ikke tilhørigheten til folket»*.²⁶⁵

I Værøy menighetsråd (Sør-Hålogaland bispedømme) uttalelse finner man igjen *fortellingen om statlig paternalisme* og Værøy menighetsråd argumenterte med denne fortelling for økt selvstyre for Dnk:

«Den norske kirke er et trossamfunn, og må få anledning til å fungere som sådant. De kirkelige reformer bør videreføres og videreutvikles. At staten skal ha myndighet til å utnevne ledere (biskoper) i dette konkrete trossamfunnet er en historisk betinget anakronisme som fungerer diskriminerende, og må avskaffes.»²⁶⁶

I høringsrunden dukker det også frem argumenter rotet i prinsippet om religionsfrihet og spesielt

263(St.Meld. 17. 2007-08. s. 54).

264(St.Meld. 17. 2007-08. s. 53).

265(St.Meld. 17. 2007-08. s. 54).

266(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

aktører utenfor kirken bygger sin argumentasjon på dette. Det-Mosaiske-Trossamfunn(DMT) gikk inn for et skille og la til grunn for sin posisjon at statskirkeordningen var en arkaisk konstruksjon fra et menneskerettslig perspektiv og videre mente DMT «at Dnk vil stå bedre rustet til å tilføre det norske samfunn viktige åndelige verdier når Dnk kan opptre som et fritt og uavhengig trossamfunn».²⁶⁷ Norsk Senter for menneskerettigheter (SMR) er blandt dem som ikke overraskende nok tar utgangspunkt i menneskerettighetene i deres vurdering og uttalelse. Senteret uttalte blandt annet at: «Fremstillingen i NOU 2006:2 tar etter senterets syn ikke i tilstrekkelig grad innover seg den rettslige konflikten som finnes mellom statskirkeordningen og de internasjonale menneskerettighetene».²⁶⁸

Heller ikke overraskende er det at Human-etisk-forbund kritiserte daværende kirkeordning ut i fra prinsippene om religionsfrihet. Forbundet påpekte at statskirkeordningen var problematisk for kirken som trossamfunn.²⁶⁹ Men forbundet mente også at kirkens særstilling var diskriminerende: «Prinsippet om ikke-diskriminering må ligge til grunn for statens politikk på området religion og livssyn. Bare en stat uten noen egen livssynspreferanse kan fullt ut garantere likebehandling».²⁷⁰

Disse siste uttalelsene er eksempler på prinsipiell argumentasjon og man kan spørre hvilken relevans de har i en analyse av historiebruk. Det er to grunner til at de har relevans her, for det første viser det at også andre former for argumenter enn de historiske blir brukt i politisk sammenheng. For det andre så ligger det implisitte historiske fortellinger i disse argumentene. SMR sin uttalelse forteller at Norge ikke har oppfylt de menneskerettslige standardene det internasjonale samfunnet har satt og Human-etisk-forbunds uttalelse rommer en fortelling om diskriminering og statlig paternalisme ovenfor kirken. Disse uttalelsene deler en meningsbærende grunnfortelling som kan kortfattet beskrives slik: Statskirkeordningen har, er og vil være så lenge den eksisterer i konflikt med religionsfriheten og ideen om en livssynsøytral stat, ergo burde den avvikles.

Oppsummering

267 (St.Meld. 17. 2007-08. s. 53)

268(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55).

269(St.Meld. 17. 2007-08. s. 55)

270 (St.Meld. 17. 2007-08. s. 56).

Oppsummert kan det sies at det er fire grunnfortellinger som går igjen i denne høringsrunden. Høre sokneråd, Kirkemøtet, Sjømannskirken og Nidaros bispedømmeråd delte *den verdikonservativ fortellingen*. Deres argumentasjon er forenklet at det er legitimt at DnK har en særstilling pga dens historiske og verdimeslige betydning for samfunnet. PTS og Nidaros bispedømmeråd repeterer det argument som man kan finne i historie-kapitlet i Sivertsen-utvalgets utredning, i begrunnelsen til mindretall 1 i Sivertsen-utvalget og i begrunnelsen til mindretall 2 i Gjøannes-utvalget. Mindretallet i DnK's presteforening argumenterte med *den progressive fortellingen* for å bevare statskirkeordningen. I Biskopen i Nidaros sin argumentasjon finner man igjen *den opprinnelige folkekirke fortellingen* og de som vektlegger religionsfriheten deler en implisitt historisk dom over den norske stats religionspolitikk.

3.5 Kirkeforliket 2008

Innledning

Den 10 April i 2008 inngikk alle partiene på Stortinget et avtale vedrørende staten og kirkens forhold og denne avtalen la premissene for den videre politiske prosessen.²⁷¹ Både departementet i *Stortingsmelding nr 17 2007-08* og komiteen i *Innstilling nr 287 2007-08* la avtalen til grunn for deres forslag til endringer av staten og kirkens forhold. Overordnet ble avtalepartene enige om å demokratisere kirken, overføre beslutningsmyndighet fra staten til kirken etter en demokratireform var innført og de gikk også inn for å endre paragrafene i grunnloven som knyttet kirken til staten.²⁷² I innstillingen og stortingsdebatten som fulgte er det tydelig at partiene forstod avtalen forskjellig, både dens innhold og dens historiske betydning, men dette vil jeg komme nærmere inn på under selve analysen.

Partienes historiebruk og posisjoner

I denne analysen vil jeg legge hovedfokuset på hvordan partiene eventuelt brukte historien for å

271(St.Meld. 17. 2007-08. s. 9).

272(St.Meld. 17. 2007-08. s. 9).

argumentere for, underbygge eller legitimere sine posisjoner. Kildene for dette vil være *Innstilling. S. Nr 287. 2007-08* og stortingsdebatten den 13 juni i 2008 vedrørende staten og kirkens forhold.²⁷³ Grunnen til at jeg vil gå grundigere inn i innstillingen i denne omgang kontra i prosessen på 1970-80-tallet er fordi i denne innstillingen redegjør alle partiene for sine posisjoner mer grundig, noe som gir et godt grunnlag for å analysere deres historiebruk.

Arbeiderpartiet

AP-representantene i komiteen mente det var problematisk at staten hadde en offentlig religion og de ønsket derfor å viderutvikle staten og kirkens forhold.²⁷⁴ De viste til at det store flertallet av befolkningen var medlemmer av Dnk og at «*Disse medlemmer ønsker å sikre denne som en kirke som er åpen, trygg, demokratisk og har bred forankring blant medlemmene*».²⁷⁵ Videre la de til at det var viktig at de som stod utenfor kirken «*(..) ikke skal føle seg diskriminert eller tilsidesatt av flertallet*».²⁷⁶ De endringer og tiltak Ap gikk innfor var en ny verdiparagraf.²⁷⁷ At «*Krav om medlemskap i kirken for statsråder fjernes*».²⁷⁸ De gikk også innfor at Dnk fortsatt skulle være forankret i grunnloven, men «*Når internt valgte kirkelige organer er sikret legitimitet og representativitet, kan alle beslutninger – også utnevning av biskoper og proster – foretas av disse organene*».²⁷⁹ De la til at «*Inntil dette er oppnådd foretas fortsatt endelig utnevning i kirkelig statsråd*».²⁸⁰

I Stortingsdebatten er det kontinuitet i APs posisjoner vedrørende staten og kirkens forhold. Statsråd Trond Giske gjentok partiets ønske og mål om «*å sikre en kirke som er åpen, trygg og demokratisk – en bred folkekirke*».²⁸¹ Representanten Anna Ljunggren uttrykte også dette ønske i sitt innlegg og sa om dette at «*Arbeiderpartiets mål er å bevare en kirke som åpen, inkluderende, og som har plass*

273 Kilden til stortingsdebatten er en pdf fil fra *Stortinget.no* med den lange tittelen *14793 St Nr32 møte 93-97 - s080613.pdf*. Jeg vil i referansene kutte noe ned på tittelen på dokumentet og det vil se slik ut: (St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. x).

274(Innst. S. 287. 2007-08. s. 4).

275(Innst. S. 287. 2007-08. s. 4).

276(Innst. S. 287. 2007-08. s. 4).

277(Innst. S. 287. 2007-08. s. 4)

278(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

279 (Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

280(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

281(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3710).

til alle. Det er viktig at Kirken forholder seg til det samfunnet den er en del av».²⁸² Videre gjentok Giske målsetningen om at myndigheten til utnevnelser av biskoper og proster kunne delegeres til kirken når demokratireformen var innført.²⁸³ Statsråd Giske nevnte også at kirken ville forbli grunnlovsforankret og samtidig skulle likestilling mellom alle tro-og-livssynssamfunnene sikres:

«§ 16 skal ikke lenger si at regjeringen skal styre Kirkens lære. Dette har i praksis for lengst blitt delegert til andre organer. Nå blir det en permanent ordning. I stedet vil paragrafen si at Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk kirke, skal være Norges folkekirke. Her finner vi en grunnlovsforankring av Kirken, og en bestemmelse om at det skal finnes en egen kirkelov. Samtidig slås det fast at det skal være religionsfrihet i Norge, og at alle tros og livssynssamfunn skal understøttes på lik fot med Den norske kirke. Dette er en historisk anerkjennelse av andre tros- og livssynssamfunn.»²⁸⁴

Alle partiets representanter var dog ikke fullt ut enige med partiet og statsråden, to representanter uttrykte at de ønsket et fullstendig skille. Representantene Svein Roald Hansen og Eirin Kristin Sund uttrykte dette og Hansen uttalte om dette at:

«Selv mener jeg at tiden burde vært overmoden for å ta skrittet fullt ut og gi Kirken det fulle og hele ansvar for seg selv. Jeg deler ikke den bekymring som mange har for at det kunne gitt oss en trang mørkemannskirke.»²⁸⁵

Hansen tok her oppgjør med sitt eget parti og en av partiets historiske begrunnelser for å bevare en statskirke og mer statlig styring av kirken. Selvom dette ikke nevnes eksplisitt av noen av hans partifeller i hverken innstillingen eller i debatten, så er denne skepsisen til kirkelig selvstyre å finne i denne formuleringen av AP i innstillingen:

Når internt valgte kirkelige organer er sikret legitimitet og representativitet, kan alle beslutninger – også utnevning av biskoper og proster – foretas av disse organene. Inntil dette er oppnådd foretas fortsatt endelig utnevning i kirkelig statsråd.»²⁸⁶

282(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3714).

283(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3710).

284(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3710).

285(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3712).

286(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

AP brukte historien lite i både Innstillingen og i debatten med unntak av å henvise til kirkens lange historie i landet. Likevel er det tydelig at partiet var skeptisk til å gi kirken selvstyre og ville se resultater i form av demokratisering og representativitet før de ville gi kirken mer selvstyre.

Høyre

Høyres komite-medlemmer mente at *«Det er videre unaturlig for staten å holde seg med én offisiell statsreligion»*.²⁸⁷ De mente likevel de at det var *«naturlig at Den norske kirke har en spesiell stilling, gitt den betydning kristendommen har for Norges historie og kulturarv»*.²⁸⁸ Høyres medlemmer mente det var viktig at Dnk ble forstått som et trossamfunn og at det derfor var nødvendig at kirken hadde mest mulig grad av selvstyre og selvstendighet, spesielt når det kom til å utnevne kirkens ledere og i lærerspørsmål.²⁸⁹ Videre argumenterte Høyres medlemmer for at *«Et sterkt statlig styre av kirken som trossamfunn bunner også i en forestilling om at staten kan sørge for en bedre kristendom enn kirken selv kan»*.²⁹⁰ Videre var de *«av den oppfatning at statlig styring holder kirken tilbake»*.²⁹¹ I stortingsdebatten gjentok Høyre-representanten Ine Marie Eriksen Søreide de synspunkter partiets medlemmer hadde gitt uttrykk for i Innstillingen. Hun gjentok at partiet fant det *«unaturlig for en stat å holde seg med en statsreligion»*.²⁹² Men at partiet på tross av dette var *«av den oppfatning at det er helt naturlig at Den norske kirke har en spesiell stilling gitt den arven og tradisjonen Norge bygger på, og den plass Kirka har hatt i Norges historie bestandig»*.²⁹³ Videre viste hun til partiets posisjon vedrørende utnevning av kirkens ledere og hun uttalte om dette at:

«Det var helt uaktuelt for Høyre å fjerne statsreligionen, men bevare en statsstyrt kirke. Det var en logisk brist vi mente det var umulig å leve med. Derfor er vi veldig godt fornøyd med den avtalen som foreligger i dag. Det var også et helt sentralt poeng for Høyre at det vi vedtok av endringer;

287(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

288(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

289(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

290(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

291(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

292(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3703).

293(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3703).

skulle kunne ut i at Kirka sjøl får utnevne egne ledere.»²⁹⁴

Eriksen Søreide gjentok også partiets argument mot statlig overstyring av kirken og uttalte om dette at:

«Det er unaturlig for et trossamfunn å bli styrt gjennom Grunnloven og av staten som i dag. Et sterkt statlig styre av Kirka som trossamfunn bunner også i en forestilling om at staten kan sikre en bedre kristendom enn Kirka sjøl kan. Det er en forestilling som Høyre er dypt uenig i.»²⁹⁵

Høyres posisjon vedrørende staten og kirkens forhold basert på partiets begrunnelser og innlegg i Innstillingen og Stortingsdebatten er i korthet at Dnk skal fortsatt ha en særstilling, men hvor Dnk skal samtidig nyte den selvstendighet og den grad av selvstyre som andre trossamfunn har. Med disse to grunnposisjonene vedrørende Dnk følger to historiske argument, et eksplisitt og et implisitt. Det eksplisitt historiske argumentet for en særstilling for Dnk gis i både Innstillingen og i debatten og er i korthet at det er rimelig at Dnk har en særstilling på grunn av ifølge Høyre *«den betydning kristendommen har for Norges historie og kulturarv»*.²⁹⁶ Argumentet mot statlig styring av kirken derimot rommer en mer implisitt historisk dom over statens kirkepolitikk og er ganske åpenbart et stikk i retning det synspunkt Arbeiderpartiet historisk har lagt til grunn for sin posisjon vedrørende staten og kirkens forhold. Som Eriksen Søreide uttalte i debatten: *«Et sterkt statlig styre av Kirka som trossamfunn bunner også i en forestilling om at staten kan sikre en bedre kristendom enn Kirka sjøl kan»*.²⁹⁷

Sosialistisk Venstreparti

SV sine komite-medlemmer mente *«at det vil være prinsipielt riktig å oppheve ordningen med statskirke»*.²⁹⁸ Deres begrunnelse for denne posisjonen var tofoldig. Den første begrunnelsen deres var forankret i en historisk påstand om at *«Norge har alltid vært og er fortsatt et samfunn med et religiøst mangfold»*.²⁹⁹ Og på grunn av dette burde ikke staten *«fremme en spesiell religion eller*

294(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3703).

295(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3703).

296(Innst. S. 287. 2007-08. s. 7).

297(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3703).

298(Innst. S. 287. 2007-08. s. 8).

299(Innst. S. 287. 2007-08. s. 8).

*stille krav til at personer i enkelte ansvarsposisjoner skal bekjenne seg til en spesiell religion».*³⁰⁰

Den andre begrunnelsen for deres posisjon var at «*en ordning med statskirke står i motstrid til viktige demokratiske prinsipper som trosfrihet og livssynsmessig likeverd*».³⁰¹ SV sine medlemmer uttrykte støtte til den foreslåtte demokratireformen og så ytterligere demokratisering og mer selvstyre til Dnk som en del av en naturlig historisk utvikling:

*«Statlig kirkestyre har sine røtter i enevoldstiden. Kirken har gått fra å være en embetsmannskirke til å bli en stadig mer demokratisk organisasjon der valgte representanter utgjør kirkens øverste organ. Sosialistisk Venstreparti mener kirkens demokratiske organer bør ta over for det statlige kirkestyret.»*³⁰²

Videre mente de avtalen var første skritt i retning av et skille:

*«Disse medlemmer mener at de foreslåtte endringene bryter med en statskirketradisjon som har vært uendret siden enevoldstiden, og at disse endringene er Norges første store skritt i retning av et fullstendig skille mellom stat og kirke.»*³⁰³

Sv-representanten Rolf Reikvam i stortingsdebatten beskrev som i sitatene over Dnk som en etterlevning fra enevoldstiden og uttalte om dette at:

*«Statskirken er et ektefødt barn av enevoldstiden. Allerede rett etter reformasjonen ble det knyttet bånd mellom kirke og konge- og fyrstemakt som la grunnlaget for at det senere, under enevoldskongene, ble utviklet en teologi der kongen fikk all makt, også i Kirken, og der kongen var innsatt av Gud, altså opptrådte på vegne av Gud.»*³⁰⁴

Videre viste Reikvam til at «*Grunnloven førte videre ideene fra enevoldstiden ved at en brukte betegnelsen «skal fortsatt være».*³⁰⁵ Reikvam viste videre til hvordan kirken utviklet seg til å bli en embetsmannskirke på 1800-tallet, hvor kongen overlot makten over kirken til presteskapet.³⁰⁶

300(Innst. S. 287. 2007-08. s. 8).

301(Innst. S. 287. 2007-08. s. 8).

302(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

303(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

304(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

305(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

306(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

Videre fortalte han at «*Det eneste bruddet med denne tradisjonen var at konventikkelplakaten ble opphevet på 1840-tallet. Dette skjedde under stor motstand fra embetsmannskirken*». ³⁰⁷ Reikvam viste videre til at kirken ikke nevneverdig ble påvirket av demokratiseringen som resten av samfunnet opplevde på 1800-tallet med det unntak av etableringen av menighetsråd. ³⁰⁸ Som SV sine medlemmer i komiteen argumenterte også Reikvam for at historiens gang dikterte at man måtte endre staten og kirkens forhold:

*«Vi har nå kommet til det historiske punktet der relasjonene mellom stat og kirke skal og må endres. Det finnes faktisk ingen vei tilbake. Vi har gått fra å være et homogent samfunn til et pluralistisk. Det religiøse mangfoldet er stort. En ordning der man knytter én religion, ett trossamfunn, til staten, slik statskirkeordningen gjør, kan rett og slett ikke opprettholdes.»*³⁰⁹

Reikvam gjentok også sine partifeller i komiteens prinsipielle argumentasjon mot statskirkeordningen:

*«I prinsippet er en statskirke etter den modellen vi har hatt, ikke forenlig med religionsfriheten slik den er formulert i ulike internasjonale konvensjoner. Det å stille krav til et bestemt livssyn, at en statsråd må tilhøre Den norske kirke for å bli medlem av regjeringen, går rett og slett ikke. Det er ganske uforståelig at et flertall kan bestemme at én religion, ett livssyn, skal være statens offentlige religion. Derfor er den beslutningen vi skal gjøre i dag, og de beslutninger som skal gjøres i neste stortingsperiode, viktige.»*³¹⁰

SV sin argumentasjon vedrørende statskirkeordningen kan oppsummeres som en fortelling om en ordningen med røtter i det autokratiske eneveldet som ble videreført som en elitistisk embetsmannskirke. Denne anakronismens eksistensberetigelse er på gyngende grunn i møte med et stadig mer pluralistisk samfunn og et internasjonalt konsensus rundt grunnleggende demokratiske prinsipper og rettigheter. Med andre ord har den historiske utvikling gjort statskirkeordningen inkompatibel med samtiden ifølge SV.

Kristelig Folkeparti

307(St. Nr 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

308(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

309(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

310(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3705).

Komiteens medlem fra KrF var stort sett godt fornøyd med avtalen, men viste samtidig til at partiet *«primært ønsker å løse mer på båndene enn avtalen tilsier, blant annet gjennom at Den norske kirke blir et eget rettssubjekt, men at dette ikke kan komme før avtaleperiodens utløp»*.³¹¹ Videre konstanterte dette medlemmet at partiet ville *«arbeide videre for en nyordning som innebærer en fortsatt folkekirke forankret i Grunnloven»*.³¹² Et viktig punkt for medlemmet og KrF var at kirken skulle få myndighet til å velge sine egne ledere og KrF sitt medlem uttalte om dette: *«derfor prinsipielt at utnevning av biskoper ikke er avhengig av en demokratireform»*.³¹³ KrF sitt medlem la likevel til at partiet kunne gå med på et kompromiss fordi *«dette er i tråd med kirkens eget ønske og fordi demokratireformen omhandler struktur og ikke kvantitet»*.³¹⁴ Dette viser at KrF var uenig med Arbeiderpartiets premiss for å gi kirken myndighet til å utnevne biskoper og proster. KrF sitt medlem mente også at det primære kirkepolitiske mål burde være å *«understøtte kirkens mål for Den norske kirke som en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke»*.³¹⁵ Vi får også et glimt av *den verdi-konservative fortellingen* i argumentasjonen til KrF sitt medlem:

*«Dette medlem viser til at kristen tro og verdier har preget vårt samfunn gjennom tusen år. Den norske kirke er som folkekirke den fremste kulturbærer og formidler av kristen tro og kultur. Sammen med andre trossamfunn og organisasjoner spiller den en viktig rolle i lokalt samfunnsliv.»*³¹⁶

I stortingsdebatten ga KrF-representanten Dagrun Eriksen en mer detaljert versjon av denne fortellingen og uttalte om kristendommens historiske betydningen for landet at:

«Historien forteller om den enorme forandringen samfunnet vårt gjennomgikk i forbindelse med kristningen av vårt land. Da skjedde det et paradigmeskifte i Norge som savner sidestykke i hele vår historie. Med den nye troen kom også kristenretten inn i det norske lovverket. Jeg tror vi i dag knapt skjønner hva dette betydde, nemlig gjennombruddet for et nytt syn på mennesket og menneskeverdet. Barn, kvinner og slaver ble løftet opp. Etter hvert ble det også et gjennombrudd

311(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

312(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

313(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9)

314(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

315(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

316(Innst. S. 287. 2007-08. s. 9).

for kristen nestekjærlighet og diakonalt arbeid. Det ble etablert sentre for omsorg i klostre, og det ble bygd hospitaler.»³¹⁷

Dagrunn Eriksen viste også til kirkens betydning for både utdanning og for demokratiet og fortalte salen at:

«Det var Kirken i Norge som organiserte undervisning og utdanning. Dette nådde jo et høydepunkt under pietismen, da vi fikk den første folkeskoleloven, som fra starten bare underviste i kristendomskunnskap. Det er ganske formidabelt å tenke på at dette var begynnelsen på det norske utdanningsverket – som igjen har vært fundamentet for framveksten av demokratiet, ja som plattform i arbeidet med å bygge vår nasjon og det moderne Norge.»³¹⁸

Eriksen som sin partifelle Djupvik i debatten i 1981, fortalte også eksplisitt at de kristne verdier var det norske samfunnets etiske og verdimeslige fundament og uttalte om dette at:

«Den kristne etikk og kulturarv er en viktig historisk arv og representerer en fellesverdi for det norske samfunnet. Kristendommen preger vårt menneskesyn, våre verdier, våre lover, vår historie og vår kultur. Dette bør fremdeles være en viktig del av grunnmuren for det norske samfunnet. En nyordning av forholdet mellom kirke og stat må ikke innebære at disse verdiene blir borte fra Grunnloven. Det var et absolutt krav på vårt landsmøte at disse verdiene skulle fortsette å være en del av Grunnloven. Kristelig Folkeparti er derfor glad for den nye verdiparagrafen som skal erstatte Grunnloven § 2 andre ledd.»³¹⁹

Videre fortalte Eriksen om de store forandringene samfunnet og kirken hadde gjennomgått siden 1814 og at dette hadde betydd at kirken hadde fått økt selvstyre på de fleste områder med unntak av evnen til å utnevne sine egne ledere.³²⁰ Eriksen sa om det sistnevnte at «som dessverre også er brukt i politisk sammenheng for å påvirke både åndelig og teologisk».³²¹ Her ser man igjen et eksempel på fortellingen om den paternalistiske staten som under enkelte regjeringer har presset igjennom kirkepolitikk og utnevnt ledere på tvers av hva kirken selv har ønsket. Dette kan også forstås som en

317(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3706).

318(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3706).

319(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3706).

320(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3706).

321(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3706).

kritikk av spesielt Arbeiderpartiets kirkepolitikk. Avslutningsvis uttalte Eriksen at:

«Vi har en arv å forvalte. Vi trenger fortsatt en ordning som kan være et åndelig hjem for majoriteten av det norske folk. Men etter 1 000 år må kanskje Kirken endelig være voksen nok til å få styre seg selv og være herre i eget hus.»³²²

Dette siste sitatet av Eriksen innkapsulerer og oppsummerer KrFs historiebruk svært godt. Hun forener her *den verdi-konservative fortellingen* med *fortellingen om statlig paternalisme*. Denne foreningen av disse to fortellingene er i korthet KrF sitt primær-argument for at kirken skulle bevare sin særstilling, men hvor kirken samtidig skulle nyte tilsvarende grad av selvstyre som andre tros- og livsynssamfunn. Det er tydelig at Høyre og KrF deler en grunnfortelling om statskirkeordningen og posisjoner vedrørende dens fremtid.

Venstre

Venstres komite-medlem viste til at partiet hadde siden 1985 programfestet skille av stat og kirke.³²³ Videre viste dette medlemmet til at det ikke ønsket en politisk styrt kirke og mente at Dnk ikke var et «*religionsvesen*», men et trossamfunn. Venstres medlem mente videre at kirken selv ville kunne klare å «*ivareta hensynet til en bred og inkluderende folkekirke*».³²⁴ Videre var det ifølge dette medlemmet «*avgjørende for at vi kan snakke om et reelt skille mellom kirke og stat at Den norske kirke ikke skal ha noen egen forankring i Grunnloven*».³²⁵ Venstre sitt medlem la til at det var viktig «*at et skille mellom kirke og stat må gjennomføres på en slik måte at vi etter skillet fortsatt har en bred og inkluderende folkekirke i det norske samfunn*».³²⁶ Venstre sitt medlem var optimistisk vedrørende dette og viste til at «*den kirkelige prosess i en rekke sosial-etiske spørsmål de senere årene*» viste «*at Den norske kirke er rustet til å ta dette ansvaret*».³²⁷ Videre trodde dette medlemmet at «*flere kirkemedlemmer vil være aktive i spørsmål som betyr mye for dem, i en uavhengig folkekirke*».³²⁸ I stortingsdebatten gjentok Venstre representanten Odd Einar Dørum

322(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3707).

323(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

324(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

325(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

326(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

327(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

328(Innst. S. 287. 2007-08. s. 12).

partiets ønske om et reelt skille og uttalte om dette at:

«Vi skulle som parti gjerne gått et skritt videre. Det er ingen tvil om det. Vi har siden 1985 hatt det standpunkt at staten ikke skal være bundet til en konfesjon, og at Den norske kirke, som en bred norsk folkekirke, ikke skal ha staten som overstyrer. Jeg er klar over at det ikke er et reelt skille som ligger i avtalen i dag, men vi oppfatter at det er en reell prosess mot en reell frigjøring av Den norske kirke som trossamfunn.»³²⁹

Dørum delte også optimismen til komite-medlemmet vedrørende kirkens evne til å være en inkluderende folkekirke etter et eventuelt skille og Dørum uttalte om dette at:

Men i ettertid har Kirkemøtet, med alle de organer som det springer ut av – bispedømmeråd og lokale menighetsråd – vist seg å ha en livskraft til å stå i krevende og vanskelige spørsmål, av både trosmessig og sosialetisk art, og vært i stand til å leve med det. Det viser en utvikling i Kirken som etter min mening gjør at de som er bekymret for at Kirken ikke skal ivareta et mangfold i folket, ikke har noen grunn til uro.»³³⁰

Venstre via komite-medlemmet og Dørum presenterer her en positiv utviklingsfortelling om kirken selv og den politiske prosessen vedrørende statskirkeordningen. Det fortelles her kort at kirken selv siden opprettelsen av kirkemøtet har vist evne til nytenkning og at det derfor ikke er noen fare for at mer selvstyre eller et skille ville bety at kirken ville utvikle seg i retningen av en snever mørkemanns-kirke. Dette kan tolkes i retning en mot-fortelling til *den progressive fortellingen*. Man finner også *fortellingen om statlig paternalisme* implisit i partiets posisjon om å frigjøre kirken fra statlig og politisk styring. Videre er fortellingen om den politiske prosessen en frigjøringsfortelling om hvordan det er en historisk lovmessighet i at kirken og staten vil til slutt skilles og at avtalen i 2008 bare er en historisk *stepping stone* mot statskirkeordningens endepunkt.

Senterpartiet

Komiteens medlem fra Sp mente det ville være best å viderføre statskirkeordningen og la to hensyn til grunn for sin posisjon. For det første viste dette medlemmet til at statskirkeordningen hadde sterk

329(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3709).

330(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3708).

oppslutning i befolkningen og at dette speilet seg i høringen av Gjønnnesutvalgets innstilling hvor 57% av kommunene og de lokalkirkelige rådene gikk inn for å beholde statskirkeordningen.³³¹ Den andre grunnen for å opprettholde statskirkeordningen ifølge SPs medlem var fordi denne var «(..)den beste garantien for å videreføre Den norske kirke som en åpen, inkluderende folkekirke, og sikre alle medlemmer et fullverdig og tilgjengelig tjenestetilbud over hele landet».³³² Videre viste dette medlemmet til at «Utnevning av biskoper i kirkelig statsråd er viktig for å sikre et mangfold i bispekollegiet og på den måten avspeile den mangfoldige folkekirka».³³³ SPs medlem mente også at «statskirkeordningen gir en viktig referanse for tradisjon, tilhørighet og identitet for Norge som nasjon».³³⁴ Til tross for at partiet ønsket å bevare statskirkeordningen, så var SPs medlem av den oppfatning at det var «rom for å utvikle kirkeordningen innenfor rammene av en grunnlovsfestet statskirke».³³⁵ De endringer SPs medlem mente var nødvendige var: En demokratisering av Dnk.³³⁶ At det kunne «være aktuelt å vurdere kravet til antall medlemmer av statsrådet som utover kirkestatsråden skal være medlemmer av Den norske kirke».³³⁷ Opphevelse av oppdragerplikten og endring av paragraf 2 til: «"Den norske kirke er den norske Folkekirke og understøttes som sådan av Staten."».³³⁸

I stortingsdebatten gjenga SP representanten Lars Peder Brekk de synspunkter partiet ga i Innstillingen. Brekk mente flertallet av befolkningen ønsket å bevare statskirkeordningen og uttalte om dette at:

*«Kirkeordningen har vært politisk diskutert og vært gjenstand for en rekke utredninger gjennom de siste 150 årene. Dette til tross: I Senterpartiet har vi ikke registrert at det er noe stort folkekrav om å forandre dagens kirkeordning. Tvert imot opplever vi at folk flest oppfatter dagens ordning som velfungerende.»*³³⁹

Brekk gjentok også at statskirkeordningen var garantisten for en åpen og inkluderende folkekirke i

331(Innst. S. 287. 2007-08. s. 10).

332(Innst. S. 287. 2007-08. s. 10).

333(Innst. S. 287. 2007-08. s. 11).

334(Innst. S. 287. 2007-08. s. 10).

335(Innst. S. 287. 2007-08. s. 11).

336(Innst. S. 287. 2007-08. s. 11).

337(Innst. S. 287. 2007-08. s. 11).

338(Innst. S. 287. 2007-08. s. 10-11).

339(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3707).

partiets mening og uttalte at:

«For Senterpartiet er det derfor grunnleggende viktig å kjempe for at Den norske kirke også i framtiden skal være en folkekirke der det er plass til den lille tro og den store tvil. Vi mener primært at dette best ivaretas innenfor en grunnlovfestet statskirkeordning der Kongen i statsråd er øverste kirkestyre.»³⁴⁰

Brekk mente videre at selv om avtalen hadde som mål å gi kirken myndighet til å velge sine egne ledere, så kunne han ikke love at SP ville stemme for disse endringene når den tid kom. Han uttalte om dette at:

«La meg her understreke at Senterpartiet legger til grunn at forliket med hensyn til demokratireform på ingen måte innebærer en automatikk i overføring av bispe- og prosteutnevninger. Resultatene av de kirkelige valgene og evalueringen av de igangsatte forsøkene skal undergis en reell vurdering før Senterpartiet eventuelt stemmer for de aktuelle grunnlovsendringene om å overlate utnevningen av biskoper og proster til Kirkens organer og avvikle kirkelig statsråd.»³⁴¹

I det siste sitatet finner vi et sentiment som er familiært med APs synspunkt vedrørende dette i Innstillingen. For både SP og AP er det et premiss for å gi kirken myndighet til å velge sine egne ledere at kirken evner å vise at den kan sikre tro- og meningsmangfold på egenhånd. Videre er det interessant at Sp på flere måter har overtatt AP sin argumentasjon for å bevare statskirkeordningen og er mer eksplisitte i sin retorikk enn hva AP er. SP sin argumentasjon er relativt sett på linje med argumentasjonen til både mindretall 1 i Sivertsen-utvalget og mindretall 2 i Gjønnes-utvalget. Selv om SP ikke eksplisitt forteller en fortelling om hvordan staten har sikret en åpen og inkluderende folkekirke og heller stadfester at en statskirke vil være den beste måten å sikre en slik kirke, så er den logiske følgen i dette utsagnet at statskirken var garantisten for dette i fortiden også. Videre er det interessant at SP også har et mer verdi-konservativt hensyn vedrørende deres posisjon og som vist mente partiet at *«statskirkeordningen gir en viktig referanse for tradisjon, tilhørighet og identitet for Norge som nasjon»*.³⁴² Her deler de mer med Høyre og KrF enn med AP.

340(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3707).

341(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3707-3708).

342(Innst. S. 287. 2007-08. s. 10).

Fremskrittspartiet

FrP sine komite-medlemmer presiserte at partiet ønsket et skille mellom stat og kirke og videre mente de dette var viktig for at «kirken kan opptre som et selvstendig trossamfunn og eget rettssubjekt». ³⁴³ FrPs medlemmer viste også til at avtalen la objektive kriterier til grunn for evalueringen av demokratireformen og at de derfor fant «grunn til å påpeke at det ikke skal foretas subjektive vurderinger av disse forholdene før vedtakelse av grunnlovsendringene som avtalen omfatter». ³⁴⁴ FrPs medlemmer la også til at de ikke så poenget med en kirkelov og derfor ikke behovet for «en ny § 16 som skal romme særhjemmel i Grunnloven for en egen lov knyttet til et bestemt trossamfunn». ³⁴⁵ I Stortingsdebatten gjentok FrP-representanten Anders Anundsen at partiet ønsket et skille og at grunnen for dette var fordi partiet «mener det er unaturlig at politikere skal ha det siste ordet i kirkelige anliggender». ³⁴⁶ Anundsen ga en litt mer detaljert beskrivelse av dette og uttalte at:

«Vi har sett en rekke eksempler på politisk overstyring av Kirken, særlig ved utnevnelser av kirkelige ledere. Vi har vært vitne til opprørske tilstander fordi politikere i kirkelig statsråd ser bort fra det kirkelige votum ved f.eks. bispeutnevnelser. Sist så vi det ved utnevningen av biskop i Møre. Det er påfallende at det kirkelige votum måtte vike ved den utnevningen bare dager etter inngåelse av avtalen vi hyller i dag.» ³⁴⁷

I sitatet over ser vi igjen *fortellingen om statlig paternalisme* og hvor har kirken blitt nektet retten til å styre seg selv som et selvstendig trossamfunn og FrP deler her Høyre, KrF og til en viss grad Venstre sin begrunnelse for mer kirkelig autonomi. FrP skiller seg såklart fra Høyre og KRF når det kommer til om Dnk skal ha en særstilling og er her mer på linje med Venstre og SV. FrP i Innstillingen angriper også AP og SP sine premisser for å la kirken velge sine egne ledere og presiserer at demokratireformen må evalueres ut i fra objektive kriterier og ikke såkalte «subjektive» kriterier.

343(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

344(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

345(Innst. S. 287. 2007-08. s. 5).

346(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3702).

347(St. Nr. 32. møte 93-97. 13/06 2008. s. 3702).

Oppsummering

Oppsummert så er det tre grunnleggende posisjoner vi møter i Innstillingen og debatten. Høyre og KrF ville fortsatt at kirken skulle ha en særstilling, men hvor den samtidig skulle fungere som et selvstendig trossamfunn. AP delte for det meste denne posisjonen, men ville samtidig sikre at kirken var åpen og inkluderende før partiet var villig til å gi kirken myndighet til å velge sine egne ledere. Senterpartiet var det partiet som var mest skeptiske til avtalen og ville helst sett at statskirkeordningen med det statlige kirkestyret ble opprettholdt, likevel var partiet forberedt på å stemme for endringene senere i prosessen om kirken ble sikret som en åpen og inkluderende folkekirke. SV, Venstre og FrP på sin side mente ikke avtalen gikk langt nok og ville helst sett at staten og kirken skulle gjennomgå et fullstendig skille. Av historiske fortellinger som brukes i Innstillingen og debatten, blir de brukt på tvers av partienes grunnholdning vedrørende statskirkeordningens eksistensberettigelse. Både Høyre, KrF og FrP brukte *fortellingen om statlig paternalisme* som et argument mot statlig styring av kirken og i Venstre sin argumentasjon finnes denne fortellingen implisitt. Iboende i AP og SP sin argumentasjon finnes en totalt motsatt fortelling om hvordan statlig styre over kirken har vært et premiss for en åpen og inkluderende folkekirke. Både SV og Venstre viser til at den historiske utvikling vil munne ut i et skille og det kan sies at de ser dette som en historisk lovmessighet. Likevel er det forskjell i Venstre og SV sin historiebruk. SV på sin side maler statskirken som en etterlevning fra enevoldstiden og embetsmannstaten som ikke lenger har livets rett. Venstre derimot tegner opp et mer positivt bilde hvor utviklingen går mot mer frihet. Høyre og KrF vekker til live *den verdi-konservative fortellingen* som kort forteller at kristendommen og denne religionens verdier er det norske samfunnet og det norske demokratiets grunnvoll og at Dnk som forvalter av denne religion og disse verdier fortjener en særstilling til forskjell fra andre tros-og-livsynssamfunn. Senterpartiet bruker ikke denne fortellingen, men har et lignende syn ved at de ser Dnk som en viktig forvalter av tradisjoner, identitet og tilhørighet for nasjonen. Det er på mange vis stor kontinuitet i partienes posisjoner og historiefortellinger fra debatten i 1981 til denne i 2008. Likevel er det interresant at Senterpartiet har overtatt AP sin gamle retorikk og at Venstre har totalt byttet standpunkt vedrørende statskirkeordningens eksistensberettigelse.

3.6 Konklusjon

Innledning

I dette kapitlet har jeg analysert historie-kapitlet i *NOU 2006:2*, Gjønnnes utvalgets konklusjoner, høringsrunden i 2006, *Innstilling S nr 287 2007-08* og stortingsdebatten i 2008. Hensikten med disse analysene var for å finne ut hvilke fortellinger som ble brukt i denne kirkepolitiske prosessen, hvem som brukte dem, hvilken funksjon disse fortellingene hadde og om det var kontinuitet eller brudd i historiebruken fra den kirkepolitiske prosessen på 1970-80 tallet. I dette sammendraget vil jeg forsøke å oppsummere historiebruken i den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008 og forsøke å besvare problemstillingene mine.

Historiebruken i den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008

Når det kommer til spørsmålet om det var kontinuitet i form av hvilke fortellinger som ble brukt i denne prosessen kontra den på 1970-80 tallet, kan det med en gang konstanteres at det var en stor grad av kontinuitet. Både i form av hvilke fortellinger som ble brukt, av hvem og fortellingenes funksjon. Som på 1970-80 tallet finner man igjen *den verdikonservative fortellingen*, *den progressive fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. I tillegg finner man en ny fortelling i denne prosessen som kan forstås som både en tradisjons-fortelling og en kritisk fortelling til *den progressive fortellingen*. Denne nye fortellingen har jeg valgt å kalle *den opprinnelige folkekirke fortellingen* og den utfordrer premisset i den progressive om at det statlige kirkestyret har vært garantisten for en åpen og inkluderende folkekirke. I denne fortellingen blir det derimot fortalt at kirkens folkekirkelige karakter forutgår før statskirkeordningen ble innført. En fjerde fortelling jeg mener er å finne i denne prosessen er en utviklings-fortelling om hvordan samfunnet går i retning mot mer frihet og i forhold til staten og kirkens forhold, vil det si at historiens gang vil føre til at statskirkeordningen vil opphøre.

Den verdikonservative fortellingen

Som i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981, så ble denne fortellingen også brukt i denne prosessen som et argument for at kirken og dens tro fortsatt skulle ha en særstilling kontra andre tros- og livsynssamfunn. Det er også kontinuitet i form av hvem som brukte denne fortellingen som argument. Høyre og KrF er de to partiene som brukte den mest eksplisitt, men man finner den også

som en del av historiekapitlet, i konklusjonen til flertallet i Gjønnes-utvalget og som et argument for å bevare statskirken i høringsrunden av flere kirkelige instanser. I historiekapitlet trer den frem i beskrivelsen av kristningens positive betydning for landet, ved at slaveriet ble forbudt og ved at et nytt menneskesyn festet seg. I debatten finner vi igjen denne varianten i Dagrunn Eriksens(KrF) sitt innlegg, hvor hun ga mange eksempler på kristendommens positive bidrag i Norges historie.

Fortellingen om statlig paternalisme

Denne fortellingen ble flittig brukt i denne kirkepolitiske prosessen og ble brukt av aktører med forskjellige posisjoner vedrørende staten og kirkens forhold. Som i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981, så finner man igjen denne fortellingen brukt i kombinasjon med *den verdikonservative fortellingen*. Denne kombinasjonen finner man i historiekapitlet, i konklusjonen til Gjønnes-utvalgets flertall og i Høyre og KrFs begrunnelser for sine kirkepolitiske posisjoner i innstillingen og stortingsdebatten. Denne kombinasjonen kan kalles den verdikonservative varianten av *fortellingen om statlig paternalisme* og dens funksjon var som et argument for en nyordning av statskirkeordningen hvor kirken og dens tro beholdt sin særstilling, men hvor kirken som trossamfunn skulle få økt selvstendighet. *Fortellingen om statlig paternalisme* ble også brukt som en enkeltstående fortelling i prosessen og da med funksjon som et argument for økt kirkelig selvstendighet eller et skille av stat og kirke. Denne bruken av denne fortellingen finner man i Mindretall 1 sin konklusjon, i Værøy menighetsråd (Sør-Hålogaland bispedømme) sin uttalelse, implisitt i Human-etisk-forbunds uttalelse og i Venstre og FrPs begrunnelser for sine kirkepolitiske posisjoner i innstillingen og debatten. Mindretall 1 og Human-etisk-forbunds bruk av denne fortellingen kan forstås som en verdi-liberal variant fordi disse aktørene tar hensyn til kirkens rett til selvstyre på bakgrunn av religionsfrihets prinsippet og ikke som en mot-reaksjon til en statlig kirkepolitikk i konflikt med kirkens verdier.

Den progressive fortellingen

Den progressive fortellingen finner man i denne kirkepolitiske prosessen i argumentasjonen til mindretall 2 i Gjønnes-utvalget, flere kirkelige instanser i høringsrunden og implisitt i Senterpartiets argumentasjon i innstillingen og stortingsdebatten. Det kan også sies at denne fortellingens normative dimensjon finnes i Arbeiderpartiets ønske om sikre kirken som en åpen og inkluderende

folkekirke før man overlot til kirken selv og velge sine ledere. I form av hvem som brukte denne fortellingen, så finner man her kanskje det tydeligste bruddet fra prosessen fra 1975 til 1981. Det er Senterpartiet og ikke Arbeiderpartiet i denne omgang som ga uttrykk for et kirkepolitisk syn mest forenlig med *den progressive fortellingen*. Dette mener jeg vitner om to ting: 1) Arbeiderpartiets kirkepolitiske posisjon har siden 1970 og 80-tallet nærmet seg KrF og Høyre. 2) Senterpartiets posisjon har forskyvet seg vekk fra Høyre og KrF sin og partiet har adoptert den posisjon Arbeiderpartiet tradisjonelt har hatt. Det må bemerkes at når jeg skriver at Arbeiderpartiet har nærmet seg Høyre og KrF sin posisjon, så mener jeg ikke at partiet hadde samme posisjon, men det virker på meg som om partiet var mer åpent for å gi kirken mer selvstyre enn det tidligere hadde vært.

Den opprinnelige folkekirke fortellingen

Den første gangen man finner denne fortellingen eksplisitt er i konklusjonen til flertallet i Gjønnestutvalget. Her fortelles det kort at folkekirken oppstod før statskirkeordningen. Den andre gangen man kommer over denne fortellingen er i Biskopen av Nidaros sin hørings-uttalelse, og som flertallet i Gjønnestutvalget fortalte han om hvordan folkekirken var eldre enn statskirken og ifølge biskopen var det Olavsarven som skapte folkekirken. Denne fortellingens funksjon forstår jeg først og fremst som et argument for mer kirkelig selvstyre, og som et mot-argument mot de som argumenterte for statlig styring av kirken med den begrunnelse å sikre en åpen og inkluderende folkekirke. *Den opprinnelige folkekirke fortellingen* har åpenbart likehetstrekk med *fortellingen om statlig paternalisme*, siden de begge utfordrer premisset i *den progressive fortellingen* og fordi de begge fungerer som argumenter mot det statlige kirkestyret og for mer kirkelig selvstyre. I historiekapitlet finner man en sidefortelling om kirkens dobbeltrolle i fornorskingsprosessen. som kan forstås som en syntese av disse to fortellingene. I denne sidefortellingen finner man *fortellingen om statlig paternalisme* ved at kirken som statskirke blir beskrevet som en del av statens paternalistiske politikk ovenfor den samiske befolkningen, mens *den opprinnelige folkekirke fortellingen* kan sees i sidefortellingens beskrivelse av hvordan kirken på bunnplan der det gjaldt, motarbeidet fornorskningens politikken, og ergo viste dette til kirkens folkekirkelige karakter.

Frihetsfortellingen

En fjerde fortelling jeg mener å ha identifisert er en utviklingsfortelling hvor det blir fortalt at samfunnet utvikler seg i retning av mer frihet. Denne fortellingen mener jeg utgjør rammen for historiekapitlet, hvor det blir beskrevet hvordan samfunnet på det religiøse feltet har beveget seg mot mer frihet for innbyggerne generelt og kirken mer spesifikt. Det er i SV og Venstre sin argumentasjon denne fortellingen trer tydeligst frem. Felles for SV og Venstre sin bruk av denne fortellingen er at disse partiene ser det som en historisk nødvendighet at kirken og staten vil en gang kutte sine bånd, og for disse to partiene er kirkeforliket kun et steg i retning av historiens forløsning. Forskjellen i deres bruk av denne er at SV betoner statskirkeordningens røtter i eneveldet og embetsmannsstaten, mens i Venstre sin variant er utvikling mot mer religionsfrihet og kirkelig selvstyre tydeligere betont. Denne fortellingen er hva som kan defineres som en klassisk teleologisk fortelling, hvor historien blir tilskrevet et gitt mål. Denne frihetsfortellingen kan forstås som en variant av en mer generell utviklingsfortelling. I historiekapitlet i *NOU 1975:30* fant man også en utviklingsfortelling som fortalte om en samfunnsutvikling i form av demokratisering, sekularisering og økt religionsfrihet, men hvor statskirkeordningen ikke var i konflikt med denne utviklingen. Djupviks fortelling fra stortingsdebatten i 1981 kan forstås som en variant av en generell utviklingsfortelling, men hvor den er i form av en fortelling om den kristne felleskulturens forfall, kontra SV og Venstre sin fortelling om historiens marsj mot mer frihet. Om det finnes en grunnfortelling underliggende alle de fortellingene jeg har beskrevet i begge de to kirkepolitiske prosessene, så er det en fortelling i form av en generell utviklingsfortelling om statens forhold til kirken og religionen fra kristningen til moderne tid, hvor det på 1800-tallet starter en utvikling mot en statssystem i tråd med demokratiske, menneskerettslige og sekulære verdier og prinsipper.

Fortellingenes betydning for kirkeforliket i 2008

Om disse fortellingene jeg har beskrevet over hadde en betydning for utfallet av den kirkepolitiske prosessen i form av kirkeforliket i 2008, så måtte man konkludere med at de som brukte *den verdikonservative fortellingen* i kombinasjon med *fortellingen om statlig paternalisme* vant. Grunnen til det er at disse fortellingene i kombinasjon fungerte som et argument for en ordening av staten og kirkens forhold som kirkeforliket i stor grad oppfylte. Jeg vil likevel ikke gå så langt og konkludere med det, på grunn av at mange av partene involvert la ikke det sentiment man finner i denne kombinasjonen til grunn for å inngå forliket. Som i prosessen fra 1975 til 1981, så mener jeg at fortellingene som ble brukt i prosessen fra 2006 til 2008 reflekterte de forskjellige verdier og kirkepolitiske agendaer, men at de ikke bestemte utfallet. Det som snarere bestemte utfallet, mener

jeg er at alle partiene følte de kunne leve med hva kirkeforliket forespeilte. KrF og Høyre var på mange måter de som vant mest i forliket, ved at særstillingen til kirken og dens tro ble til en viss grad bevart og ved at kirken skulle få mer selvstendighet. SV, Venstre og FrP kunne på sin side gå inn for avtalen fordi den var et steg nærmere et totalt skille av stat og kirke. Senterpartiet var det partiet som vant minst på avtalen og også dem som viste mest skepsis til å la kirken velge sine egne ledere. Arbeiderpartiet på sin side prøvde å ta eierskap til avtalen i debatten, men som SP viste partiet en viss skepsis til å la kirken velge sine egne ledere og ville se resultater i form av representativitet etter demokratisering av kirken før de var villige til å la kirken få velge sine egne ledere. Det er likevel tydelig at AP var mindre skeptisk til kirkelig selvtyre enn det var i 1981, hvor partiet ville bevare det statlige kirkestyret og viste skepsis til å la kirken ansette prester. Partiene kom altså frem til et politisk konsensus vedrørende fremtiden til forholdet mellom stat og kirke, men med forskjellige utgangspunkt, og deres fortellinger gir oss utenforstående et innblikk i partienes forskjellige utgangspunkt.

Oppgavens konklusjon

Innledning

Innledningsvis i denne oppgaven presenterte jeg min hovedproblemstilling som var:

Hvilken rolle har historiske fortellinger spilt i den kirkepolitiske prosessen fra 1975 til 1981 og den kirkepolitiske prosessen fra 2006 til 2008?

Videre presenterte jeg flere underproblemstillinger for å hjelpe meg i å besvare hovedproblemstillingen:

1) I hvilken utstrekning ble historiske fortellinger brukt i de to kirkepolitiske prosessene?

2) Om historiske fortellinger ble brukt, hvilken betydning hadde historiebruken for utfallet i de to kirkepolitiske prosessene?

3) Hvilke fortellinger ble brukt og hva fortalte fortellingene?

4) Hvem brukte dem og hvorfor brukte de dem?

5) Var det kontinuitet i form av hvilke fortellinger som ble brukt, hvem som brukte dem og hvorfor de brukte dem?

6) Var det kontinuitet i form av historiebrukens betydning for utfallet i de to kirkepolitiske prosessene?

For å besvare mine problemstillinger har jeg analysert begge disse kirkepolitiske prosessene i hvert sitt kapittel og i denne konklusjon vil forsøke å besvare dem på bakgrunn av mine funn i analysekapitlene. Jeg vil først presentere de kirkepolitiske fortellingene jeg mener å ha funnet, for så å oppsummere de to kirkepolitiske prosessene og historiebruken i dem. Tilslutt vil jeg forsøke å besvare hovedproblemstillingen, det vil si underproblemstilling 1 og 6. Oppsummeringen av

fortellingene og de kirkepolitiske prosessene vil besvare underproblemstilling 1, 3, 4 og 5.

De kirkepolitiske fortellingene

I de to kirkepolitiske prosessene er det spesielt tre fortellinger jeg mener å ha identifisert og som ble mye brukt i de kirkepolitiske prosessene. De er hva man kan kalle grunnfortellinger fordi de deles av flere forskjellige aktører på tvers av partilinjer og tid. De er hva man kan kalle refleksjoner av de verdimeslige motsetningsforhold i de kirkepolitiske prosessenes samtid. Jeg fant også andre fortellinger, men som ikke ble brukt like mye som disse tre og jeg vil ta for meg disse andre fortellingene tilslutt.

Den første av disse fortellingene jeg vil vise til er hva jeg har valgt å kalle *den verdikonservative fortellingen*. Jeg har valgt å gi den dette navnet siden den ble brukt som et verdikonservativt argument for å bevare statskirkeordningen. I denne fortellingen blir det fortalt at kristendommen er Norges verdimeslige fundament og siden kirken er forvalter av disse verdier burde den bevares som en statskirke for å sikre disse verdiers virke i samfunnet. Denne versjonen er hva man kan kalle en tradisjonsfortelling om man skal bruke Rüsens typologi. Denne fortellingen forekommer også som en forfallsfortelling om sekulariseringen av samfunnet og at det derfor ikke bare er viktig å bevare statskirken, men også å styrke kristendomsundervisningen i skolen og i barnehager.

Den andre fortellingen jeg mener å ha identifisert er hva jeg har valgt å kalle *den progressive fortellingen* og igjen så avspeiler navnet den normative dimensjonen i fortellingen, siden den kort er et argument for å bevare statskirken for å kunne reformere kirken i en mer progressiv retning. I denne fortellingen blir det statlige kirkestyret beskrevet som grunnen for at den norske kirke har evnet å utvikle seg med tiden og implisitt i fortellingen ligger det at om kirken var overlatt til seg selv ville den vært en snevrere kirke med lav takhøyde. Den er hva man ifølge Rüsens typologi kan kalle en eksemplarisk fortelling, fordi den viser til fortidige eksempler på de positive sidene av det statlige kirkestyret og ergo er den et argument for at man må bevare statskirkeordningen for å fortsatt kunne sikre kirken som en åpen og progressiv folkekirke.

Den tredje fortellingen har jeg valgt å kalle *fortellingen om statlig paternalisme*. Denne fortellingen i sin enkleste form er en fortelling om at det statlige kirkestyret har vært i konflikt med kirken som trossamfunns rett til selvstyre. Denne fortellingen opptrer i to varianter, litt avhengig av hvem som

bruker den. I den ene varianten er den et ledd i en prinsipiell argumentasjon forankret i prinsippet om religionsfrihet og en livsytneynøytral stat. Denne varianten kan sies å være en implisitt historisk fortellingen i en eksplisitt prinsipiell argumentasjon. Den andre varianten kan sies å være en verdikonservativ variant og hvor den fungerer som en kritisk motfortelling til *den progressive fortellingen*. I denne varianten blir statens kirkepolitikk på 1900-tallet fremstilt som kirkepolitikken til en paternalistisk stat som mener å vite bedre enn kirken selv i saker som angår kirken. Denne verdikonservative varianten kan sies å ha en eksistensiell dimensjon, spesielt når den blir brukt av kirkelige instanser. Den forteller noe om hvordan enkelte segmenter i kirken har oppfattet den politiske agenda som *den progressive fortellingen* reflekterer.

De andre fortellingene jeg mener å ha funnet og identifisert er en som jeg valgte å kalle *den opprinnelige folkekirkefortellingen* og en som jeg valgte å kalle *frihetsfortellingen*. Den førstnevnte er en historisk påstand om at kirken som folkekirke er eldre enn kirken som statskirke. Den kan forstås som en kristisk motfortelling til *den progressive fortellingen*, ved at den utfordrer premisset i den sistnevnte vedrørende det statlige kirkestyret som garantisten for en åpen og inkluderende folkekirke. *Frihetsfortellingen* er hva man kan kalle en teleologisk fortellingen om hvordan samfunnet har utviklet seg og utvikler seg i retning av et samfunn mer forenlig med demokratiske og meneskerettslige prinsipper.

Når det kommer til om det er likheter med de kirkepolitiske fortellingene beskrevet over med de fortellingene jeg fant i faglitteraturen og bøkene til Plesner og Jor, så er det en viss grad av likhet. I alle de faghistoriske fremstillingene fant man en grunnfortelling om at Arbeiderpartiet hadde ønsket å bevare statskirkeordningen fordi ordningen gjorde det mulig å styre kirken politisk, Selv om det er noe uenighet mellom de faghistoriske fortellingene vedrørende om partiet hadde beholdt eller endret dette synet på kirken og nødvendigheten av å overstyre den. Denne grunnfortellingen har likhetstrekk med hva *fortellingen om statlig paternalisme* forteller om, men forskjellen er at dette ikke blir betont eksplisitt negativt i faglitteraturen til forskjell fra den normative dimensjonen i *fortellingen om statlig paternalisme*. Det er kun Jor sin fortellingen som kan sies å være en variant av *fortellingen om statlig paternalisme* og det er kanskje ikke så overraskende med tanke på at hans bok kan defineres som en debattbok til forskjell fra et faghistorisk verk.

Historiekapitlene i utvalgenes utredninger

Historiekapitlene i *NOU 1975:30* og *NOU 2006:2* er både like og ulike. De er like i form av at begge historiekapitlene tar for seg kirken og statens forhold fra kristningen i middelalderen til moderne tid. Grunnet at begge tar for seg dette spennet i tid, har de begge karakter av å være utviklingsfortellinger om det norske samfunnets utvikling fra et hedensk samfunn i vikingtiden, gjennom det autokratiske eneveldet, det transformativt 1800-tallet og til vår mer demokratiske og sekulære samtid. Ulikhetene ved disse to historiske fremstillingene ligger i hva ved kirken og statens forhold de betoner.

I historiekapitlet i *NOU 1975:30* blir det fortalt hvordan kristendommen erstattet den norrøne felleskultur etter kristningen og fungerte som dette frem til 1800-tallet. På 1800-tallet slår denne kristne felleskulturen sprekker ved at samfunnet utvikler seg i en mer pluralistisk, sekulær og demokratisk retning. Det blir vist til at religionsfriheten blir utvidet fra 1800-tallet av, men at statskirkeordningen ikke endres nevneverdig. Det blir videre vist til at det tidlig på 1900-tallet ble reist krav til reformer av kirkens forfatning og at enkelte ønsket et skille av staten og kirken, men at oppslutning rundt disse kravene var lav. I dette historiekapitlet blir det også vist til hvordan statskirkeordningen sikret en kirke med stor takhøyde og at det statlige kirkestyret evnet å trekke kirken i en mer progressiv retning, ved for eksempel å åpne opp for kvinnelige prester. Vedrørende det siste så er dette sidefortellingerr som er forenlig med hva jeg har kalt *den progressive fortellingen*.

I historiekapitlet i *NOU 2006:2* blir andre ting ved kirken og statens forhold vektlagt. Kristningen blir i denne fremstilt som et paradigmatisk skifte i samfunnets verdigrunnlag i form av mer egalitære og medmenneskelige verdier. Her finner man en sidefortelling som er forenlig med hva jeg har kalt *den verdikonservative fortellingen*. Når dette historiekapitlet kommer til eneveldet møter man statskirken i sin mest autoritære form og det blir videre vist til at eneveldets statskirke ble videreført i 1814 på tross av at den nye grunnloven var inspirert av mer demokratiske og liberale verdier i sin samtid. Det blir videre i dette historiekapitlet vist til kirkens dobbeltrolle i fornorskingsprosessen. Her blir det vist til at kirken som statskirke arbeidet for fornorsking av samene, men at kirken på bunnplan samtidig motarbeidet denne politikken. I de to siste sidefortellingene finner man *fortellingen om statlig paternalisme*, hvor statskirkeordningens røtter i eneveldet og dens deltakelse i fornorskingspolitikken blir fremhevet.

Selvom begge historiekapitlene forteller om staten og kirkens historie siden kristningen, så er hva man kan kalle den normative dimensjonen i fortellingene meget forskjellige. Den normative

dimensjonen i historiekapitlet i *NOU 1975:30* er kort et argument for å bevare statskirkeordningen fordi ordningen har sikret en åpen og inkluderende kirke. Den normative dimensjonen i historiekapitlet i *NOU 2006:2* derimot er et argument mot statskirkeordningen og for mer kirkelig selvstyre.

Utvalgenes konklusjoner

Det er også likeheter og ulikheter når det gjelder utvalgenes konklusjoner. Både Sivertsen-utvalget og Gjøannes-utvalget var splittet i et flertall og to mindretall når det kom til spørsmålet om man skulle bevare statskirkeordningen. Flertallet i Sivertsen-utvalget og Mindretall 1 i Gjøannes-utvalget gikk inn for å skille stat og kirke. Argumentasjonen til begge var hovedsakelig forankret i prinsippene om religionsfrihet og likebehandling av tro- og livsynssamfunn. Både Mindretall 1 i Sivertsen-utvalget og Mindretall 2 i Gjøannes-utvalget ønsket å bevare statskirkeordningen og begge disse mindretallene brukte *den progressive fortellingen* som argument for deres posisjon. Flertallet i Gjøannes-utvalget gikk inn for hva som kan kalles en mellomløsning hvor kirken skulle få mer selvstyre, men hvor kirken og kristendommen samtidig skulle fortsatt ha en særstilling. I Flertallet i Gjøannes-utvalgets argumentasjon, så finner man *den verdikonservative fortellingen* som et argument for at kirken og kristendommen skulle fortsatt ha en særstilling, men i Flertallets argumentasjon for mer kirkelig selvstyre finner man implisitt *fortellingen om statlig paternalisme*. Mindretall 2 i Sivertsen-utvalget som bestod av kun et medlem, ønsket som Mindretall 1 i Sivertsen-utvalget å bevare statskirkeordningen. Dette mindretallet brukte *den verdikonservative fortellingen* i sin argumentasjon for å bevare statskirkeordningen.

Høringsrundene

Når det kommer til høringsrundene er det en viss forskjell. Dette inntrykket kan ha noe med at i *St.Meld nr 17 2007-08*, så blir det vist til et mer variert utvalg av høringsinstanser enn hva som det ble vist til i *St.Meld nr 40 1980-81*. I høringsrunden i 1975-76, så var flertallet av høringsinstansene for å bevare statskirkeordningen, men med visse reformer. I høringsrunden i 2006 så var flertallet av lokale instanser for å bevare statskirkeordningen, mens mer sentrale og ikke-kirkelige instanser var for større endringer av statskirkeordningen eller en fullstendig avvikling. De fortellingene som gikk

igjen i de høringsuttalelsene som det ble vist til i *St.Meld nr 40 1980-81*, var *den verdikonservative fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. Igjen så ble den førstnevnte fortellingen brukt som et argument for å bevare ordningen og den sistnevnte ble brukt som et argument for mer kirkelig selvstyre. I de høringsuttalelsene som det ble vist til i *St.Meld nr 17 2007-08*, så finner man nesten hele spektret av de kirkepolitiske fortellingene og i likhet med høringsuttalelsene fra 1975-76, så ble *fortellingen om statlig paternalisme* brukt som et argument for mer kirkelig selvstyre og *den verdikonservative fortellingen* ble igjen brukt som et argument for å bevare statskirkeordningen og/eller kirken og kristendommens særstilling. Forskjellen i 2006 var at man også fant høringsinstanser som brukte *den progressive fortellingen* som et argument for å bevare statskirkeordningen og *den opprinnelige folkekirke fortellingen* som et argument for at betydelige endringer eller en avvikling av ordningen ikke ville bety slutten på den norske kirke som folkekirke. I høringsuttalelsene til de ikke-kirkelige instansene som for eksempel Human-etisk-forbund, så finner man igjen argumentasjon forankret i prinsippene om religionsfrihet og likebehandling av tro- og livsynssamfunn og i denne prinsipp baserte argumentasjonen kan man si at man finner en implisitt historisk fortelling om hvordan statskirkeordningen har vært i konflikt med disse prinsippene.

Stortingsdebattene

Når man kommer til stortingsdebattene i 1981 og 2008, så er det tegn på forskyvninger. I 1981 så var det enighet blant alle partiene med unntak av SV om å bevare statskirkeordningen. I 2008 var ikke SV alene om å ville avvikle statskirkeordningen, også Venstre og FrP ønsket å avvikle ordningen. Selv om det i 1981 var enighet rundt hovedspørsmålet, så var det tydelig uenighet rundt forslagene om å opprette et Kirkemøte, delegere myndighet til å ansette prester til kirkelige organer og å gi kirkelige organer større innflytelse på utnevnelsen av biskoper. Arbeiderpartiet var det partiet som viste mest skepsis og motstand til de nevnte forslagene og i AP representantenes argumentasjon i debatten finner man både implisitt og eksplisitt *den progressive fortellingen*. De borgerlige partiene som var for disse forslagene, brukte varianter av *fortellingen om statlig paternalisme* for å argumentere for økt kirkelig selvstyre innenfor rammene av statskirkeordningen. Høyre og KrF brukte også *den verdikonservative fortellingen* i sin argumentasjon for å bevare statskirkeordningen og den mest dramatiske varianten av denne fortellingen fant man i KrF representanten Djupviks innlegg. SV på sin side fortalte en fortelling om hvordan kirken hadde vært en av arbeiderbevegelsens historiske motstandere og at kun ved å avvikle statskirkeordningen ville

man redusere kirken som en politisk maktfaktor. Debatten i 2008, fant sted etter at alle partiene hadde inngått en avtale som la premissene for det videre kirkelige reformarbeidet. På tross av denne avtalen, kom det frem i debatten at partiene forstod avtalen noe forskjellig og at partienes begrunnelser for inngå avtalen var forskjellig. I Høyre og KrF sin argumentasjon finner man *den verdi-konservative fortellingen* i kombinasjon med *fortellingen om statlig paternalisme* og som i 1981 ønsket disse to partiene å bevare kirken og kristendommens særstilling, men hvor kirken skulle ha større grad av selvstyre. Arbeiderpartiet var for de foreslåtte endringene avtalen la opp til, men når det kom til forslaget om å la kirken velge sine egne ledere så mente partiet at dette kun kunne skje om demokratireformen sikret representativitet og et mangfold av ulike teologiske syn. I dette premisset for å gi kirken rett til å velge sine egne ledere finner man den normative dimensjon i *den progressive fortellingen*. Senterpartiet var det partiet som var mest kritisk til avtalen og en SP-representant uttalte i debatten at han ikke kunne love at partiet stemte for endringene når den tid kom. I Senterpartiets argumentasjon finner man den klareste bruken av *den progressive fortellingen*. FrP ønsket egentlig å avvikle ordningen fullstendig, men stilte seg bak avtalen. I partiets argumentasjon finner man *fortellingen om statlig paternalisme* som et argument for økt kirkelig selvstyre. FrP la vekt på at kirken skulle få velge sine egne ledere og at det ikke skulle avhenge av en «kvalitativ» vurdering av demokratireformen som Arbeiderpartiet argumenterte for. SV og Venstre ga også uttrykk for at de egentlig ønsket å avvikle statskirken fullstendig, men stilte seg bak avtalen fordi den var et steg i riktig retning. I deres argumentasjon finner man hva jeg kaller *frihetsfortellingen*.

Fortellingenes rolle i de to kirkepolitiske prosessene

I oppgavens innledning beskrev jeg hvordan historiske fortellingens rolle kunne både bety graden av historiebruk og hvilken betydning historiebruken hadde for utfallet i de to prosessene. Vedrørende graden av historiebruk mener jeg etter å ha analysert begge prosessene det er rimelig å slutte at de kirkepolitiske aktørene brukte historiske fortellinger flittig. Når det kommer til betydningen historiebruken hadde for utfallene i de to prosessene så er det vanskeligere å konkludere. Begge de kirkepolitiske prosessene kan som tidligere beskrevet forstås som bakgrunnprosesser for de lovendringer som kom i ettertid og utfallene av dem kan da forstås som at de la premissene for hva som skulle skje videre. I begge de kirkepolitiske prosessene ble det som sett brukt flere fortellinger og det kan ergo konkluderes med at det var ikke *en* spesifikk fortelling som påvirket eller bestemte

utfallet i de to kirkepolitiske prosessene. Det er heller snakk om at partiene hadde forskjellige kirkepolitiske agendaer og at utfallene i 1981 og 2008 kan forstås som etableringen av kirkepolitiske konsensus. I 1981 ble det etablert et konsensus rundt den posisjon at man skulle bevare statskirkeordningen. I 2008 derimot ble det etablert et konsensus rundt den posisjon at det konstitusjonelle grunnlaget for staten og kirkens forhold skulle endres og at kirken skulle demokratiseres. Det er videre rimelig å tolke de kirkepolitiske konsensus i 1981 og 2008 som et produkt av sammenfall mellom de forskjellige kirkepolitiske agendaer til de forskjellige partier og ikke som et produkt av de historiske fortellinger som ble brukt i prosessene. De historiske fortellingene mener jeg bedre kan forstås som refleksjoner av partienes kirkepolitiske agendaer.

I 1981 kunne de borgerlige partiene og Arbeiderpartiet enes om statskirkens fremtid, selvom utgangspunktet deres var forskjellig og selvom de var uenige om enkelte reformforslag. Høyre og KrF sin bruk av *den verdikonservative fortellingen*, forteller oss at de ville beholde ordningen fordi de mente denne legitimerte en særstilling for kristendommen. Deres bruk av *fortellingen om statlig paternalisme* derimot reflekterer en kritikk av Arbeiderpartiets kirkepolitiske agenda og ergo hvorfor Høyre og KrF ville redusere statens innflytelse over kirken. Arbeiderpartiets bruk av *den progressive fortellingen* på sin side reflekterer deres kirkepolitiske agenda, hvor partiet ville beholde statskirkeordningen fordi den gjorde det mulig å reformere kirken i en retning mer forenlig med partiets verdier. I 2008 derimot ble partiene enige om at kirken skulle demokratiseres og få en friere stilling fra staten, selv om den fortsatt skulle ha en særstilling. På et vis kan man forstå avtalen som en seier for Høyre og KrF fordi kirken skulle beholde en viss særstilling, men med større grad av selvstyre. Arbeiderpartiet stilte seg som sett bak avtalen og det kan slutes at det hadde vært en forskyvning i partiets kirkepolitiske agenda og at de i 2008 var mer åpne for en mer selvstendig kirke enn partiet var i 1981. SV, Venstre og FrP på sin side kunne inngå denne avtalen fordi den var et steg nærmere en fullstendig avvikling. Også i denne prosessen er fortellingene refleksjoner av partienes kirkepolitiske posisjoner. Høyre og KrF sin støtte til avtalen reflekteres i deres bruk *den verdikonservative fortellingen* og *fortellingen om statlig paternalisme*. Senterpartiets bruk av *den progressive fortellingen* reflekterte deres skepsis til mer kirkelig selvstyre. SV og Venstre sin bruk av *frihetsfortellingen* reflekterte hvorfor de stilte seg bak avtalen selvom begge partiene var for en fullstendig avvikling. I FrP sin bruk av *fortellingen om statlig paternalisme*, så finner man en mer konservativ begrunnelse for å avvikle statskirkeordningen fullstendig. Om man skal bruke Holmes «*høna-og egget*» analogi, så kan man konkludere med at de kirkepolitiske fortellingene fulgte av de ulike kirkepolitiske posisjoner og ikke omvendt.

Litteratur

Agøy, Nils Ivar: *Kirken og Arbeiderbevegelsen: Spenninger, skuffelser, håp. Tiden fram til 1940.*

Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS 2011.

Furre, Berge: *Vårt Hundreår: Norsk historie 1905-1990.*

Det Norske Samlaget. Oslo 1991.

Holme, Geir Olson: *Politiske forteljingar om nasjonale minoritetar: Historias rolle i utforming av politikk retta mot dei nasjonale minoritetane i Noreg, frå 1970-2001.*

Masteroppgave i historie levert våren 2015 ved Universitetet i Bergen.

Heiret, Jan, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg (RED.): *Fortalt fortid: Norsk historieskriving etter 1970.*

Pax Forlag A/S, Oslo 2013.

Jor, Finn: *Kong Haralds nei: Hvor langt har sekulariseringen kommet?*

Commentum forlag AS 2008.

Plesner, Ingvill Thorson: *Skal vi skilles?*

Press forlag 2006.

Sejersted, Francis: *Sosialdemokratiets tidsalder: Norge og Sverige i det 20. århundre.*

Pax Forlag A/S, Oslo 2005.

Slagstad, Rune: *De nasjonale strateger.*

Pax Forlag A/S, Oslo 1998.

Stugu, Ola Svein: *Historie i bruk.*

Det norske samlaget. Oslo. 3 Opplaget 2013.

Kilder

Fæhn, Helge. (2009, 13. februar). Einar Molland. I Norsk biografisk leksikon. Hentet 30. oktober 2014 fra https://nbl.snl.no/Einar_Molland.

Innstilling S. nr 265 1980-81.: *Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om stat og kirke.*

Innstilling S. nr 287 2007-08.: *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om staten og Den norske kirke.*

NOU 1975:30.: *Stat og kirke.*

NOU 2006:2.: *Staten og Den norske kirke.*

St.Meld. nr. 40 1980-81.: *Om stat og kirke.*

St.Meld. nr. 17 2007-08.: *Staten og Den norske kirke.*

Stortingstidende inneholdene 125 ordentlige stortingsforhandlinger. 1980-81 del 7c. s. 3604-3643.

Stortingstidende inneholdende 128 stortingsforhandlinger 1983-1984. Forhandlinger i del 702-740.

Stortingstidende inneholdende 128 stortingsforhandlinger 1983-1984. Forhandlinger i del 73-74.

[Stortinget.no/Demokratireformen i Den norske kirke.](http://Stortinget.no/Demokratireformen_i_Den_norske_kirke) (Hentet 17.11.2015)

Lenke: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=42470>

[Stortinget.no/Grunnlovsforslag om ny organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke.](http://Stortinget.no/Grunnlovsforslag_om_ny_organisering_av_forholdet_mellom_staten_og_Den_norske_kirke) (Hentet 09.11.2015).

Lenke: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=41039>

14793 St Nr32 møte 93-97 - s080613.pdf.

Lenke: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/referater/stortinget/2007-2008/s080613.pdf>